

Livsstrategier og uddannelsesvalg

**Lilli Zeuner
Peter Christian Linde**

Livsstrategier og uddannelsesvalg

**En kultursociologisk undersøgelse blandt
elever i matematisk gymnasium og htx**

**SOCIAL
FORSKNINGS
INSTITUTTET**

**København 1997
Servicerapport**

Socialforskningsinstituttets skrifter kan frit citeres, dog med tydelig angivelse af kilden. Publikationer, der omtaler, anmelder, henviser til, gør uddrag af eller gengiver dele af Socialforskningsinstituttets skrifter, bedes tilsendt instituttet.

Omslag: Kirsten Prange
Socialforskningsinstituttet
Herluf Trolles Gade 11
DK-1052 København K
Tlf.: 33 48 08 00

ISBN 87-7487-570-1
Reproset, København

FORORD

Det danske uddannelsessystem er med tiden blevet mere og mere valgorienteret. Derfor bliver spørgsmålet om de unges uddannelsesvalg igen og igen sat på dagsordenen. Hvorfor vælger de unge, som de gør? Hvorfor tiltrækkes nogle af den naturvidenskabelige verden, mens andre vil satse på et liv med den humanistiske tænkning?

For at komme nærmere på en forklaring af dette fænomen har det været nødvendigt at udvikle nogle nye redskaber. Sigtet har været at kunne indkredse de unges begyndende forståelse af en naturvidenskabelig og en humanistisk tænkning. Hvordan tænker de unge, og hvad vil de med deres liv? Hvad betyder sådanne kulturelle forhold for de unges uddannelsesvalg?

Sådanne spørgsmål er i undersøgelsen blevet belyst ved hjælp af en spørgeskemaundersøgelse blandt elever i matematisk gymnasium og htx.

Statistisk konsulent, cand.scient. Peter Christian Linde har stået for den statistiske analyse. Programmør Kirsten Petersson har gennemført en stor del af analysen. Overassistent Kirsten Sepstrup Rasmussen har foretaget sekretærarbejdet. Specialkonsulent, ph.d. Lilli Zeuner har stået for undersøgelsen og skrevet den endelige rapport.

Manuskriptet blev undervejs læst og kommenteret af rektor Steen Hoffmann, lektor Erik Both, fuldmægtig Solveig Boesen, seniorforsker Jens Bonke og datachef Carl Nørregaard.

Undersøgelsen er finansieret af Undervisningsministeriet og gennemført som en serviceopgave i Socialforskningsinstituttets datasektion.

København, juni 1997

Jørgen Søndergaard / Carl Nørregaard

INDHOLD

	Side
KAPITEL 1. Resumé	9
KAPITEL 2. Valget	16
KAPITEL 3. Vidensidealer og livsstrategier	23
KAPITEL 4. De forældrestyrede valg	41
KAPITEL 5. De interessestyrede valg	48
KAPITEL 6. De strategistyrede valg - videregående uddannelse	55
KAPITEL 7. De strategistyrede valg - erhvervsfunktion	75
KAPITEL 8. Konklusion	88
BILAG 1. Undersøgelsens datagrundlag	94
BILAG 2. Faktoranalysen	96
BILAG 3. Kausalanalysen	110
LITTERATUR	146

Kapitel 1

Resumé

Når man undersøger unges valg af uddannelse, må man fra starten gøre sig klart, om man antager, at sådanne valg er rationelle eller kulturelle. I den franske uddannelsessociologi har vi en repræsentant for hver af disse opfattelser. Repræsentanten for den rationelle tilgang er sociologen Raymond Boudon, mens repræsentanten for den kulturelle tilgang er sociologen Pierre Bourdieu.

Vi har i denne undersøgelse argumenteret for, at uddannelsesvalget ikke kan foregå som et rationelt valg, men må foregå som et kulturelt fænomen. Hvis uddannelsesvalget udelukkende tog udgangspunkt i spørgsmålet om, hvad der bedst kunne betale sig med henblik på en senere social placering, ville det betyde, at uddannelsernes indholdsmæssige aspekt forsvandt ud af valgprocessen. Valget må nødvendigvis tage udgangspunkt i, at uddannelse indebærer tilegnelse af viden. Derfor må unge, når de træffer deres valg, forholde sig til, hvilken type af indhold, de foretrækker at beskæftige sig med. Her spiller normer og værdier ind.

I denne undersøgelse har vi belyst uddannelsesvalget ved at undersøge de valg, som elever i matematisk gymnasium og htx har truffet eller oplyser at ville træffe. Begrundelsen for at vælge netop denne gruppe af unge er, at de står midt i nogle meget afgørende valg, og at de har hele vidensuniverset foran sig. De kan vælge såvel naturvidenskab som humaniora og samfundsvidenskab.

Livsstrategier og vidensidealer

Det er Bourdieus opfattelse, at de unge gennem opvæksten udvikler en indre disponering, som ligger til grund for de strategier, de udvikler, når de i konkrete situationer skal træffe et valg. Samtidig står de over for et rum af positioner, som de skal vælge imellem. Det er denne kobling mellem dispositioner og positioner, der skaber grundlaget for den strategi, de unge udvikler. Valget skabes altså på grundlag af strategier, der er udviklet i en kobling mellem dispositioner og positioner.

Strategielementet er ud fra denne teori et vigtigt element i valgprocessen. Vi har i denne undersøgelse forsøgt at indkredse strategielementet i den udstrakte proces, som karakteriserer uddannelsesvalget. Vi har kaldt de strategier, som styrer uddannelsesvalget for livsstrategier. Vi opfatter således livsstrategierne som langsigtede og overordnede perspektiver for, hvorledes tilværelsen bør forme sig. Livsstrategierne bliver således styrende for de konkrete valg, som unge træffer med hensyn til uddannelse.

En belysning af livsstrategier som udgangspunkt for forståelsen af unges uddannelsesvalg har krævet et udviklingsarbejde. Vi har med udgangspunkt i en forståelse af de væsentlige udfordringer, som de unge står overfor, foretaget en indkredsning af nogle mulige strategier i relation til disse udfordringer. Én udfordring er den tiltagende globalisering, som de unge kan vælge at udnytte. En anden udfordring er problemer af social og miljømæssig art, som de unge ser sig nødsaget til at løse. En tredje udfordring er den stigende mængde af viden, som de unge kan ønske at få kontrol over. Disse udfordringer kan kalde på forskellige former for strategier hos unge.

Den globale udfordring kan kalde på en eroblingsstrategi. Her drejer det sig om at komme ud i verden og komme til at deltage i det arbejdsmarked, som bevæger sig på tværs af landegrænser. Den problemorienterede udfordring kalder på en frelserstrategi, hvor perspektivet er at komme til at løse nogle af de problemer,

som verden står overfor enten på det menneskelige eller det miljømæssige plan. Og endelig kalder den stigende mængde af viden på en fordybelsesstrategi, hvor det drejer sig om at blive klogere livet igennem.

Det viser sig, at de unge, som er i fokus i denne undersøgelse, nemlig elever i matematisk gymnasium og htx, primært knytter an til fordybelsesstrategien. Det er ønsket om selv at blive klogere livet igennem, der har bedst tag i disse unge. Derefter følger erobningsstrategien. Ønsket om at kunne rejse ud og tage arbejde forskellige steder i verden er udbredt blandt de unge. Endelig kommer frelserstrategien som den mindst udbredte.

Talmæssigt er billedet sådan, at 47 pct. af de adspurgte i høj grad tilslutter sig fordybelsesstrategien, at 30 pct. i høj grad tilslutter sig erobningsstrategien, mens 29 pct. i høj grad tilslutter sig frelserstrategien.

Det viser sig, at disse strategier til en vis grad er socialt betingede. Såvel fordybelsesstrategien som erobningsstrategien er mest udbredt hos unge af forældre med høj social status. Frelserstrategien er til gengæld uafhængig af social status. Der er altså en vis tendens til, at disse unges livsstrategier dannes som konsekvens af sociale dispositioner. En vis social habitus er der tale om.

Imidlertid skal de unge også bevæge sig i et vidensunivers. Uddannelse handler om tilegnelse af viden, og det handler mere om mere om valg af viden. Derfor er det nødvendigt at identificere, hvilket vidensunivers de unge møder. Her har vi hentet inspiration i C. P. Snøws klassiske værk om de to kulturer. Snøw skelner mellem en naturvidenskabelig kultur og en humanistisk kultur.

I undersøgelsen har vi forsøgt at identificere, hvorledes elever i matematisk gymnasium og htx forholder sig til disse videnskulturer. Også dette har krævet udvikling af nogle nye redskaber. Hvis de unge knytter sig til en naturvidenskabelig kultur, må vi antage, at de er enige i de vidensidealer, der hersker inden for naturvidenskaben. Og omvendt, hvis de knytter sig til den huma-

nistiske kultur, må vi antage, at de knytter sig til det humanistiske vidensideal. Vi har kaldt de to vidensidealer for henholdsvis det eksakte vidensideal og det personlighedsudviklende vidensideal. Det viser sig, at de adspurgte unge, nemlig elever i matematisk gymnasium og htx, primært knytter sig til det humanistiske vidensideal. De opfatter altså primært viden som et resultat af fortolkning og dermed et redskab til at udvikle mennesker.

I tal kan det udtrykkes således, at 15 pct. af de adspurgte i høj grad slutter op om det eksakte vidensideal, mens 34 pct. i høj grad slutter op om det personlighedsudviklende vidensideal.

Det viser sig, at disse vidensidealer til en vis grad er afhængige af forældrenes sociale position. Det er især elever fra de højere sociale lag, der er orienteret mod det humanistiske vidensideal.

Valgprocessen

Ungdomsperioden forløber som én lang valgproces, hvor der skal tages stilling til såvel såvel form for uddannelse som indhold af uddannelse. Et uddannelsesforløb får mere og mere karakter af et valgforløb. Valget bliver et meget centralt aspekt.

Det spørgsmål, som bliver afgørende i forbindelse med valgforløbet, er spørgsmålet om, hvad der påvirker valgene. Hvis vi følger Bourdieus teori, vil de unges vej gennem uddannelsessystemet være påvirket af deres sociale baggrund. De unge fungerer bedst, hvis de følger den uddannelse, de er socialt disponeret for. Hvis deres indre dispositioner passer med uddannelsernes krav, vil de ifølge Bourdieu opnå de bedste resultater.

Spørgsmålet er altså, om vi skal forstå de unges valg som værende styret af en social baggrund, eller om de unge har en frihed til selv at styre deres valg. Er det den sociale baggrund, der styrer deres valg, eller er det deres livsstrategier og vidensidealer, der styrer dem? Kan de unge selv bestemme?

Hos elever i matematisk gymnasium og htx viser de tidlige valg sig at være styret af forældrene. De forældre, som vælger at

sende deres børn i privat skole, vil typisk selv besidde en mellemposition i samfundet. Den private skole bliver sandsynligvis betragtet som et middel til at få barnet frem i verden. Den bliver formentlig betragtet som det første skridt på vejen til en social opstigen.

Også valget af ungdomsuddannelse er styret af forældrenes sociale baggrund. Har forældrene en høj social status, vælger de unge typisk det alment orienterede gymnasium, mens en lavere social status fører de unge mod den mere teknisk orienterede ungdomsuddannelse, htx.

Når vi kommer til de videnskæssige valg, der skal træffes i matematisk gymnasium eller htx, begynder den sociale påvirkning at mindskes. Valget af højniveaufag er styret af den sociale baggrund, mens valget af mellemniveaufag ikke er det. Valget af de naturvidenskabelige og tekniske fag på højt niveau ser ud til at være mest udbredt hos elever, hvis forældre har en lavere social status, mens den bredere kombination af fag med inddragelse af samfundsvidenskab og humaniora ser ud til at være mere attraktiv for elever fra de højere sociale lag. Naturvidenskab og teknik bliver formentlig opfattet som den mest sikre form for viden i henseende til at omsætte den til et job. Samfundsvidenskab og humaniora er for dem, der tager tingene lidt lettere. Når vi kommer til mellemniveaufagene forsvinder den sociale påvirkning. Her må vi antage, at de unge vælger mere efter deres interesser.

I de valg, der peger fremad for de unge, kan vi stort set ikke spore den sociale baggrund. Her slår livsstrategierne og de personlige forudsætninger igennem. Valget af videregående uddannelse og valget af erhvervsfunktion er først og fremmest præget af de unges livsstrategier og af de forudsætninger, de har bygget op gennem ungdomsuddannelsen.

Grundlæggende set ønsker 42 pct. af disse unge en uddannelse på 5 år eller mere efter afsluttet ungdomsuddannelse. Indholdsmæssigt satser 15 pct. på en naturvidenskabelig uddannelse, 21 pct. på en teknisk uddannelse og 16 pct. på en sundhedsvidenskabelig uddannelse. Resten går mod samfundsvidenskab, huma-

niora eller har endnu ikke besluttet sig. Efter afslutningen af videregående uddannelse satser 29 pct. på at komme til at arbejde med forskning, 25 pct. vil arbejde med rådgivning, 23 pct. vil arbejde med udvikling af produktion, 22 pct. vil arbejde inden for sundhedssektoren, mens 20 pct. satser på undervisning som fremtidig jobfunktion.

To kulturelle tendenser

Ser vi på livsstrategierne, tegner der sig to klare tendenser blandt de adspurgte unge, nemlig elever i matematisk gymnasium og htx. Det er især eroblingsstrategien og frelserstrategien, der skiller dem. De unge, som vil erobre verden, søger primært mod de lange videregående uddannelser af teknisk eller samfundsvidenskabelig art. Som jobfunktioner foretrækker de at være med til udviklingsarbejde i den produktive sektor eller at kaste sig over handel og finansiering. Med disse uddannelser og jobfunktioner håber de eroblingsorienterede unge at kunne rejse ud og blive en del af det globale arbejdsmarked.

De unge, som vil frelse verden, søger mod de mellemlange uddannelser. Indholdsmæssigt søger de naturvidenskaben, sundhedsvidenskaben eller det pædagogiske felt. På længere sigt satser de på at komme til at arbejde med forskning, undervisning, sundhedsarbejde eller arbejde med naturen. De vil tilsyneladende skaffe viden og bruge den i relation til andre mennesker. Sigtet på naturvidenskab, forskning og arbejde med naturen tyder på, at det er miljøproblemerne, der her er inde i billedet.

Der tegner sig altså to kulturer blandt de unge, og der er tale om antagonistiske kulturer. De føler sig nemlig gensidigt frastødt af de områder, der tiltrækker modparten. Vi har altså tilsyneladende en gruppe af unge, som vil erobre verden og udnytte de muligheder, som globaliseringen giver, og en anden gruppe af unge som vil løse de problemer, som udviklingen skaber.

Imidlertid vælger de unge ikke uddannelse uden at skele til deres egen personlige baggrund. Det er de unge, som mener at klare sig godt i matematisk gymnasium eller htx, som satser mest på de længerevarende uddannelser. Hvis deres evner specielt ligger inden for naturvidenskaben, er der en tendens til, at de primært vil satse på de tekniske uddannelser. Hvis de har en bredere kompetence retter de mere deres opmærksomhed mod samfundsvidenskab og humaniora. Når vi kommer til jobfunktionen, er der en klar tendens til, at de unge, som klarer sig godt, vil forske eller rådgive.

De vidensprofiler, som de unge har udviklet igennem deres valg af fag i matematisk gymnasium eller htx, ser ud til at få en afgørende betydning for de unges valg af uddannelse og jobfunktion. Hvis de har koncentreret sig om de naturvidenskabelige fag igennem ungdomsuddannelsen, er der en tendens til, at de vil fortsætte inden for dette felt i deres uddannelse og senere koncentrere sig om udvikling, produktion og forskning. Har de valgt en bredere vidensprofil i gymnasiet, går tendensen i retning af sundhedsvidenskab og samfundsvidenskab, og jobfunktionerne går mere i retning af undervisning, handel og sundhedsarbejde.

Denne undersøgelse tyder altså på, at forældreindflydelsen svækkes, efterhånden som de unge skrider frem i uddannelsesforløbet. Livsstrategier og personlige forudsætninger får i stigende grad betydning for de valg, de træffer. Det spørgsmål, som står tilbage, er spørgsmålet om, hvilken proces de unge kommer igennem, når de forlader ungdomsuddannelsen. Er det faktisk deres livsstrategier, som bestemmer deres forløb, eller vil de stille og roligt blive kørt gennem en selektionsproces, som lader deres sociale disponering slå igennem. Skal vi tro de sociologer, som hævder, at med modernitetens radikale gennemslag bliver de unge i stigende grad i stand til at forme deres egen selvbiografi, eller skal vi tro de sociologer, der hævder, at den sociale reproduktion fortsat binder de unge? Det spørgsmål kan vi først svare på, når vi får at se, hvordan det rent faktisk går med disse unge.

KAPITEL 2

Valget

Når vi skal diskutere de unges uddannelsesvalg, byder sociologien på to væsentlige traditioner til forklaring af disse valg. På den ene side har vi den rationelt orienterede valgteori, repræsenteret ved bl.a. den franske sociolog Raymond Boudon. På den anden side har vi den kulturorienterede valgteori, repræsenteret ved bl.a. den franske sociolog Pierre Bourdieu.

Boudons teori om de unges uddannelsesvalg bygger på den opfattelse, at de unge vil handle rationelt i deres søgen efter uddannelse. De vil søge at få så meget uddannelse som overhovedet muligt ud fra den betragtning, at jo mere uddannelse de tager, jo højere social status kan de forvente at få. Problemet er, at så snart alle unge ønsker at få mere uddannelse, vil de sociale forventninger, som er forbundet med de fleste uddannelser, falde. Resultatet bliver, at de unge i de efterfølgende perioder må søge endnu mere uddannelse. På det generelle niveau bliver der således tale om en stigning i befolkningens uddannelsesniveau, men det vil den enkelte unge ikke få noget ud af. For de unge vil resultatet blive, at de skal investere flere år i uddannelse og dermed acceptere mange år i en marginal position uden at få en større værdi af deres uddannelse. Resultatet bliver altså et paradoks: Selv om den enkelte unge handler rationelt i retning af at opnå øget uddannelse og social status, så vil resultatet blive status quo. (Boudon, 1973, 198-199)

Bourdies teori om de unges uddannelsesvalg bygger på den opfattelse, at de unge vælger deres uddannelse på grundlag af de dispositioner, som er overført til dem i løbet af deres opvækst og videre færd. Her er der altså tale om et socialt og kulturelt betinget valg. Det er de indre dispositioner - en indre habitus -

som sikrer, at de unge træffer uddannelsesmæssige valg, der er i overensstemmelse med deres sociale udgangspunkt. Inden for uddannelsessystemet vil de dispositioner, som de unge kommer med, virke forskelligt i forhold til de uddannelsesmæssige krav. Hvis de som udgangspunkt har en høj kulturel dannelse, vil de have lettere ved at spille sammen med uddannelseskulturen. Hvis de omvendt kommer med en svag kulturel dannelse, vil de have svært ved at spille sammen med uddannelseskulturen. På denne måde bliver det sociale og kulturelle udgangspunkt reproduceret gennem uddannelsen. Resultatet bliver altså også her en status quo. (Bourdieu, 1977, 1979).

Såvel den rationelle som den kulturorienterede teori forsøger således at forklare det fænomen, at den uddannelsesmæssige og sociale ulighed reproduceres fra generation til generation. Den væsentligste forskel på de to teorier er, at rationalitetsteorien ser de unges valg som værende et - ud fra deres synsvinkel - rationelt valg, mens kulturteorien forklarer de unges valg som værende et kulturstyret valg.

I denne undersøgelse skal vi tage udgangspunkt i kulturtraditionen. Det er således vores opfattelse, at de unges valg er styret mere af deres normer og værdier end af deres umiddelbare interesser. Udsigten til job og status er ikke i sig selv styrende for de valg, de unge træffer. Mange års uddannelse kan ikke gennemføres alene med udsigt til belønning i form af løn og status. Det kræver en langt mere direkte form for indleven og deltagelse at gennemføre en uddannelse. Hvis den ikke er til stede, er der stor risiko for, at uddannelsen bliver opgivet undervejs.

Uddannelsespositioner

Det er Bourdieus opfattelse, at de unges valg sker inden for et rum af muligheder, et felt. Man må altså indkredse det felt, som de unge kan vælge inden for. Hvilke uddannelsesmuligheder eksisterer?

Et sådant felt er ikke stationært. Det ændrer sig over tid, således at der aldrig kan være tale om en direkte reproduktion af en uddannelsesmæssig fordeling. Hvis man vil forstå de unges valg, må man således kende det felt, de vælger inden for.

Uddannelsesfeltet har ifølge Bourdieu en relativ grad af autonomi. Det er beskyttet mod al for kraftig indblanding fra forskellige interessenters side. Dette skyldes bl.a., at uddannelsessystemet skal udstede uddannelsesbeviser, som har en værdi uafhængigt af den konkrete uddannelsesinstitution. Hvis det skal kunne lade sig gøre, kan man ikke tillade intervention fra tilfældige, interne og eksterne aktører (Zeuner, 1988).

At uddannelsessystemet har en relativ autonomi betyder ikke, at det er uforanderligt. På forskellige samfundsmæssige niveauer sker der nogle forandringer, som må få konsekvenser for uddannelsernes form og indhold. De generelle samfundsmæssige forandringer skaber nye magtrelationer, som kan påvirke uddannelserne. Nye professioner kan udvikles og stille krav om formaliserede uddannelser, mens andre kan trænges tilbage og dermed miste den indflydelse, de tidligere har haft. Det betyder, at sammensætningen af de udbudte uddannelser over tid vil ændre sig.

En anden forandring sker på det videnskabsmæssige niveau. Mængden af viden vokser og vokser og gør det stadigt vanskeligere for såvel de unge som deres vejledere at fastholde overblikket over det videnskabsmæssige univers. Valg af viden betyder i stadig større grad fravalg af viden. For den enkelte unge vil der være en stadig større del af vidensuniverset, som de aldrig når at stifte bekendtskab med. (Zeuner, 1994).

For de unge består uddannelsesfeltet altså af såvel uddannelsespositioner som videnskabsmæssige positioner. De vælger såvel uddannelse som viden inden for den givne uddannelse.

Ser vi dette fænomen over tid, er det klart, at vidensvalget med tiden er kommet til at spille en relativt større betydning. Når man tidligere valgte en uddannelse, lå det klart, hvad der skulle læres inden for den pågældende uddannelse. I dag må man ikke alene vælge uddannelse, men også indhold af uddannelse.

Konsekvensen af denne udvikling bliver, at vi må undersøge ikke alene de unges uddannelsesvalg, men også deres valg af fag inden for den pågældende uddannelse. Der er måske grund til at tale mere om et vidensfelt end om et uddannelsesfelt, når vi skal undersøge de unges uddannelsesvalg (Ringer, 1992). Vi må antage, at denne udvikling får væsentlige konsekvenser for, hvorledes de unge agerer inden for uddannelsessystemet.

Uddannelsesdispositioner

Det enkelte unge menneske vil ifølge Bourdieu møde feltet af positioner med nogle indre dispositioner. Disse dispositioner er formet gennem opvæksten og virker som følelse af nødvendighed i forhold til den sociale retning, der ligger i de uddannelsesmæssige valg. Dispositionerne er således ubevidste, men de udkrystalliseres i bevidste strategier. (Bourdieu, 1972/1995, 1993). Strategierne er således de unges bevidste udtryk for, hvilken vej de vil gå med deres uddannelse. Hvilke strategier har de med hensyn til uddannelse og viden?

Den enkelte unges strategi udvikles i et møde mellem de personlige dispositioner og de muligheder eller barrierer, som feltet byder på. Strategierne er således de personlige reaktioner på det rum af muligheder og problemer, som de unge møder. De unge skal således ikke blot forholde sig til de formelle uddannelsesmuligheder. De unge skal også forholde sig til et univers af viden og det univers af udfordringer, som tidsalderen generelt byder de unge. (Zeuner, 1994).

Når de unge skal træffe deres uddannelsesmæssige valg, må vi antage, at de bygger på såvel en vidensmæssig opfattelse som en mere generel livsstrategi. Mange års skolegang må i kombination med deres personlige baggrund give anledning til forskellige opfattelser af, hvad viden er, og hvad viden skal bruges til. På samme måde må den moderne tidsalder i kombination med deres

personlige baggrund give anledning til forskellige strategier for, hvorledes muligheder skal udnyttes og risici undgås.

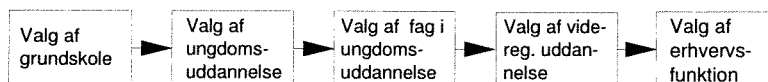
Valgprocessen

De unges uddannelsesvalg foregår som en fremadskridende proces med en stadig vekslen mellem valg af formelle uddannelser og valg af vidensfelter. Det første valg, nemlig valget af grundskole, træffes reelt af forældrene. Senere følger valget af ungdomsuddannelse, hvor valget sker i en dialog mellem forældrene og den unge, således at forældrenes indflydelse stadig er ganske direkte.

I løbet af ungdomsuddannelserne skal de unge træffe nogle væsentlige vidensmæssige valg. Dermed sker der en profilering af den enkelte unge. De knytter sig til en bestemt vidensopfattelse. De finder så at sige et ståsted i et stort og broget vidensfelt. De skaber sig en kulturel identitet, som får væsentlig betydning for de valg, der senere skal træffes.

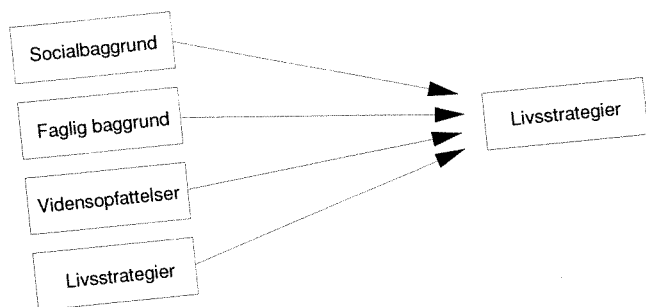
Samtidig begynder de unge at udvikle strategier for, hvordan deres videre tilværelse skal forme sig. Den gennem ungdomsuddannelserne udviklede vidensmæssige identitet kommer således til at danne grundlag for perspektiverne for tilværelsen efter ungdomsuddannelserne. Der skal træffes valg med hensyn til omfanget af videre uddannelse og indholdet af videre uddannelse. Endelig begynder erhvervsperspektivet at melde sig. Hvilke former for erhvervsfunktioner forventer de unge at få?

Figur 2.1. Model over tidsforløbet i de unges valgproces.

Efterhånden som de unge bevæger sig frem gennem valgprocessen, vil forældrenes direkte indflydelse blive svækket. I de tidlige valg er det forældrene, som direkte træffer valgene. Senere trænges forældrenes indflydelse i baggrunden, og de unge træder frem som personer, der selv har ideer og strategier. Derfor vil de senere valg fremstå som konsekvenser af de ideer og strategier, de unge har udviklet i mødet mellem deres sociale baggrund, deres uddannelsesmæssige erfaringer og de udfordringer, som verden byder på.

Figur 2.2. Model over forklarende faktorer i relation til de unges valg.

Svækkelsen af forældreindflydelsen i forhold til de unges valg skyldes ikke blot alderen og den almindelige løsrivelse fra forældrene. Den skyldes også, at de unge gennem deres valg af viden udvikler en faglig identitet, som er med til at styre deres senere valg. Den forandring, som er sket inden for uddannelses-systemet gennem den seneste generation, nemlig at valget ikke længere kun er et valg mellem uddannelsespositioner, men også et valg mellem videnspositioner, må således antages at få væsentlige konsekvenser for vores forklaring af de unges uddannelsesvalg.

Vi kan ikke længere nøjes med at tale om en social reproduktion, hvor den uddannelsesmæssige og sociale position går i arv fra generation til generation. Vi må også inddrage de unges videnspositioner som forklaringer på de unges valg. Dermed har vi rejst et ganske grundlæggende spørgsmål, nemlig om valget af videnspositioner i den sidste ende er med til at forme en ny form for social differentiering. Dette spørgsmål kan kun besvares, hvis vi på et senere tidspunkt får indblik i, hvorledes det rent faktisk går de unge senere i livet.

Datagrundlag

Afprøvningen af den opstillede model vil bygge på originale surveydata. (Se bilag 1). Der er blandt elever på alle tre klassetrin i matematisk gymnasium og htx indsamlet spørgeskemaer til belysning af de valg, de har truffet eller forventer at træffe i fremtiden.

Når der i analysen tales om et forløb af valg, udtrykker det et teoretisk forløb. Vi har ikke fulgt de unge gennem en række af valg, men derimod på et givet tidspunkt spurgt efter, hvilke valg de har truffet, og hvilke valg de forventer at træffe i fremtiden.

Skemaerne indeholder endvidere spørgsmål, som kan belyse de unges sociale baggrund, deres faglige standpunkter, deres vidensopfattelser og deres livsstrategier, således at vi kan efterspore forklaringer på de undersøgte valg.

Når undersøgelsen bygger på svar fra elever i netop matematisk gymnasium og htx skyldes det, at denne gruppe af unge har mulighed for at vælge alle typer af videregående uddannelser. De er ikke afskåret fra at gå videre med hverken naturvidenskabelige, humanistiske eller samfundsvidenskabelige områder.

Det er ca. 21 pct. af en ungdomsårgang, der vælger at gå i matematisk gymnasium, og ca. 4 pct. der vælger at gå i htx. (Undervisningsministeriet, 1997). Undersøgelsen dækker således ca. 25 pct. af de unge i 16-19-års alderen.

KAPITEL 3

Vidensidealer og livsstrategier

Videnskulturen er ifølge C.P. Snow delt i to kulturer, nemlig en naturvidenskabelig kultur og en humanistisk kultur (Snow, 1964; Jacobsen, 1981). Snow har i sit klassiske værk om de to kulturer givet udtryk for den opfattelse, at disse med tiden bliver mere og mere adskilte og måske endda fjendtlige over for hinanden.

Som illustration til denne opfattelse fortæller Snow, at han ved selskabelige lejligheder har provokeret ved at spørge, hvor mange der kunne beskrive termodynamikkens anden lov. Reaktionen var oftest kølig og negativ. Selv mente han, at dette spørgsmål var den naturvidenskabelige pendant til spørgsmålet om, hvorvidt man har læst et værk af Shakespeare. (Snow, 1964, 14-15).

Det er Snows opfattelse, at de to kulturer fungerer forskelligt i den samfundsmæssige sammenhæng. Den naturvidenskabelige kultur har en direkte og væsentlig indflydelse på den samfundsmæssige udvikling, mens den humanistiske kultur former de ord, som siver ind i beslutningstagernes tænkning. (Snow, 1964, 60-61). Hvor den naturvidenskabelige kultur har en direkte påvirkning af den samfundsmæssige udvikling i relation til materielle levevilkår, har den humanistiske kultur en langt mere indirekte og subtil påvirkning.

Når Snow taler om kultur, tager han udgangspunkt i to kulturforståelser, nemlig en opfattelse af kultur som værende en intellektuel udvikling og en opfattelse af kultur som værende en fælles levevis. Hans kulturbegreb bygger dermed på såvel en humanistisk tænkning som en antropologisk tænkning.

Ser vi på de to kulturer som intellektuelle kulturer, adskiller de sig ved det sprog, de tager i anvendelse. Den naturvidenskabelige kultur er ifølge Snow karakteriseret ved et sprog, der er bygget op

over symboler, mens den litterære kultur er karakteriseret ved et sprog, der er bygget op over ord. (Snow, 1964, 62-63).

Ser vi i stedet på livsformen, er det vaner, adfærd, grundlæggende antagelser og tilgange, der skiller de to kulturer. Eksempelvis vil man inden for den naturvidenskabelige kultur tage det for givet, at forskning er universitetets primære opgave. Inden for den humanistiske kultur tager man det for givet, at der ikke kan forekomme selv den mindste form for censur af det skrevne ord. (Snow, 1964, 66-67).

Spørgsmålet er nu, om vi kan identificere eksistensen af de to kulturer hos de unge. Her tænker vi ikke på kultur forstået som en levevis, men mere som en grundlæggende måde at tænke på. For at kunne undersøge det har vi formuleret nogle udsagn, som skulle repræsentere hver af de to kulturer, for derefter at se i hvilken udstrækning de unge erklærer sig enige i disse udsagn.

Det eksakte vidensideal

Hvis de unge er ved at knytte sig til den naturvidenskabelige kultur, må man forvente, at dette kommer til udtryk i deres tænkning. Deres intellektuelle udvikling vil være præget af de vidensideal, som hersker inden for naturvidenskaben.

Vi har derfor formuleret en række udsagn som skulle udtrykke en stigende grad af tilslutning til det vidensideal, som er fremherskende inden for den naturvidenskabelige tænkning, nemlig det eksakte vidensideal.

Det eksakte vidensideal udtrykker, at viden er objektiv og dermed uafhængig af, hvem der frembringer viden. Hvis en forsker når frem til et givet resultat, må en anden forsker nå frem til det samme resultat. Det eksakte vidensideal hæver sig således op over de værdier, der knytter sig til det enkelte menneske. Forskningen bliver værdifri.

Viden bliver ifølge det eksakte vidensideal den viden, som frembringes gennem måling og vejning. Det er de målbare resultater, der tæller.

For at indkredse dette vidensideal blev der formuleret seks spørgsmål, hvoraf de tre viste sig at kunne udgøre en skala til måling af de unges tilslutning til det eksakte vidensideal. (Se bilag 2).

Tabel 3.1. Procentandel af elever i matematisk gymnasium og htx, som udsagn trykker, at de er helt enige eller overvejende enige i udsagn vedrørende det eksakte vidensideal. Procent

	Andel enige	N
Man må prøve at gøre viden så uafhængig af menneskers værdier som overhovedet muligt. Ellers kan man ikke regne med den	56	2.162
Det er kun den viden, der er frembragt gennem forskning og objektive målinger, man kan regne med. Alt andet må karakteriseres som subjektive vurderinger	43	2.166
Det må være sådan, at man når frem til det samme resultat, uanset hvem der frembringer viden	42	2.186

Det vidensideal, som er bærende for den naturvidenskabelige tænkning, nemlig det eksakte vidensideal, ser altså ud til at have en vis udbredelse blandt de unge. I sin mest konsekvente form, nemlig der hvor man gør viden uafhængig af, hvem der frembringer den, er det fortsat godt 40 pct. af de unge, der tilslutter sig idealet. (Se tabel 3.1).

Spørgsmålet er nu, om vi kan indkredse, hvilke unge der i særlig grad tilslutter sig det eksakte vidensideal. Den skala, vi anvender til at undersøge de unges fordeling på graden af tilslutning til det eksakte vidensideal, er bygget op således, at den udtrykker, hvor mange af de i tabel 3.1 nævnte spørgsmål, de unge kan tilslutte sig. (Se bilag 2). Tilslutningen til det eksakte vidensideal viser sig at være stort set uafhængig af de unges sociale baggrund. Der ligger altså ikke en særlig socialt bestemt disponering bag tilslutningen til det eksakte vidensideal. Til gengæld er den afhængig af de unges køn. Det er især drengene, der tilslutter sig det eksakte vidensideal. (Se tabel 3.2).

Tabel 3.2. Tilslutning til det eksakte vidensideal hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt for hvert køn. Procent

	Tilslutning til det eksakte vidensideal:				
	Lav	Mellem	Høj	I alt	N
Køn:					
Drengene	51	33	17	101	1.256
Piger	58	30	12	100	842
I alt	54	31	15	100	2.098

Signifikansniveau: $P = 0,2$

Det personlighedsudviklende vidensideal

På samme måde som ved den naturvidenskabelige kultur må man ved den humanistiske kultur forvente, at en begyndende tilknytning til denne vil sætte sig igennem i de unges tænkning. Vi må forvente, at deres intellektuelle udvikling bliver præget af de vidensidealer, som hersker inden for den humanistiske kultur.

Også i denne sammenhæng har vi formuleret en række udsagn, som gerne skulle udtrykke en stigende grad af tilslutning til det

vidensideal, som er fremherskende inden for den humanistiske kultur, nemlig det personlighedsudviklende vidensideal.

Det personlighedsudviklende vidensideal udtrykker, at viden skaber mennesker. Mennesker dannes og bliver kultiverede gennem deres læsning. Fortolkningen er en meget personlig proces, som ikke kan undgå at påvirke det enkelte individ. Det personlighedsudviklende vidensideal ligger således inden for den klassiske, humanistiske tradition. Gennem uddannelse formes mennesker. (Ringer, 1992)

Uddannelse bliver på baggrund af dette vidensideal en vej til at udvikle sig selv personligt. Her er det altså den personlige udvikling, der tæller.

For at indkredse dette vidensideal blev der formuleret seks spørgsmål, hvoraf de tre viste sig at kunne udgøre en skala til måling af de unges tilslutning til det personlighedsudviklende vidensideal. (Se bilag 2)

Tabel 3.3. Procentandel af elever i matematisk gymnasium og htx, som udtrykker, at de er helt enige eller overvejende enige i udsagn vedrørende det personlighedsudviklende vidensideal. Procent

	Andel enige	N
Når man læser, må man samtidig fortolke. Man bliver som person meget påvirket af denne proces	78	2.191
Når man læser, udvikler man sig og bliver et andet menneske. Det er formålet med at uddanne sig	65	2.205
Jeg vil tage en uddannelse for på den måde at kunne arbejde med mig selv. Det er det vigtigste for mig	56	2.166

Det humanistiske vidensideal ser ud til at have en større udbredelse blandt de unge end det eksakte vidensideal. I sin mest konsekvente form, nemlig der hvor det drejer sig om at arbejde med sin egen personlige udvikling, får det tilslutning fra op mod 60 pct. I sin mest almene form, nemlig der hvor det drejer sig om, at læsning generelt set er med til at forme mennesker, får det tilslutning fra op mod 80 pct. (Se tabel 3.3).

Når vi på baggrund af disse udsagn danner en skala og differentierer blandt forskellige grupper af elever, viser det sig, at tilslutningen til det humanistiske vidensideal til en vis grad kan forklares ud fra den sociale baggrund. Til social differentiering har vi anvendt socialgruppeinddelingen, som tager højde for såvel uddannelsesniveau som arbejdsmarkedsplacering. Den socialgruppe, som er forbundet med den længste uddannelse og den mest overordnede stilling er socialgruppe 1. Omvendt er socialgruppe 5 forbundet med en underordnet stilling uden nævneværdig uddannelse. (Se Hansen 1984).

Tabel 3.4. Tilslutning til det personlighedsudviklende vidensideal hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt for hver socialgruppe. Her anvendes faders socialgruppe. Procent.

Socialgruppe:	Tilslutning til det personlighedsudviklende vidensideal:				
	Lav	Mellem	Høj	I alt	N
Faders:					
Socialgruppe 1	21	41	38	100	216
Socialgruppe 2	23	40	37	100	292
Socialgruppe 3	30	36	34	100	966
Socialgruppe 4	31	39	30	100	484
Socialgruppe 5	28	40	33	101	103
Total	28	38	34	100	2.061

Signifikansniveau: $P = 3,3$

Det er især faderens sociale gruppetilhørsforhold, der er bestemmende for de unges grad af tilslutning til det personlighedsudviklende vidensideal. Jo højere socialgruppe, jo større tilslutning til det personlighedsudviklende vidensideal. Det er åbenbart især i de højere sociale lag, at vi finder tilslutning til de humanistiske vidensidealer. (Se tabel 3.4)

Alt i alt må vi konkludere, at de unges vidensidealer til en vis grad er præget af de unges sociale baggrund og af deres køn. Det er de høje socialgrupper, der slutter sig til det humanistiske vidensideal, og det er drengene, der slutter sig til det eksakte vidensideal.

Livsstrategier

Spørgsmålet er nu, hvordan de unge på et mere generelt plan forholder sig til de udfordringer, de står over for. Vidensuniverset former ét rum af muligheder, uddannelsesuniverset former et andet rum af muligheder. Og endelig giver den generelle samfundsudvikling rum for handlemuligheder.

Det er Bourdieus opfattelse, at de enkelte aktører vil forme deres strategier i relation til sådanne rum af muligheder. De vil, med den baggrund og de dispositioner de hver især har, udvikle en strategi for, hvorledes de skal agere i forhold til det eksisterende rum af muligheder. Det er således Bourdieus teori, at en strategi ikke kan være udtryk for menneskers frie vilje. Omvendt kan den heller ikke være et mekanisk resultat af en given habitus. Strategien er således et produkt af indre dispositioner og ydre muligheder.

Det er samtidig Bourdieus opfattelse, at jo bedre strategien er i overensstemmelse med de indre dispositioner, jo bedre fungerer den. En strategi, som er baseret på beregning, vil således være mindre effektiv end en strategi, der er baseret på en indre disponering. (Bourdieu, 1977, 72 og 214 n.2).

I modsætning til de indre dispositioner er strategien bevidst og dermed mulig at undersøge. Vi skal derfor se, om vi kan afdække nogle mere grundlæggende livsstrategier hos de unge. Hvis Bourdieu har ret i, at strategierne bunder i en kombination af ydre muligheder og indre disponeringer, må det være muligt at udskille forskellige livsstrategier hos de unge.

Med udgangspunkt i nogle af de muligheder, der tegner sig for de unge, har vi forsøgt at konstruere tre mulige livsstrategier, dvs. strategier, som rækker ud over de valg, der skal træffes her og nu. Strategierne er tænkt som langsigtede og overordnede i forhold til de unges fremtid. Hvad synes de er vigtigt for dem?

En mulig livsstrategi knytter sig til dem selv som personer. Vi har kaldt den fordybelsesstrategien. Det er en strategi, som skal føre til, at de selv bliver klogere og klogere. Fordybelsesstrategien retter sig altså mod den udfordring, som følger af det stadigt voksende vidensunivers. En anden strategi vedrører deres forhold til den ydre verden. Denne strategi har vi kaldt erobningsstrategien, og den udtrykker, at de ønsker at komme ud i verden og udnytte de muligheder, dette giver. Erobringsstrategien retter sig altså mod den udfordring, der følger af den stigende grad af globalisering. Den sidste strategi har vi kaldt frelserstrategien, og den udtrykker, at de gerne vil gøre noget for andre eller for en højere sag. Frelserstrategien retter sig mod den udfordring, der følger af stigende sociale og miljømæssige problemer som konsekvens af udviklingen.

Fordybelsesstrategien

Hvis de unge har udviklet en livsstrategi, der går i retning af at blive klogere og klogere, må dette komme til udtryk i deres holdninger. Det må fremgå, at dette er en strategi, som vil være styrende for tilrettelæggelsen af deres fremtidige liv. Gevinsten ved fordybelsesstrategien vil på den ene side være en indre

fordybelse og på den anden side den status, der er forbundet med at have indsigt. Fordybelsesstrategien vil således være et svar på de muligheder, som uddannelsessystemet og dele af jobmarkedet giver. Samtidig må man sige, at det er en strategi, som kun kan blive indfriet, hvis de indre dispositioner går i retning af at arbejde med vanskeligt tilgængeligt stof.

De udsagn, der er formuleret som grundlag for fordybelsesstrategien, udtrykker ønske om at kunne læse og studere - ikke bare som led i en uddannelse - men også videre frem i arbejdslivet. Arbejdet må i sig selv give mulighed for fordybelse. Samtidig er der formuleret udsagn, som gør det muligt at være uenig i, at uddannelser bør være korte.

Til undersøgelse af fordybelsesstrategien blev der formuleret i alt syv spørgsmål, hvoraf de fire viste sig at kunne danne en skala. (Se bilag 2).

Fordybelsesstrategien ser ud til at have en rimelig stor udbredelse blandt eleverne i de udvalgte ungdomsuddannelser. (Se tabel 3.5). Dette tyder på, at en meget stor del af de unge anser det for at være profitabelt at satse på fordybelsesstrategien. Der kan enten være tale om, at de anser det for at være økonomisk profitabelt at forfølge fordybelsesstrategien, eller at de anser det for at være kulturelt profitabelt.

Hvis Bourdieu har ret, skal strategien bygge på en indre disponering, der har rod i opvæksten. Vi har derfor undersøgt, om fordybelsesstrategien varierer med de unges sociale baggrund.

Det viser sig, at unge, hvis mødre tilhører de øverste socialgrupper, har en større tendens til at udvikle fordybelsesstrategien end andre unge. Det er i særlig grad, når mødrene tilhører socialgruppe 2, at eleverne satser på fordybelsen. Man kan antage, at det især er de mødre, som ikke selv fik helt den uddannelse, de gerne ville have haft, der påvirker deres børn til at satse på den livslange fordybelse. Dette kunne tyde på, at strategien faktisk bygger på de dispositioner, som de unge har udviklet gennem deres opvækst. (Se tabel 3.6)

Tabel 3.5. Procentandel af elever i matematisk gymnasium og htx, som udtrykker, at de er helt enige eller overvejende enige i udsagn vedrørende fordybelsesstrategien. Procent

	Andel enige	N
Mit arbejde må gerne være af en sådan karakter, at jeg kan blive ved med at læse og fordybe mig i et bestemt område	70	2.255
Jeg vil gerne have mulighed for at læse og tage en lang og grundig uddannelse	68	2.260
Jeg kan godt lide at læse, men jeg vil ikke bruge mange år på at uddanne mig. (Her anføres andel uenige)	59	2.270
Det eneste, der rigtig interesserer mig, er at studere og blive klog. Allerhelst vil jeg i mit fremtidige arbejde være med til at skabe ny viden	35	2.269

Tabel 3.6. Tilslutning til fordybelsesstrategien hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt for hver socialgruppe. Her anvendes mors socialgruppe. Procent.

Socialgruppe:	Tilslutning til fordybelsesstrategien:				N
	Lav	Mellem	Høj	I alt	
Moders:					
Socialgruppe 1	23	34	43	100	54
Socialgruppe 2	25	19	56	100	174
Socialgruppe 3	24	26	49	99	1.158
Socialgruppe 4	31	30	40	101	565
Socialgruppe 5	31	28	42	101	176
Total	26	27	47	100	2.127

Signifikansniveau: $P = 0,1$

Tabel 3.7. Tilslutning til fordybelsesstrategien hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt for hvert køn. Procent

	Tilslutning til fordybelsesstrategien:				
	Lav	Mellem	Høj	I alt	N
Køn:					
Drengene	24	27	49	100	1.305
Piger	30	26	44	100	918
Total	26	27	47	100	2.223

Signifikansniveau: $P = 0,8$

Fordybelsesstrategien er endvidere kønsspecifik. Det viser sig, at det især er drengene, der er interesseret i at kunne fordybe sig - ikke bare i studietiden - men også videre frem gennem arbejdslivet. (Se tabel 3.7). Dette tyder på, at det især er drengene, der anser det for profitabelt at blive klogere og klogere.

Erobringsstrategien

Erobringsstrategien er rettet mod den ydre verden. Det er en strategi, som udtrykker, at de unge vil udnytte de muligheder, som globaliseringen fører med sig. Hvis denne strategi har fodfæste hos de unge, må vi forvente, at de er enige i de udsagn, som er konstrueret til at udtrykke ønsket om at tage den globale verden i besiddelse. Gevinsten ved erobningsstrategien er udnyttelsen af de muligheder, som en langt større verden byder på i forhold til den hjemlige arena. Erobringsstrategien er således svaret på de muligheder, som den tiltagende globalisering giver. Samtidig må man antage, at forudsætningen for at udnytte disse muligheder er, at de unge er parate til at bryde op og skabe sig en tilværelse på tværs af kulturer og nationale tilhørsforhold. Det er altså ikke en hvilken som helst disponering, der passer til et sådant liv.

Til undersøgelse af erobningsstrategiens udbredelse blandt de unge blev der konstrueret nogle udsagn, som de unge kunne erklære sig enige eller uenige i. Disse udsagn udtrykker, at de unge i forskellige grader er indstillet på at uddanne sig og arbejde i udlandet.

Der blev konstrueret i alt seks udsagn til belysning af erobningsstrategien. Det viste sig, at fire af disse kunne danne en skala, som vi har kaldt erobningsstrategien. (Se bilag 2)

Tabel 3.8. Procentandel af elever i matematisk gymnasium og htx, som udtrykker, at de er helt enige eller overvejende enige i udsagn vedrørende erobningsstrategien. Procent

	Andel enige	N
Jeg kunne godt tænke mig at læse eller gå i skole i et andet land i en periode, men jeg vil hjem igen og bo i Danmark	68	2.273
Jeg vil ikke være bundet til noget bestemt land. Man må være så fri, at man den ene dag kan arbejde i New York og den anden dag i Tokyo	45	2.275
Jeg regner med, at en væsentlig del af mit arbejdsliv kommer til at foregå i udlandet. Man må rejse derhen, hvor jobbene er	37	2.264
Jeg regner med at tage en del af min uddannelse i et andet land. Det er man nødt til, hvis man virkelig vil blive til noget	31	2.262

Erobningsstrategien har ikke helt den samme udbredelse, som fordybelsesstrategien. En ganske stor del af de unge vil gerne

rejse ud, men de regner med at komme hjem igen. Det er dog op mod halvdelen af dem, der giver udtryk for, at de er indstillet på at deltage i det globale arbejdsliv. Og omkring en tredjedel regner med, at en væsentlig del af deres arbejdsliv kommer til at foregå i udlandet. (Se tabel 3.8). Hvis man skal tage udsagnene for deres pålydende, anser de det for nødvendigt at udnytte den globale udvikling. Det er på den måde, man kan blive til noget. Hvis de unge - og det er i denne sammenhæng elever i matematisk gymnasium og htx - realiserer disse strategier for deres uddannelses- og arbejdsliv, skal vi altså indstille os på, at en betragtelig del af dem vil søge lykken uden for landets grænser.

Også i forbindelse med eroblingsstrategien har vi undersøgt, om den sociale baggrund er en påvirkningsfaktor. Er det rimeligt at antage, at denne strategi er resultatet af en social disponering. Det viser sig, at tilslutningen til eroblingsstrategien er størst hos elever fra de højeste socialgrupper og lavest i de lavere socialgrupper. (Se tabel 3.9). Også her får vi altså en tilslutning til teorien om, at strategien er styret af en socialt begrundet habitus.

Tabel 3.9. Tilslutning til eroblingsstrategien hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt for hver socialgruppe. Her anvendes faders socialgruppe. Procent

Socialgruppe:	Tilslutning til eroblingsstrategien:				
	Lav	Mellem	Høj	I alt	N
Faders:					
Socialgruppe 1	35	30	34	99	222
Socialgruppe 2	39	23	38	100	298
Socialgruppe 3	45	27	28	100	1.011
Socialgruppe 4	49	25	27	101	511
Socialgruppe 5	55	23	22	100	107
Total	44	26	30	100	2.149

Signifikansniveau: $P = 0,1$

Erobringsstrategien er endvidere kønsspecifik. Det viser sig, at det især er drengene, der tilslutter sig tanken om at kunne udnytte de muligheder, som globaliseringen giver. Det er tilsyneladende dem, der i størst udstrækning er villige til at investere i uddannelse i udlandet og til at kaste sig ud på det globale arbejdsmarked. (Se tabel 3.10).

Tabel 3.10. Tilslutning til erobringstrategien hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt for hvert køn. Procent

Køn:	Tilslutning til erobringstrategien:				N
	Lav	Mellem	Høj	I alt	
Drengene	41	27	32	100	1.308
Piger	49	24	27	100	928
Total	44	26	30	100	2.236

Signifikansniveau: $P = 0,1$

Tabel 3.11. Tilslutning til erobringstrategien hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt for hver kategori af grundskole. Procent

	Tilslutning til erobningsstrategien:				N
	Lav	Mellem	Høj	I alt	
Grundskole:					
Privat skole	39	26	35	100	615
Offentlig skole	46	26	28	100	1.612
Total	44	26	30	100	2.227

Signifikansniveau: $P = 0,1$

Omkring erobringstrategien ser vi endvidere en påvirkning fra den type af grundskole, som eleverne har gået på. Nogle elever er gået gennem grundskolen i en privat skole, og det er især disse

elever, som slutter sig til tanken om at rejse ud og deltage på det globale arbejdsmarked. De elever, som har gået i de offentlige skoler, er mindre indstillet på denne levevis.

Frelserstrategien

Frelserstrategien har en anden karakter end de to andre. Den retter sig ikke umiddelbart mod at fremme egne interesser og mod tilrettelæggelse af eget liv. I sit indhold sigter den mod at hjælpe andre mennesker eller at tage væsentlige generelle problemer op. Den har altså et vist idealistisk sigte. Et sådant sigte kan imidlertid også være forbundet med en vis status. Hvis man søger at løse almene problemer giver det anledning til et omdømme, hvor etik og moral er i høj kurs. Derfor kan frelserstrategien også være en vej til at fremme status og anseelse.

De unges tilslutning til frelserstrategien må på samme måde som ved de to andre strategier undersøges gennem deres tilslutning til en række udsagn. Her er der formuleret udsagn, som udtrykker, at de unge vil tage en uddannelse, som har et bredere sigte end blot at gavne deres egen fremtid. De vil med deres uddannelse sigte mod et arbejde, som gør det muligt at hjælpe andre mennesker eller at tage fat på nogle af de problemer, som tidligere generationer har efterladt til dem. Samtidig er der formuleret udsagn, som er selviske, og hvor uddannelse er til gavn for egen udvikling. Her får de unge altså mulighed for at formulere deres afstandtagen.

Af de i alt seks spørgsmål, som blev formuleret til belysning af frelserstrategien, viste det sig, at de fire kunne bruges til udvikling af en skala. (Se bilag 2).

Frelserstrategien er den strategi, som er mindst udbredt blandt de unge. Det er dog over halvdelen, der anfører, at deres indsats må være til gavn for andre, og det er godt en tredjedel, der anfører, at de vil være med til at løse nogle af de problemer, som

verden står overfor. (Se tabel 3.12). Det etiske og moralske aspekt har således en anselig udbredelse blandt de unge.

Tabel 3.12. Procentandel af elever i matematisk gymnasium og htx, som udtrykker, at de er helt enige eller overvejende enige i udsagn vedrørende frelserstrategien. Procent

	Andel enige	N
Min uddannelse skal bruges til noget, der gavner andre end mig selv. Ellers har det ingen mening at læse i mange år	64	2.257
Jeg vil have et arbejde, hvor jeg kan være med til at gøre noget for andre mennesker. Det er vigtigere end løn og status	53	2.253
Jeg vil være med til at løse nogle af de store problemer, som verden står over for. Det er vigtigere for mig end at fremme min egen karriere	37	2.239
Min uddannelse skal være til gavn for mig selv. Det er mig, der skal blive klogere og senere få et job. Jeg vil ikke tage hensyn til alle mulige andre. (Her anføres andel uenige)	23	2.266

Hvem er det så, der slutter sig til frelserstrategien. Her hører den sociale disponering op. Der er ikke nogen klar tendens til, at den ene sociale baggrund frem for den anden spiller en væsentlig rolle for de unges tilslutning til denne strategi. Ønsket om at gavne almenheden frem for egne interesser ser altså ikke ud til at være socialt disponeret. Til gengæld er denne strategi klart af-

hængig af de unges køn. Det er især pigerne, der ønsker, at deres indsats skal være til gavn for andre mennesker. (Se tabel 3.13).

Tabel 3.13. Tilslutning til frelserstrategien hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt for hvert køn. Procent

	Tilslutning til frelserstrategien:				N
	Lav	Mellem	Høj	I alt	
Køn:					
Drenge	51	26	23	100	1.287
Piger	27	36	38	101	895
Total	40	30	29	99	2.182

Signifikansniveau; $P = 0,0$

Generelt set må vi sige, at de undersøgte livsstrategier til en vis grad er afhængige af den sociale baggrund. Det gælder især for de idealer, som har at gøre med de unges søgning efter mål, der vedrører dem selv. Her ser vi altså en grund til at antage, at Bourdieu har ret i, at den indre disponering baner vejen for de strategier, som de unge udvikler.

Alle de undersøgte strategier ser dog ud til at være præget af de unges køn. Drenge og piger vil ikke det samme med deres tilværelse. Her aner vi måske konturerne af fremtidige familieproblemer. Måske vil det globale arbejdsmarked komme til at true mange familiers hverdag. Den kønsmæssige disponering er tilsyneladende ikke mindre væsentlig end den sociale disponering.

Generelle og personlige forudsætninger

Vi har i dette kapitel søgt at indkredse nogle grundlæggende værdier hos de unge. De er udviklet på basis af de felter, de unge

står overfor. På den ene side er der nogle vidensfelter, og på den anden side er der et globalt arbejdsmarked med muligheder og risici. Det er på baggrund af disse rum af muligheder og risici, at vi har søgt at indkredse de unges grundlæggende værdier.

På vidensområdet viste det sig, at de unge sluttede mere op om det humanistiske vidensideal end om det naturvidenskabelige vidensideal. Blandt livsstrategierne viste det sig, at der var størst tilslutning til fordybelsesstrategien, derefter kom erobningsstrategien, og endelig som den lavest prioriterede kom frelserstrategien. Analysen af, hvilke faktorer der har betydning for de unges tilslutning til disse værdier, viste, at det er nødvendigt at tænke i nogle forskellige kategorier af påvirkninger.

På den ene side er der nogle kønsspecifikke disponeringer, der præger de unges tilslutning til de nævnte værdier. For pigerne tæller hensyntagen til andre mennesker, mens det for drengene er den personlige fremtid, der er væsentlig.

På den anden side er der den sociale baggrund. Den spiller ind i forhold til de strategier, der umiddelbart giver det højeste afkast, nemlig fordybelsesstrategien og erobningsstrategien. Dertil kommer, at den har en betydning for, om de unge tilslutter sig det humanistiske vidensideal.

I forhold til vores teoretiske udgangspunkt, må vi sige, at Bourdieu til en vis grad har ret i, at den sociale disponering påvirker de unges strategier, men man kan ikke se bort fra, at der også er andre faktorer, som kan være med til at påvirke de unges værdier.

KAPITEL 4

De forældre styrede valg

I det valgforløb, som de unge kommer igennem, er de tidligste valg de mest forældre styrede. Derfor må vi forvente en stærk forældreafhængighed, når vi undersøger, hvorledes de unge har fordelt sig efter de allerførste valgmuligheder. Der er således grund til at antage, at forældrenes sociale positioner slår stærkt igennem i disse tidlige valg.

I forbindelse med netop disse valg, er der næppe nogen grund til at forfølge Bourdieus teori om, at forældrenes sociale position sætter sig igennem som indre dispositioner hos de unge for derefter at påvirke deres valg. Der er snarere tale om, at forældrene er direkte med i beslutningsprocessen, således at deres erfaringer med hensyn til uddannelse og arbejdsliv kommer til at påvirke valgene.

Valg af grundskole

Det første valg, der skal træffes, er valget af grundskole. Det grundlæggende valg står her mellem privat skole eller offentlig skole. Dette valg træffes relativt tidligt, måske ved starten af grundskoleforløbet, måske sker der et skift fra én skoletype til en anden gennem de ældste skoleklasser.

Hvis der er tale om skoleskift undervejs i forløbet, kan børnenes egne interesser spille ind, men man må under alle omstændigheder antage, at forældrenes indholdsmæssige og økonomiske overvejelser bliver udslagsgivende for den endelige beslutning.

Den private skole vil ud fra en privatøkonomisk betragtning resultere i en ekstra omkostning, når man i forvejen har betalt til

det offentlige skolevæsen gennem beskatning. Den private skole kræver således et vist indtægtsniveau eller store afsavn, men den kræver også, at man antager, at den private skole vil være bedre for barnet end den offentlige skole.

Valget af privat skole må således udtrykke enten et idémæssigt valg af religiøs, pædagogisk eller politisk art, eller en tro på, at det faglige udbytte ved den private skole er større end ved den offentlige skole. Vælger man på grundlag af ideer, er det barnets personlige udvikling, der sættes på, mens man ved tankerne om det faglige udbytte snarere har uddannelsesmuligheder og senere karrieremuligheder i sigte.

Valget af privat skole frem for den offentlige skole udtrykker under alle omstændigheder en særlig satsning på barnets/den unges opdragelse og faglige udvikling. Omvendt kan valget af den offentlige folkeskole naturligvis også være udtryk for et bevidst valg. Kriterierne kan også her være kvalitet i undervisningen, men dertil kommer overvejelser i retning af, hvor de nærtboende kammerater går i skole etc.

Vi har undersøgt, i hvilket omfang forældrenes sociale status har betydning for, om de unge ved afslutningen af grundskolen går i offentlig eller privat skole. Her har vi inddraget såvel faderens som moderens socialgruppetilhørsforhold. I analysen indtages således såvel faderens som moderens uddannelsesmæssige baggrund og arbejdsvilkår. Det viser sig her, at faderens placering er af mindre betydning end moderens placering. Det er især, når mødrene kommer op i de øverste socialgrupper, at valget falder på de private skoler. (Se tabel 4.1). Dette tyder på, at moderens sociale position er mere afgørende end faderens, når børnenes skoleforhold skal afgøres.

Man bemærker dog, at satsningen på de private skoler først rigtig starter ved socialgruppe 2. Dette resultat kunne tyde på, at det mere er udsigten til social opstigen, der er grundlaget for valget af den private skole, end det er overførslen af egne erfaringer. De forældre, som selv er kommet øverst på skalaen, finder det måske ikke nødvendigt med den ekstra satsning på børnenes

skolegang. Spørgsmålet er så, om dette valg senere viser sig at få betydning for de unges uddannelses- og erhvervskarriere.

Tabel 4.1. Elever i matematisk gymnasium og htx fordelt efter om de har gået i privat eller offentlig skole, særskilt for hver socialgruppe. Her anvendes moders socialgruppe. Procent

	Valg af grundskole:			
	Privat	Offentlig	I alt	N
Moders socialgruppe:				
Socialgruppe 1	18	82	100	54
Socialgruppe 2	31	69	100	176
Socialgruppe 3	30	70	100	1.179
Socialgruppe 4	24	76	100	580
Socialgruppe 5	17	83	100	178
Total	28	72	100	2.167

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Som et andet udtryk for forældrenes sociale placering har vi set på forældrenes placering inden for arbejdsmarkedets forskellige sektorer. Er de privat ansatte, offentligt ansatte eller er de selvstændige. Her viser det sig, at faderens sektortilhørsforhold er af betydning for, om de unge går i privat eller offentlig skole. Er faderen selvstændig, er der størst sandsynlighed for, at børnene kommer i privat skole. Er han privat ansat, er der større sandsynlighed for, at barnet kommer i privat skole, end hvis han er offentligt ansat. (Se tabel 4.2). Man kan ikke udelukke, at der her er tale om en kulturel modsætning mellem den private og den offentlige sektor. Børnene trækkes fra starten væk fra den offentlige sektor.

Tabel 4.2. Elever i matematisk gymnasium og htx fordelt efter om de har gået i privat eller offentlig skole særskilt efter faderens sektortilknytning på arbejdsmarkedet. Procent

	Valg af grundskole:			
	Privat	Offentlig	I alt	N
Faders sektortilknytning på arbejdsmarkedet:				
Offentligt ansat	22	78	100	704
Privat ansat	27	73	100	915
Selvstændig	37	63	100	507
Andet	21	80	101	62
Total	28	72	100	2.188

Signifikansniveau: $P = 0,0$.

Valg af ungdomsuddannelse

Det andet valg af væsentlig betydning for de unges uddannelsesforløb er valget af ungdomsuddannelse. I denne undersøgelse har vi valgt at koncentrere os om de elever, som har de bredeste uddannelsesmuligheder efter endt ungdomsuddannelse. Det var et krav, at de skulle have mulighed for at gå ind i såvel naturvidenskabelige som humanistiske uddannelser. Derfor består undersøgelsespopulationen udelukkende af elever fra matematisk gymnasium og htx. Spørgsmålet er imidlertid, om vi kan forklare, hvorfor nogle vælger den ene type af ungdomsuddannelse frem for den anden.

Valget mellem det matematiske gymnasium og htx er et valg mellem en alment orienteret ungdomsuddannelse med vægt på matematiske og naturvidenskabelige fag og en teknisk orienteret ungdomsuddannelse med vægt på teknik og anvendelsesorientering. De to ungdomsuddannelser adskiller sig således fra hinanden ved graden af satsning på den almene dannelse og ved graden af anvendelsesorientering.

Den faktor som synes at være absolut mest afgørende, er kønnet. Det er først og fremmest drengene, der vælger htx, mens pigerne søger mod det matematiske gymnasium. (Se tabel 4.3). Den stærkt teknisk orienterede kultur i htx er tilsyneladende ikke noget for det store flertal af pigerne. De søger den almene og den naturvidenskabelige orientering. Teknikken og anvendelsesorienteringen overlader de i stor udstrækning til drengene.

Tabel 4.3 Elever i matematisk gymnasium og htx særskilt for hvert køn. Procent

	Valg af ungdomsuddannelse:			
	Htx	Matematisk gymnasium	I alt	N
Køn:				
Drengene	21	79	100	1.332
Piger	3	97	100	952
Total	13	87	100	2.284

Signifikansniveau: $P = 0,0$.

Også valget af ungdomsuddannelse ser ud til at være præget af forældrenes sociale status. Når dette valg skal træffes, har såvel faderens som moderens sociale baggrund en betydning. Når vi undersøger, hvilken af disse to faktorer der er stærkest, viser det sig, at det faktisk er moderens socialgruppetilhørsforhold, der er mest afgørende. Jo højere moderen er placeret på socialgruppeskalaen, jo større er sandsynligheden for, at de unge vælger gymnasiet frem for htx. Og her er det faktisk den øverste socialgruppe, der først og fremmest går efter gymnasiet. Det er altså mødre fra de øverste socialgrupper, som satser mest på, at deres børn skal have den almene dannelse og den naturvidenskabelige orientering. De anser altså denne form for uddannelse for at være den mest hensigtsmæssige for deres børn. Igen må man sige, at det i

stor udstrækning er den samme form for dannelse, de selv har bag sig.

Tabel 4.4. Elever i matematisk gymnasium og htx særskilt efter moders socialgruppetilhørsforhold. Procent

	Valg af ungdomsuddannelse:			
	Htx	Matematisk gymnasium	I alt	N
Moderes socialgruppe:				
Socialgruppe 1	7	93	100	54
Socialgruppe 2	15	85	100	176
Socialgruppe 3	10	90	100	1.185
Socialgruppe 4	18	82	100	582
Socialgruppe 5	20	80	100	179
Total	13	87	100	2.176

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Moderens stærke indflydelse

Ved disse tidlige valg er der altså en klar tendens til, at forældrenes sociale status spiller ind. Jo højere social status, jo større sandsynlighed for privat skole og for det matematiske gymnasium.

Den nærmere statistiske analyse viser endvidere, at moderens sociale status er vigtigere end faderens sociale status. Dette tyder på, at det faktisk er moderen, der er stærkest inde i billedet, når de afgørende valg omkring børnenes skole og uddannelse skal træffes. Dette resultat er underbygget af tidligere undersøgelser af unges uddannelsesvalg. (Se fx Zeuner, 1988; Andersen, 1997).

At moderens sociale baggrund slår så stærkt ind i denne sammenhæng tyder på, at når det drejer sig om selve beslutningspro-

cessen, så er det hende, der er mest fremme på banen. Her er formentlig tale om en meget direkte påvirkning.

KAPITEL 5

De interessestyrede valg

Når ungdomsuddannelsen er påbegyndt, bliver de unge konfronteret med nye muligheder for valg. Det rum af muligheder, de unge nu skal forholde sig til, er et rum af vidensmuligheder. De danske ungdomsuddannelser er i dag bygget op over to strenge, nemlig en streng af obligatorisk viden, som alle skal tilegne sig, og en streng af vidensvalg, som de unge individuelt skal forholde sig til. Det betyder, at de unge efter endt ungdomsuddannelse har sammensat deres egen personlige vidensprofil.

Vi har forsøgt at indkredse, hvorledes de unge forholder sig til dette univers af vidensmuligheder, og om vi kan forklare de valg, de træffer. Kan vi forklare deres valg som værende en socialt funderet disponering, sådan som vi måtte forvente det på baggrund af Bourdieu, eller er de unge på dette tidspunkt ved selv at formulere deres interesser. Kunne man forestille sig, at den sociale disponering med tiden eroderes?

Valg af vidensprofil sker gennem valg af to typer af fag, nemlig højniveaufag og mellemniveaufag. Højniveaufagene løber gennem alle 3 år på ungdomsuddannelsen, mens mellemniveaufagene typisk løber gennem 2 år. Højniveaufagene er således de mest omfattende fag, og samtidig bliver de mange gange afgørende for, hvilke muligheder de unge har for at vælge uddannelse efter afsluttet ungdomsuddannelse. Mellemniveaufagene er mindre omfattende og som regel mindre afgørende for de videre uddannelsesmuligheder. Der er derfor grund til at tro, at mellemniveaufagene udtrykker et friere valg end højniveaufagene.

Valg af højniveaufag

Højniveaufagene kan grupperes inden for de traditionelle videnskabelige hovedområder, nemlig naturvidenskab, humaniora og samfundsvidenskab. Vi skal derfor undersøge, i hvilken udstrækning de unge i deres valg af højniveaufag søger mod disse hovedområder.

Under naturvidenskab har vi kategoriseret fysik, kemi, biologi, matematik og en række teknikfag. Under humaniora har vi kategoriseret sprogfagene, engelsk, tysk, fransk, musik mv. Og under samfundsvidenskab har vi kategoriseret samfundsfag.

Ifølge reglerne skal eleverne i matematisk gymnasium vælge mindst to og højst tre fag på højt niveau. I htx starter eleverne med at vælge et teknikfag, som gør det ud for et højniveaufag. Dette teknikfag tæller her som et naturvidenskabeligt fag på højt niveau. Derudover skal de vælge mindst et og højst to fag på højt niveau. Konsekvensen af disse regler bliver, at alle de elever, der indgår i undersøgelsen kan have to eller tre fag på højt niveau.

Muligheden for at vælge flere fag på højt niveau har gjort det nødvendigt at udtrykke elevernes valg af højniveaufag i en kombinationsvariabel. Hvis deres højniveaufag udelukkende er valgt inden for et hovedområde, er de kategoriseret som sådan. Hvis valgene er faldet inden for to områder er disse kombineret. Hvis valgene falder inden for alle tre områder, er de kategoriseret som alle tre hovedområder.

Det viser sig, at de to valgmuligheder, der har størst søgning fra de adspurgte elever, er kombinationen af rene naturvidenskabelige fag og kombinationen af naturvidenskab og humaniora. De elever, som går i matematisk gymnasium eller htx, er altså meget naturvidenskabeligt orienteret, men de kombinerer gerne deres viden med en sproglig kompetence. Da naturvidenskab, specielt matematik er meget teoretisk orienteret, kræver det en høj grad af sproglig kompetence. (Zeuner, 1988). Kombinationen af naturvidenskab og humaniora kan på denne måde være en gavnlig kombination for en naturvidenskabelig uddannelse.

Valget af højniveaufag ser ud til at være påvirket af elevernes sociale baggrund. I denne sammenhæng viser det sig at være faderens sociale status, der spiller ind i forhold til de unges valg, mens moderens sociale status tilsyneladende er uden betydning.

Faderens sociale status har især betydning for den gruppe, som vælger udelukkende at kombinere de naturvidenskabelige fag. Det viser sig, at jo lavere faderens socialgruppe er, jo større er sandsynligheden for, at eleverne vælger udelukkende at kombinere naturvidenskab som højniveaufag. Omvendt ser det ud til, at søgningen til de samfundsvidenskabelige uddannelser enten i sig selv eller i kombination med naturvidenskab eller humaniora er størst hos elever fra de højeste socialgrupper. (Se tabel 5.1). Måske skal denne tendens tolkes som udtryk for, at den naturvidenskabelige viden betragtes som sikker viden. Den er på længere sigt salgbar og kan omsættes i job og indtægt.

Tabel 5.1. Valg af højniveaufag hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt for hver socialgruppe. Her benyttes faders socialgruppe. Procent

	Valg af højniveaufag								I alt	N
	ren nat	ren hum	ren samf	nat+ hum	nat+ samf	hum+ samf	nat+ hum+ samf			
Faders socialgruppe:										
Socialgr. 1	32	3	-	37	16	9	3	100	225	
Socialgr. 2	36	2	-	40	16	3	2	99	303	
Socialgr. 3	40	2	-	43	0	4	1	99	1.028	
Socialgr. 4	39	3	-	44	0	5	1	101	520	
Socialgr. 5	48	3	-	42	4	3	-	100	109	
Total	39	2	-	42	11	4	1	99	2.185	

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Søgningen efter en grundlæggende vidensprofil ser endvidere ud til at være kønsspecifik. Drengene og piger søger ikke det samme vidensfelt. Det er især drengene, der søger kombinationen af rene naturvidenskabelige fag. Ser vi på kombinationerne på tværs af hovedområderne, viser det sig, at pigerne søger en kombination af naturvidenskab og humaniora, mens drengene søger en kombination mellem naturvidenskab og samfundsfag.

Tabel 5.2. Valg af højniveaufag hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt for hvert køn. Procent

	Valg af højniveaufag								N
	ren nat	ren hum	ren samf	nat+ hum	nat+ samf	hum+ samf	nat+ hum+ samf	I alt	
Køn:									
Drengene	43	2	-	37	12	4	1	99	1.325
Piger	33	3	-	48	8	5	2	99	950
Total	38	2	-	42	11	4	1	98	2.275

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Valget af højniveaufag er altså præget af såvel social baggrund som køn. Det er de laveste socialgrupper - og det er drengene - der søger den rene naturvidenskabelige kombination. Så længe, vi ser på valget af højniveaufag, er der altså grund til at tro, at den sociale disponering sætter sig igennem. Disponeringen går formentlig i retning af, om man skal tænke på, hvad den valgte viden skal bruges til. Bourdieu ville her skelne mellem frihed og nødvendighed. Jo flere ressourcer, der er i familien, jo større bliver friheden i valget. Omvendt bliver valgene præget af nødvendighed, hvis der ikke er mange ressourcer.

Valg af mellemniveauafg

Når vi kommer til mellemniveauafg, forsvinder den sociale påvirkning. Man må tage dette som udtryk for, at valget her er et friere valg. Her tænkes mere på, hvad man har lyst til end på, hvad der kan omsættes på jobmarkedet. Valgene af mellemniveauafg ser således ud til først og fremmest at være styret af interesser.

Når vi kommer til mellemniveauafg, optræder der på mange måder de samme valgmuligheder. Inden for de tre hovedområder, som vi har opereret med i forbindelse med diskussionen om højniveauafg, optræder de allerede nævnte fag og en række yderligere valgmuligheder. Dertil kommer, at der blandt mellemniveauafg optræder nogle mere kreativt orienterede fag.

Ud over de naturvidenskabelige fag, der er nævnt under højniveauafg, optræder der her fag som geografi, statistik, idræt, datalogi og en yderligere række af teknikfag. Til rækken af humanistiske fag følger der sig fag som film og tv, filosofi, latin, musik, psykologi og erhvervspsykologi. Til samfundsvidenskabsområdet følger sig fag som arbejdsmiljø, nationaløkonomi, virksomhedsøkonomi etc. De kreative fag består bl.a. af design, billedkunst og dramatik.

Valgmulighederne blandt fag på mellemniveau er således meget store. Der er mange fag, man kan vælge imellem, men dertil kommer, at man kan vælge på tværs af skoler og uddannelser. Htx-eleverne kan således vælge fag, som udbydes på andre ungdomsuddannelser.

Det viser sig, at der også på mellemniveau er en stor søgning til de naturvidenskabelige og tekniske uddannelser. Det viser sig imidlertid også, at den næststørste kategori er kategorien af rene humanistiske fag. Søgningen til kombinationen af naturvidenskab og samfundsfag og naturvidenskab og humaniora er imidlertid også ganske stor.

Man må tolke dette på den måde, at når interessen råder frit, trækker de unge mere i retning af de humanistiske og samfundsvidenskabelige uddannelser.

De grundlæggende faglige interesser ser dog ud til at være kønsspecifikke. Det er især drengene, der på mellemniveau holder fast ved interessen for naturvidenskabelige og tekniske fag, enten alene eller i kombination med de samfundsvidenskabelige fag. Pigerne trækker i stedet i retning af de humanistiske og kreative fag

Tabel 5.3. Valg af mellemniveaufag hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt for hvert køn.

Køn:	Dreng	Piger	Total
Kun naturvidenskabelige fag	41	27	35
Kun humanistiske fag	13	22	17
Kun samfundsvidenskabelige fag	9	7	8
Kun kreative fag	2	9	5
Kun naturvidenskab og humaniora	7	9	8
Kun naturvidenskab og samfundsvidenskab	12	5	9
Kun naturvidenskab og kreative fag	3	4	3
Kun humanistiske fag og samfunds- videnskab	3	4	3
Kun humanistiske og kreative fag	1	4	2
Kun samfundsvidenskab og kreative fag	1	1	1
Alle andre kombinationer	9	7	8
I alt	101	99	99
N	1.332	952	2.284

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Interesserne styrer vidensvalget

Når den sociale baggrund kun slår igennem som forklaring på valget af højniveaufag, mens den ikke har nogen betydning for valget af mellemniveaufag, tyder det på, at selve valget af viden ikke skyldes en social disponering.

Valget af mellemniveaufag må nemlig antages at være det frieste af de to valg, fordi det får færrest konsekvenser. Her må vi antage, at valget er styret af interesser. Når den sociale disponering slår igennem i valget af højniveaufag, skyldes det formentlig, at der her er nogle studiemæssige konsekvenser af valget.

Det er således ikke vidensfeltet, som de unge er disponeret for at vælge. Det er snarere vidensanvendelsen, der ligger som en disponering hos de unge. Man kunne sige, at instrumentaliteten er socialt disponeret. Det er især unge fra de lavere socialgrupper, der mener, at viden skal kunne bruges til noget i jobmæssig sammenhæng (Zeuner, 1988).

Årsagen, til at vi ikke finder nogen social disponering for selve vidensvalget, er formentlig, at denne måde at forholde sig til uddannelsesspørgsmålet på, ikke har været nærværende på samme måde for tidligere generationer. I tidligere generationer har man valgt uddannelse, og så har vidensprofilen fulgt med dette valg. I dag må de unge vælge såvel uddannelse som viden.

KAPITEL 6

De strategistyrede valg - videregående uddannelse

Når ungdomsuddannelsen er afsluttet kommer valget af videregående uddannelse. Her skal der træffes to afgørende valg. På den ene side er der valget af uddannelsens længde. Virker det attraktivt med en langvarig uddannelse, eller virker det afskrækkende med mange år endnu på skolebænken? På den anden side skal der træffes et indholdsmæssigt valg. Hvilke former for viden virker attraktive? Er det naturvidenskaben, der trækker, eller er det humaniora? Hvilken form for viden ønsker de unge at tilegne sig gennem deres videregående uddannelsesforløb?

Når vi kommer til disse fremadrettede valg forsvinder forældre-påvirkningen stort set. Forældrenes sociale placering bliver af mindre betydning, mens andre faktorer vokser i betydning.

På den ene side begynder vi at kunne se konsekvenserne af de unges egne værdier, og på den anden side begynder deres forskellige personlige forudsætninger at få en betydning.

De unge har nogle grundlæggende værdier med hensyn til, hvad viden skal bruges til, og med hensyn til tilrettelæggelse af deres personlige liv. Deres vidensidealer kan følge de to videnskulturer omkring naturvidenskab og humaniora, nemlig det eksakte vidensideal og det personlighedsudviklende vidensideal. Deres livsstrategier kan udtrykke, hvad de vil med deres tilværelse på kort og lang sigt. Hvad vil de med deres liv? Hvad skal det bruges til? Hvad vil de udrette? Og hvem skal have gavn af deres indsats. Disse forskellige værdier begynder at få betydning for de unges valg, når de ser frem mod de beslutninger, der skal træffes umiddelbart efter afslutningen af ungdomsuddannelsen.

Imidlertid er valget af uddannelse ikke frit. Det ved de unge også godt. De er opmærksomme på, hvorledes det står til med det

personlige grundlag for valget af videregående uddannelse. Hvordan er deres faglige standpunkt? Hvilken vidensprofil har de valgt gennem fagvalgene i gymnasiet. Sådanne faktorer ligger derfor også bag deres valg og er med til at bestemme, hvad de peger på som deres fremtidige uddannelsesforløb.

Uddannelsens længde

Valget af videregående uddannelse kan udtrykkes i det antal år, de pågældende uddannelser varer. En væsentlig skillelinje er her omkring de fem år. Hvis uddannelsen er på fem år eller mere, taler vi som hovedregel om en kandidatuddannelse fra et universitet eller en anden videregående uddannelsesinstitution. Hvis uddannelsen ligger mellem tre og fem år, taler vi om en mellem-lang uddannelse som fx socialrådgiver, lærer, apotekerassistent e.l. Er uddannelsen under tre år, taler vi om en kortvarig uddannelse som fx byggetekniker, akademiøkonom e.l.

Det er lidt mere end 40 pct. af de adspurgte, som siger, at de satser på en længerevarende uddannelse efter afslutningen af ungdomsuddannelsen, mens lidt mere end 20 pct. satser på de mellemlange uddannelser. En betragtelig del, nemlig op mod en tredjedel har endnu ikke taget stilling til, hvor lang en uddannelse, de vil tage. Hos nogle elever råder der altså en vis usikkerhed med hensyn til det videre uddannelsesforløb.

Det vidensideal, som vi kaldte det personlighedsudviklende vidensideal, viser sig at have en vis betydning for, om de unge satser på en længerevarende uddannelse. Hvis de opfatter viden som et middel til at forme og udvikle mennesker, er der større sandsynlighed for, at de vælger en længerevarende uddannelse, end hvis de ikke har denne opfattelse. Jo mere de unge tror på, at viden er en personlighedsudviklende faktor, jo mere satser de på en langvarig uddannelse. (Se tabel 6.1). Til gengæld ser vi ikke nogen sammenhæng mellem det eksakte vidensideal og valget af langvarig uddannelse.

Tabel 6.1. Planer med hensyn til længde af videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx, særskilt efter grad af tilslutning til det personlighedsdannende vidensideal. Procent

	Længde af planlagt videregående uddannelse						
	5 år eller mere	3-5 år	Under 3 år	Læse, ikke valgt hvad	Ikke læse videre	I alt	N
Grad af tilslutning til det personlighedsudviklende vidensideal:							
Lav	40	22	2	32	3	99	615
Mellem	41	20	3	33	3	100	800
Høj	44	22	2	30	1	99	720
Total	42	22	2	32	2	100	2.135

Signifikansniveau: $P = 2,3$

Når vi inddrager livsstrategierne som forklarende variable, viser det sig, at fordybelsesstrategien har betydning for, hvor lang en uddannelse de unge planlægger at tage. Ønsket om at kunne fordybe sig og blive klogere gennem et uddannelsesforløb og videre erhvervsforløb slår igennem som en faktor af betydning for, hvor lang en uddannelse de unge vil tage. (Se tabel 6.2).

Endvidere viser det sig, at eroblingsstrategien får betydning for, hvor lang en uddannelse, de unge ønsker at tage. De unge, som satser på at rejse ud og erobre verden, ser ud til at ville gøre det med en længerevarende uddannelse i bagagen. Ønsket om at komme til at uddanne sig og arbejde i global sammenhæng, ser ud til at føre til en satsning på en længerevarende uddannelse. De unge, som vil frem i verden, vil virkelig frem i verden. (Se tabel 6.3).

Tabel 6.2. Planer med hensyn til længde af videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx, særskilt efter grad af tilslutning til fordybelsesstrategien. Procent

Længde af planlagt videregående uddannelse							
	5 år eller mere	3-5 år	Under 3 år	Læse, ikke valgt hvad	Ikke læse videre	I alt	N
Grad af tilslutning til fordybelsesstrategien:							
Lav	13	38	4	41	4	100	582
Mellem	35	25	2	35	2	99	594
Høj	62	11	1	24	1	99	1.040
Total	42	22	2	32	2	100	2.216

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Tabel 6.3. Planer med hensyn til længde af videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx, særskilt efter grad af tilslutning til eroblingsstrategien. Procent

	Længde af planlagt videregående uddannelse						
	5 år eller mere	3-5 år	Under 3 år	Læse, ikke valgt hvad	Ikke læse videre	I alt	N
Grad af tilslut-							
ning til ero-							
bringsstra-							
tegien:							
Lav	37	26	3	31	3	100	987
Mellem	43	21	1	33	2	100	581
Høj	49	16	3	31	1	100	659
Total	42	22	3	32	2	101	2.227

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Tabel 6.4. Planer med hensyn til længde af videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx, særskilt efter valgt højniveauafg. Procent

	Længde af planlagt videregående uddannelse						
	5 år eller mere	3-5 år	Under 3 år	Læse, ikke valgt hvad	Ikke læse videre	I alt	N
Valg af høj-niveaufag:							
Kun naturvidenskabelige fag	50	18	2	28	2	100	910
Kun humanistiske fag	19	34	-	43	4	100	53
Kun samfundsvidenskabelige fag	(20)	(20)	(-)	(40)	(20)	(100)	5
Kombination af naturvidenskab og humaniora	36	23	3	37	3	102	949
Kombination af naturvidenskab og samfundsvidenskab	47	19	5	28	1	100	227
Kombination af humaniora og samfundsvidenskab	32	37	4	25	2	100	93
Kombination af alle tre hovedområder	50	27	-	23	-	100	30
Total	42	21	3	32	2	100	2.267

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Blandt de personlige forudsætninger, som kan være med til at afgøre, hvor lang en uddannelse de unge ønsker at tage, er deres valg af højniveaufag. Det er især, de unge, som har valgt de naturvidenskabelige fag eller en kombination af naturvidenskab og samfundsfag, der satser på de lange videregående uddannelser. (Se tabel 6.4).

En anden personlig forudsætning for valget af uddannelseslængde ser ud til at være spørgsmålet om, hvor godt de unge klarer sig i ungdomsuddannelsen. Her bygger vi på de unges egne udsagn om, hvordan det generelt står til med deres faglige standpunkt. Der er en klar tendens til, at de unge, som hævder at klare sig godt i ungdomsuddannelsen, også satser på de videregående uddannelser, mens de, der klarer sig mindre godt, satser mere på de kortvarige uddannelser. Det er også i denne sidste gruppe, at vi primært finder de unge, som har svært ved at beslutte, hvor lang en uddannelse, de skal tage. (Se tabel 6.5).

Tabel 6.5. Planer med hensyn til længde af videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx, særskilt efter hvor godt de unge mener at klare sig fagligt. Procent

	Længde af planlagt videregående uddannelse						
	5 år eller mere	3-5 år	Under 3 år	Læse, ikke valgt hvad	Ikke læse videre	I alt	N
Klarer sig							
fagligt:							
Ikke så godt	28	23	5	33	10	099	146
Nogenlunde	33	26	3	36	2	100	1.015
Godt	49	19	2	29	1	100	927
Meget godt	70	8	1	20	1	100	177
Total	42	21	3	32	2	100	2.265

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Valget mellem kortvarige og langvarige uddannelser ser endvidere ud til at være kønsspecifik. Det er især drengene, der satser på de langvarige uddannelser. Pigerne går mere i retning af de mellemlange uddannelser. Samtidig ser vi også, at det især er pigerne, der har svært ved at beslutte sig for, hvad de vil læse efter afsluttet ungdomsuddannelse. Det er måske pigerne, der har sværest ved at forholde sig til universet af uddannelser. (Se tabel 6.6).

Tabel 6.6. Planer med hensyn til længde af videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx, særskilt for hvert køn. Procent

	Længde af planlagt videregående uddannelse						
	5 år eller mere	3-5 år	Under 3 år	Læse, ikke valgt hvad	Ikke læse videre	I alt	N
Køn:							
Dreng	46	18	3	30	3	99	1.325
Piger	36	26	1	35	1	99	947
Total	42	21	3	32	2	100	2.272

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Når valget står mellem en længerevarende, en mellemlang og en kort videregående uddannelse, ser vi, at såvel de unges strategiske overvejelser som deres personlige forudsætninger spiller igennem. Det har en betydning, hvad de vil med deres liv, men de kender tilsyneladende også deres grænser.

Uddannelsens indhold

Valg af videre uddannelse efter afsluttet ungdomsuddannelse er også et indholdsmæssigt valg. Skal man fordybe sig i én form for viden, eller er der andet, som er mere tiltrækkende?

Dette spørgsmål har vi undersøgt ved at spørge de unge om, hvilket hovedområde, de vil foretrække at uddanne sig inden for. Skal det være naturvidenskab, humaniora eller samfundsvidenskab, som er de områder, de har arbejdet med i løbet af ungdomsuddannelsen? Eller vil de se på nogle nye områder som fx sundhedsvidenskab og pædagogiske uddannelser?

Det vidensområde, som tiltrækker flest af disse unge mennesker, er det tekniske område, altså den anvendte naturvidenskabelige viden. Det er lidt mere end 20 pct. af eleverne, der ønsker at uddanne sig inden for dette område. Selve det naturvidenskabelige område tiltrækker ca. 15 pct., mens det sundhedsvidenskabelige område tiltrækker ca. 16 pct. Det er altså godt halvdelen af de unge i matematisk gymnasium og htx, der satser på uddannelser med et naturvidenskabeligt vidensindhold.

Også i forbindelse med det indholdsmæssige uddannelsesvalg ser vi, at de unges værdier får en betydning for, hvad de satser på. Men vi ser også, at deres oplevelse af begrænsninger i personlige forudsætninger spiller ind i forhold til deres vidensmæssige valg.

De vidensidealer, som vi har registreret hos de unge, ser ud til at have en betydning for, hvilket hovedområde, de unge satser på at uddanne sig inden for. Det eksakte vidensideal, som udtrykker, at viden skal være objektiv og uafhængig af, hvem der har frembragt den, ser ud til at have en betydning for de unges valg af hovedområde. Hvis de unge tilslutter sig det eksakte vidensideal, vil det fremme deres interesse for at studere inden for det naturvidenskabelige hovedområde. Til gengæld har det ikke nogen nævneværdig betydning for, om de unge vælger det tekniske eller det sundhedsvidenskabelige hovedområde. Det eksakte vidensideal ser ud til at pege helt specifikt mod de naturvidenskabelige universi-

tetsuddannelser. (Se tabel 6.7). Når de unge søger mod de uddannelser, som anvender naturvidenskaben, nemlig sundhedsvidenskab og tekniske uddannelser, så må det være andre af andre årsager.

Tabel 6.7. Valg af hovedområde for videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt efter grad af tilslutning til det eksakte vidensideal. Procent.

	Valg af hovedområde:								N
	huma nio- ra	samf. vidsk.	sund heds- vidsk.	teknik	natur- vidsk.	pæda gogik	andet	I alt	
Grad af til- slutning til- det eksakte vidensideal:									
Lav	8	14	15	20	14	6	22	99	1.098
Mellem	6	11	17	22	13	7	23	99	641
Høj	7	8	13	23	21	6	22	100	313
Total	7	12	16	21	15	6	22	99	2.052

Signifikansniveau: $P = 2,6$

Det vidensideal, som vi kaldte det personlighedsudviklende vidensideal, ser også ud til at have en betydning for de unges valg af hovedområde. Her gentager pointen fra det eksakte vidensideal sig. Det personlighedsudviklende vidensideal fremmer ønsket om at komme til at studere inden for de humanistiske uddannelser, men det har ingen betydning for, om de unge søger mod de uddannelser, som anvender den humanistiske viden, nemlig de pædagogiske uddannelser. (Se tabel 6.8). Hvis man mener, at viden bygger på fortolkning og dermed skaber grundlaget for en prægning af de mennesker, der arbejder med viden, så øges sandsynligheden for, at man søger de humanistiske universitetsud-

dannelser. Hvis det er de pædagogiske uddannelser, man søger, så må der være andre grunde til det.

Tabel 6.8. Valg af hovedområde for videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt efter grad af tilslutning til det personlighedsudviklende vidensideal. Procent

	Valg af hovedområde:								I alt	N
	huma- nio- ra	samf. vidsk.	sund heds- vidsk.	teknik	natur- vidsk.	pæda- gogik	andet			
Grad af tilslutning til det personlighedsudviklende vidensideal:										
Lav	7	8	17	22	15	8	23	100	592	
Mellem	6	13	15	20	15	7	23	99	782	
Høj	9	14	16	20	15	5	21	100	720	
Total	8	12	16	21	15	6	22	100	2.094	

Signifikansniveau: $P = 0,3$

Det ser i øvrigt ud til at søgningen til det samfundsvidenskabelige hovedområde fremmes af en tilslutning til det humanistiske vidensideal og hæmmes af en tilslutning til det eksakte vidensideal. Dette kunne tolkes i retning af, at de unge mennesker, som søger mod samfundsvidenskaberne i større grad kommer med en fortolkningstradition i bagagen end en tradition for at måle og veje. I samfundsvidenskabernes traditionelle placeringen sig mellem et humanistisk vidensideal og et naturvidenskabeligt vidensideal, søger de unge øjensynligt mod det humanistiske vidensideal. Man må gætte på, at de hellere vil fortolke end beregne.

Vidensidealene kan altså være med til at forklare, når de unge vælger de klassiske videnskaber, mens de anvendelsesorienterede videnskaber må vælges af andre grunde. Her skal vi i højere grad have fat i livsstrategierne.

Fordybelsesstrategien fører først og fremmest mod de uddannelser, som bygger på et naturvidenskabeligt grundlag. Hvis man vil fortsætte med at blive klogere livet igennem, så er det især naturvidenskaben, der bliver anset for at være vejen frem, men også teknik og sundhedsvidenskab kan bruges i denne sammenhæng. Naturvidenskaben bliver tilsyneladende anset for at være det område, der giver de bedste muligheder for at fordybe sig i vidensudvikling livet igennem. (Se tabel 6.9)

Tabel 6.9. Valg af hovedområde for videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx særsilt efter grad af tilslutning til fordybelsesstrategien. Procent

	Valg af hovedområde:								N
	humano- ra	samf. vidsk.	sundheds- vidsk.	teknik	natur- vidsk	pædagogik	andet	I alt	
Grad af tilslutning til fordybelsesstrategi:									
Lav	8	9	14	19	6	11	34	101	559
Mellem	8	14	15	21	10	8	24	100	581
Høj	7	13	18	22	22	3	15	100	1.028
Total	8	12	16	21	15	6	22	100	2.168

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Erobringsstrategien fører især mod det tekniske hovedområde. Det må betyde, at de unge anser ingeniøruddannelserne for at være uddannelser, der kan anvendes i en global sammenhæng.

Det er først og fremmest med den tekniske, anvendelsesorienterede viden i bagagen, at de unge vil gøre sig fri af de lokale bindinger og rejse ud i verden. Det samme gælder ikke for de naturvidenskabelige eller sundhedsvidenskabelige uddannelser. Disse uddannelser trækker ikke i de unge, der vil ud og erobre verden. Imidlertid ser det ud til at erobningsstrategien også fremmer ønsket om en samfundsvidenskabelig uddannelse. Noget tyder altså på, at de unge mennesker, som vil rejse ud i verden, vil gøre det med en ingeniøruddannelse eller en samfundsvidenskabelig uddannelse. (Se tabel 6.10)

Tabel 6.10. Valg af hovedområde for videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt efter grad af tilslutning til erobningsstrategien. Procent

	Valg af hovedområde:								N
	humano- ra	samf. vidsk.	sund heds- vidsk.	teknik	natur- vidsk	pæda- gogik	andet	I alt	
Grad af tilslutning til erobningsstrategi:									
Lav	7	10	18	19	16	10	20	100	960
Mellem	7	12	17	21	16	5	22	100	569
Høj	9	16	12	23	12	2	26	100	650
Total	8	12	16	21	15	6	22	100	2.179

Sigfinikansniveau: $P = 0,0$

Endelig er der frelserstrategien, dvs. ønsket om at være med til at løse generelle opgaver enten i relation til andre mennesker eller i relation til nogle mere overordnede problemer. Hvis det er et sådant sigte, de unge har med deres liv, ser det ud til, at de stiler mod de sundhedsvidenskabelige uddannelser eller mod de naturvi-

denskabelige uddannelser. Det er altså med disse uddannelser i bagagen, at de unge vil løse overordnede problemer. Naturvidenskaben bliver måske betragtet som et middel til at løse nogle overordnede miljømæssige problemer. Sundhedsvidenskaben bliver antagelig anset for at være en indsigt, der kan bruges til gavn for andre mennesker. Det samme gælder den pædagogiske viden. Også denne bliver anset for at kunne tilegnes til gavn for andre mennesker.

Hvis man vil gøre noget, der er til gavn for andre mennesker, er det ikke ingeniøruddannelserne eller de samfundsvidenskabelige uddannelser, der trækker. Hvis man sætter moralen og etikken i højsædet, er det mere naturvidenskab, sundhedsvidenskab og pædagogik, der virker som attraktive vidensområder for de unge mennesker. Det er med de sidstnævnte former for viden, de vil frelse verden. (Se tabel 6.11)

Tabel 6.11. Valg af hovedområde for videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt efter grad af tilslutning til frelserstrategien. Procent

	Valg af hovedområde:								N
	huma nio- ra	samf. vidsk.	sund heds- vidsk.	teknik	natur- vidsk	pæda gogik	andet	I alt	
Grad af til- slutning til frelser- strategi:									
Lav	7	16	8	29	13	3	24	100	874
Mellem	7	10	21	18	13	9	22	100	636
Høj	8	10	22	13	20	8	19	100	618
Total	7	12	16	21	15	6	22	99	2.128

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Noget tyder altså på, at livsstrategierne har en betydning for, hvorledes de unge vælger indholdet af deres uddannelser. Fordybellesstrategien peger mod hele det vidensområde, som bygger på den naturvidenskabelige indsigt. Erobringsstrategien peger på de tekniske og de samfundsvidenskabelige uddannelser, mens frelserstrategien peger mod naturvidenskab, sundhedsvidenskab og det pædagogiske område.

Alt i alt må man sige, at de unges tilslutning til vidensidealene kan bruges til at forklare deres valg af hovedområder, når vi bevæger os inden for de klassiske hovedområder. Bevæger vi os mod et bredere spekter af hovedområder, er livsstrategierne bedre til at forklare de unges valg.

Imidlertid er de unge heller ikke i denne sammenhæng helt frie til at følge deres idealer og strategier. Der er også her noget, der hedder personlige forudsætninger, som får betydning for, hvorledes de unge satser rent uddannelsesmæssigt.

Her viser det sig, at de unges fagspecifikke standpunkter får betydning for deres valg. Valget af hovedområde bliver påvirket af, hvilke fag de unge er gode til i deres ungdomsuddannelse. Eller sagt på en anden måde. Den viden, som de har let ved at tilegne sig, vil de oftest have en tendens til fortsat at ville arbejde med.

For at kunne indkredse de unges opfattelse af deres fagspecifikke standpunkter har vi ud for hvert af de mest almindelige fag bedt dem krydse ind, hvordan de klarer sig. Skalaen går fra "ikke så godt", over "nogenlunde" til "godt" og "meget godt". Vi har derefter koncentreret os om at undersøge, hvor de unge oplyser at klare sig "meget godt".

Naturvidenskaben søges især af de elever, som udtrykker, at de klarer sig "meget godt" i de naturvidenskabelige fag uden at være specielt gode til nogle af de øvrige fag. Det samme gælder for de tekniske uddannelser. Sundhedsvidenskaberne søges af et bredere spekter af unge. De søges af unge, som er gode til såvel naturvidenskab som humaniora og af unge, som er specielt gode til naturvidenskab. De søges endvidere af unge, som ikke mener at

være i top i nogle af fagene. Samfundsvidenskab og humaniora søges af unge, som oplyser at være gode til flere vidensområder, nemlig samfundsvidenskab og humaniora. Er man god til det hele, ser det ud til, at man især trækker mod samfundsvidenskab. De unge, som ikke søger inden for de nævnte hovedområder, er specielt gode til de humanistiske fag. (Se tabel 6.12).

Tabel 6.12. Valg af hovedområde for videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt efter fagspecifikt standpunkt. Procent

	Valg af hovedområde:								
	huma nio- ra	samf. vidsk.	sund heds vidsk.	teknik	natur- vidsk.	pæda gogik	andet	I alt	N
Oplyser at klare sig meget godt:									
Kun i natvi	3	7	16	28	22	5	18	99	439
Kun i humv	15	15	14	14	9	6	28	101	374
Kun i samfv	13	19	16	22	6	3	21	100	34
Kun i nat + hum	6	13	18	21	16	5	21	100	528
Kun i nat + samf	4	22	13	21	17	8	14	99	30
Kun i hum + samf	14	37	10	16	2	11	11	101	60
I nat, hum + samf	10	36	5	15	12	7	14	99	74
Ingen af hoved- områderne	7	8	18	21	14	8	25	101	688
Total	7	12	16	21	15	6	22	99	2.227

Signifikansniveau: $P = 0,0$

De valgte højniveaufag virker også som personlige forudsætninger for, hvilket hovedområde de unge satser på efter afsluttet ungdomsuddannelse. De naturvidenskabelige fag og de tekniske uddannelser vælges især af elever, der har valgt udelukkende at kombinere naturvidenskabelige eller tekniske fag på højt niveau.

De sundhedsvidenskabelige fag vælges af såvel unge, der udelukkende har satset på naturvidenskabelige fag og af unge, der har satset på en kombination af naturvidenskab og humaniora.

Samfundsvidenskab vælges i særlig grad af elever, der har kombineret uddannelser fra forskellige hovedområder. De har enten en kombination af fag fra samfundsvidenskab og naturvidenskab eller en kombination af fag fra alle tre hovedområder.

Det pædagogiske område og det humanistiske område vælges især af elever, der har satset på højniveaufag inden for det humanistiske område.

Noget tyder på, at de naturvidenskabelige og tekniske uddannelser vælges af elever, der allerede i gymnasiet har valgt at koncentrere deres indsats omkring de naturvidenskabelige fag. Man kan måske sige, at der er tale om en tidlig og bevidst specialisering i valget af viden. Anderledes står det til med sundhedsuddannelserne. Her kommer der oftere et humanistisk element ind som forudsætning for de videre studier. Samfundsvidenskaberne vælges dog af de elever, som har den bredeste vidensprofil, gerne tre fag fra hver sit hovedområde på højt niveau. Her holdes alle porte åbne. (Se tabel 6.13)

Tabel 6.13. Valg af hovedområde for videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt efter valg af højniveaufag. Procent

	Valg af hovedområde:								I alt	N
	huma- nio- ra	samf. vidsk.	sund heds vidsk.	teknik	natur- vidsk.	pæda gogik	andet			
Valg af høj- niveaufag:										
Kun natur- videnskabe- lige fag	2	4	18	30	25	4	16	99	901	
Kun humani- stiske fag	18	10	8	10	-	14	41	101	51	
Kun samfunds- videnskabe- ge fag	(-)	(25)	(50)	(-)	(-)	(-)	(25)	100	4	
Kombination af naturviden- skab og huma- niora	9	10	18	17	11	8	28	101	921	
Kombination af naturvidenskab og samfundsvi- denskab	10	39	8	12	5	5	21	100	224	
Kombination af humaniora og samfundsvi- denskab	23	28	8	4	-	10	27	100	90	
Kombination af alle tre hoved- områder	10	40	13	10	10	3	13	99	30	
Total	7	12	16	21	15	6	22	99	2.221	

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Valget af ungdomsuddannelse ser også ud til at have en betydning for, hvilke hovedområder, de unge vælger. Det tekniske hovedområde, herunder ingeniøruddannelser og videregående tekniske uddannelser, vælges først og fremmest af elever fra htx. Alle andre områder vælges fortrinsvist af elever fra matematisk gymnasium. Noget tyder altså på, at htx-uddannelsen virker som en forskole til de videregående tekniske uddannelser, mens gymnasiet leverer studerende til en bred vifte af videregående uddannelser. For gymnasieelevernes vedkommende kan man dårligt nok tale om, at ét område er mere foretrukket end noget andet. (Se tabel 6.14).

Tabel 6.14. Valg af hovedområde for videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx sæskilt for efter valgt ungdomsuddannelse. Procent

	Valg af hovedområde:								N
	humano- ra	samf. vidsk.	sund heds vidsk.	teknik	natur- vidsk.	pæda- gogik	andet	I alt	
Valgt ungdomsuddannelse:									
Htx	1	2	6	58	12	1	20	100	400
Gymnasium . . .	9	14	18	15	15	7	23	101	1.827
Total	7	12	16	21	15	6	22	99	2.227

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Endelig viser det sig, at valget af hovedområde er klart køns-specifikt. Der er nogle stærke kønsforskelle i de unges præferencer af hovedområder. For drengenes vedkommende foretrækkes det tekniske hovedområde, og dertil kommer de samfundsvidenskabelige uddannelser og de naturvidenskabelige uddannelser. For

pigernes vedkommende foretrækkes de sundhedsvidenskabelige uddannelser, og dertil kommer de humanistiske og de pædagogiske uddannelser.

Valget af uddannelsernes indhold er ligesom valget af uddannelsernes længde styret af såvel de unges værdier som deres personlige forudsætninger. På værdisiden ser vi en betydning fra såvel vidensidealer som livsstrategier, mens vi blandt de personlige forudsætninger finder forklarende faktorer i de unges fagspecifikke standpunkter, de valgte højniveaufag, valgt ungdomsuddannelse og køn.

Tabel 6.15. Valg af hovedområde for videregående uddannelse hos elever i matematisk gymnasium og htx særskilt for hvert køn. Procent

	Valg af hovedområde:								
	huma- nio- ra	samf. vidsk.	sund heds vidsk.	teknik	natur- vidsk.	pæda gogik	andet	I alt	N
Køn:									
Drenge	5	14	8	30	17	4	22	100	1.288
Piger	12	10	26	9	12	9	23	101	936
Total	8	12	16	22	15	6	22	101	2.224

Signifikansniveau: $P = 0,0$

Livsstrategier og forudsætninger

De valg, som skal træffes med hensyn til uddannelse efter afsluttet ungdomsuddannelse, ser ud til at være styret af en kombination af de unges værdier og personlige forudsætninger.

På værdisiden spiller strategierne en væsentligere rolle end vidensidealerne. Når det drejer sig om uddannelsens længde, er det kun strategierne, der spiller en rolle, og når vi kommer til uddannelsernes indhold, spiller vidensidealer kun en rolle i for-

hold til de klassiske hovedområder. Livsstrategierne kommer meget stærkere ind som forklarende faktorer i forhold til valget af hovedområder.

Som personlige forudsætninger af betydning for uddannelsesvalget gælder det faglige standpunkt og valget af højniveaufag i gymnasiet. Det er ikke ligegyldigt, hvordan man klarer sig i gymnasiet. Det ved de unge. Det er heller ikke ligegyldigt, hvordan man forholder sig til valget af vidensprofil i gymnasiet. Nogle koncentrerer sig fra starten om et bestemt hovedområde, mens andre satser på et bredere felt.

Endelig er der de mere grundlæggende faktorer som valg af ungdomsuddannelse og køn. Disse faktorer spiller meget stærkt ind i forhold til valget af videregående uddannelse.

De helt grundlæggende forudsætninger i form af social oprindelse er til gengæld ved at rinde ud som betydende faktor i forhold til de unges valg af uddannelse, når de ser frem til tiden efter ungdomsuddannelsen - medmindre denne prægning indhenter dem, når valget skal føres ud i livet.

KAPITEL 7

De strategistyrede valg - erhvervsfunktion

Det sidste led i valgkæden, som vi her skal beskæftige os med, er valget af erhvervsfunktion. Igen er der tale om, at de unge ser frem i tiden og tænker over, hvilken jobfunktion, de på længere sigt kunne tænke sig at få.

Vi har opstillet en række jobmuligheder for at se, hvad de unge føler sig mest tiltrukket af. Også her viser det sig, at den sociale baggrund stort set forsvinder som betydende faktor. De faktorer, som påvirker de unges jobperspektiver ser i stedet ud til at være deres livsstrategier og deres personlige forudsætninger.

Som mulige jobfunktioner har vi opregnet udvikling og produktion inden for industri, bygge og anlæg, forskning i privat eller offentlig sektor, rådgivning af juridisk, teknisk eller psykologisk art, undervisning, administration, handel og finansiering, arbejde med naturen, sundhedsarbejde, mediarbejde, politi og militær. Eleverne har kunnet vælge en eller flere af de opstillede muligheder.

Jobfunktionerne går altså på tværs af vidensfelterne. Har man valgt at kaste sig over naturvidenskaben, kan den føre til undervisning, forskning, rådgivning, administration, arbejde med naturen m.v. Ideen er altså at få indkredset, hvad de unge vil med den viden, de har erhvervet sig.

Det viser sig, at den jobfunktion, som de unge primært søger imod, er forskning i privat eller offentlig sektor. Op mod en tredjedel af eleverne i matematisk gymnasium og htx oplyser, at de i deres fremtidige job kunne tænke sig at arbejde med forskning. Vidensproduktion ser ud til at være den form for erhvervsfunktion, som de unge føler sig mest tiltrukket af. De unge vil ikke blot forholde sig til viden og tilegne sig viden. De vil være

med til at producere viden. De forbereder sig på at være aktive i videnssamfundet.

Efter forskningen følger udvikling og produktion inden for den produktive sektor og rådgivning af forskellig art. Her forestiller de unge sig, at de skal være med til at anvende den viden, de har tilegnet sig. Også sundhedsarbejdet ser ud til at være attraktivt for en væsentlig del af de unge. (Se tabel 7.1)

Tabel 7.1. Andel af elever i matematisk gymnasium og htx, som angiver at ville arbejde inden for hver af de anførte jobfunktioner. Procent*

	pct.
Udvikling og produktion	23
Forskning	29
Rådgivning	25
Undervisning	20
Administration	10
Handel og finansiering	17
Arbejde med naturen	11
Sundhedsarbejde	22
Medier	7
Politi og militær	4

Procentgrundlag: N = 2.287

*) Når procenttallene ikke summer til 100, skyldes det, at eleverne har kunnet vælge flere jobfunktioner.

Når vi undersøger, hvilke faktorer, der påvirker de unge til at foretrække de nævnte jobfunktioner, viser det sig, at deres tilslutning til det eksakte vidensideal får en betydning for nogle af de valgte jobfunktioner. Det eksakte vidensideal ser ud til at påvirke de unge til at ville arbejde med naturen i skov, landbrug og fiskeri. Her kan idealet om, at viden skal kunne måles og vejes tilsyneladende anvendes. Omvendt ser en tilslutning til det eksakte vidensideal ud til at kunne afholde de unge fra at søge ud i rådgivningsfunktioner. Rådgivning af personlig, teknisk eller

juridisk art ser ikke ud til at lade sig forene med idealet om den eksakte viden. Her er det andre ting, der tæller. (Se tabel 7.2)

Tabel 7.2. Ønsket jobfunktion hos elever i matematisk gymnasium og htx. Særskilt opgørelse for ønske om arbejde med naturen og rådgivning fordelt efter grad af tilslutning til det eksakte vidensideal. Procent*

	Ønsket jobfunktion:	
	Arbejde med naturen	Rådgivning
Grad af tilslutning til det eksakte vidensideal:		
Lav	11	31
Mellem	12	22
Høj	20	25
Signifikansniveau**): P =	0,0	0,1

Procentgrundlag: N = 2079

*) Procenttallene angiver, hvilken andel af elever med en given tilslutning til det eksakte vidensideal, der ønsker den pågældende jobfunktion.

**) Når der angives signifikansniveau for hver kolonne, skyldes det, at der reelt er tale om en ja/nej-tabel for hver kolonne.

Også livsstrategierne ser ud til at have en betydning for de unges tilslutning til de forskellige jobfunktioner. De generelle ideer, de unge har for, hvorledes deres liv skal forme sig, ser ud til at have en betydning for deres specifikke ønsker med hensyn til jobfunktion.

Ser vi på fordybelsesstrategien, så spiller den ind i forhold til ønsket om at komme til at arbejde med forskning, undervisning og handel. Ser vi på forskning som ønskejobbet, ja så er der en meget klar tendens til, at en stigning i graden af fordybelsesstrategi, får de unge til at søge denne vej. Hvis man vil fordybe sig, er

forskerjobbet tilsyneladende attraktivt. Fordybelse og forskning hører sammen for de unge. Til gengæld kan fordybelsesstrategien afholde de unge fra at søge mod undervisning, handel og ordensmagt. Disse jobfunktioner må opfattes som værende hverdagens hurtige gøremål. Her arbejder man fra sag til sag, fra klasse til klasse, fra elev til elev. (Se tabel 7.3).

Tabel 7.3. Ønsket jobfunktion hos elever i matematisk gymnasium og htx. Særskilt opgørelse for ønske om arbejde med forskning, undervisning og handel og finansiering fordelt efter grad af tilslutning til fordybelsesstrategien. Procent*

	Ønsket jobfunktion:			
	Forskning	Undervisning	Handel og finansiering	Politi og militær
Grad af tilslutning til fordybelsesstrategi:				
Lav	15	26	23	7
Mellem	23	25	22	5
Høj	44	18	17	3
Signifikansniveau**): P =	0,0	0,0	0,6	0,1
Procentgrundlag: N = 2200				

*) Procenttallene angiver, hvilken andel af elever med en given tilslutning til fordybelsesstrategien, der ønsker den pågældende jobfunktion.

**) Når der angives signifikansniveau for hver kolonne, skyldes det, at der reelt er tale om en ja/nej-tabel for hver kolonne.

Erobringsstrategien ser også ud til at være en livsstrategi af betydning for de unges valg af jobfunktion. Denne strategi påvirker de unges valg med hensyn til udviklingsarbejde, rådgivning, undervisning og handel. Erobringen af den globale verden skal tilsyneladende ske ved hjælp af jobfunktioner som udvik-

lingsarbejde, rådgivning og handel. Jo mere de unge er orienteret mod den globale verden, jo større er sandsynligheden for, at de vælger at arbejde med netop disse jobfunktioner. Man må fortolke det sådan, at de nævnte jobfunktioner bliver betragtet som særligt anvendelige på det internationale jobmarked. Hvis man deltager aktivt i fornyelse af produktionen eller får lært at skaffe finansiering eller afsætte produkter, så forventer de unge at finde gode muligheder for at blive en del af det globale arbejdsmarked. Man kan arbejde den ene dag i New York og den anden dag i Tokyo. Omvendt er det med undervisningen. Den anser de unge for at være en jobfunktion, som binder dem til det lokale samfund. Hvis man underviser, kan det blive svært at erobre verden. (Se tabel 7.4)

Tabel 7.4. Ønsket jobfunktion hos elever i matematisk gymnasium og htx. Særskilt opgørelse for ønske om arbejde med udvikling og produktion, rådgivning, undervisning og handel og finansiering fordelt efter grad af tilslutning til eroblingsstrategien. Procent*

	Ønsket jobfunktion:			
	Udvikling og produktion	Rådgivning	Undervisning	Handel og finans
Grad af tilslutning til eroblingsstrategi:				
Lav	22	25	27	16
Mellem	26	26	22	19
Høj	30	32	15	26
Signifikansniveau**): P = . .	0,0	0,6	0,0	0,0
Procentgrundlag: N = 2.212				

*) Procenttallene angiver, hvilken andel af elever med en given tilslutning til eroblingsstrategien, der ønsker den pågældende jobfunktion.

**) Når der angives signifikansniveau for hver kolonne, skyldes det, at der reelt er tale om en ja/nej-tabel for hver kolonne.

Endelig er der den livsstrategi, vi har kaldt frelserstrategien. Hvis man har den som livsstrategi, giver den sig udslag i nogle bestemte jobvalg. Den fremmer en søgning til jobfunktioner som forskning, undervisning, arbejde med naturen og sundhedsarbejde. Det er gennem disse jobfunktioner, de unge kan få indfriet deres ønske om at foretage sig noget, der er til gavn for andre mennesker eller for en mere almen sag. Forskningen bliver åbenbart betragtet som en funktion, der kan være med til at løse almene problemer. Viden bliver i sig selv et middel til at forbedre verden. Hvis man arbejder med naturen, kan det have samme betydning. Man gør noget for at løse de problemer, som verden står over for. Man må antage, at det er løsning af miljøproblemer, der her kommer på banen. Undervisningen og sundhedsarbejdet er mere rettet mod mennesker og kan altså være en vej til at få indfriet ønsket om at bruge sin uddannelse til gavn for andre mennesker.

Omvendt står det til med på den ene side udviklingsarbejde i produktionen og på den anden side handel og finansiering. Hvis det er frelserstrategien, de unge har som livsstrategi, så er det ikke disse to områder, de satser på. Med denne type af jobfunktioner regner de unge ikke med at kunne komme til at gøre noget for andre. Det er ikke den vej, man skal gå, hvis man vil løse nogle af denne verdens mest fundamentale problemer. (Se tabel 7.5).

Livsstrategierne ser ud til at føre de unge i nogle forskellige retninger. Fordybelsesstrategien fører de unge mod forskningen, eroblingsstrategien fører de unge mod udviklingsarbejde, rådgivning og handel, mens frelserstrategien fører dem mod forskning, undervisning, sundhedsarbejde og naturen. Der tegner sig således nogle klare kulturelle tendenser blandt de unge. Den skarpe skellen går mellem eroblingsstrategien og frelserstrategien. Erobringsstrategien fører de unge mod udvikling, rådgivning og handel. Frelserstrategien fører dem mod undervisning, sundhedsarbejde og naturen. Samtidig fører eroblingsstrategien de unge væk fra de områder, som virker attraktive for unge, der forfølger frelser-

strategien og omvendt. Man kan næsten tale om to antagonistiske kulturer.

Spørgsmålet er nu, om der også er nogle personlige forudsætninger, som præger de unges præferencer med hensyn til kommende jobfunktioner. Kan strategierne forklare det hele, eller bliver de unge også her indhentet af deres personlige forudsætninger i form af skolepræstationer og valg af vidensfelter.

Tabel 7.5. Ønsket jobfunktion hos elever i matematisk gymnasium og htx. Særskilt opgørelse for ønske om arbejde med udvikling og produktion, forskning, undervisning, administration, handel og finansiering, naturen og sundhed fordelt efter grad af tilslutning til frelserstrategien. Procent*

	Ønsket jobfunktion:					
	Udvikling og produk- tion	Forsk- ning	Under- vis- ning	Handel og fi- nans	Arbejde med na- turen	Sund- heds- arbej- de
Grad af tilslutning til frelserstrategi:						
Lav	32	28	14	31	10	14
Mellem	22	29	27	14	13	30
Høj	20	36	28	11	16	36
Signifikansniveau**): P =		0,0	0,5	0,0	0,0	0,10,0
Procentgrundlag: N = 2162						

*) Procenttallene angiver, hvilken andel af elever med en given tilslutning til frelserstrategien, der ønsker den pågældende jobfunktion.

**) Når der angives signifikansniveau for hver kolonne, skyldes det, at der reelt er tale om en ja/nej-tabel for hver kolonne.

Når de unge ser fremad mod deres kommende erhvervsfunktioner, ser deres valg ud til at være påvirket af, hvorledes de opfatter

deres aktuelle faglige niveau. Spørgsmålet om, hvordan de klarer sig helt generelt, påvirker deres perspektiver med hensyn til jobfunktion.

De unges selvoplyste faglige niveau påvirker de unges valg af jobfunktion inden for områderne forskning, rådgivning og administration. Jo bedre de unge mener at klare sig i deres nuværende ungdomsuddannelse, jo større er sandsynligheden for, at de søger mod jobfunktioner af den nævnte art. Hvis de unge har gode faglige forudsætninger, oplever de åbenbart forskning, rådgivning og administration som arbejdsområder, der er passende for dem. (Se tabel 7.6).

Tabel 7.6. Ønsket jobfunktion hos elever i matematisk gymnasium og htx. Særskilt opgørelse for ønske om arbejde med forskning, rådgivning, og administration fordelt efter hvordan de oplyser at klare sig generelt. pct.*.

	Ønsket jobfunktion:		
	Forskning	Rådgivning	Administration
Klarer sig fagligt:			
Ikke så godt	18	21	11
Nogenlunde	24	25	9
Godt	35	29	13
Meget godt	50	36	17
Signifikansniveau**): P =	0,0	0,6	0,3

Procentgrundlag: N = 2250

*) Procenttallene angiver, hvilken andel af elever med en given oplevelse af eget faglige niveau, der ønsker den pågældende jobfunktion.

**) Når der angives signifikansniveau for hver kolonne, skyldes det, at der er tale om en ja/nej-tabel for hver kolonne.

Den vidensprofil, som de unge har satset på i deres ungdomsuddannelse, ser også ud til at få betydning for, hvilken jobfunk-

tion, de satser på i deres fremtidige erhvervskarriere. De unges valg af højniveaufag ser ud til at få betydning i relation til stort set alle typer af jobfunktioner. Man må således antage, at de videnskæssige valg, de unge træffer i løbet af deres ungdomsuddannelser, får en afgørende betydning for, hvilken type af arbejde, de senere vil komme til at udføre. Man kan også udtrykke det på den måde, at vidensvalget siger noget ganske grundlæggende om den enkelte unge.

Forskning og udviklingsarbejde inden for den produktive sektor er først og fremmest attraktivt for de unge, som har valgt at koncentrere sig om de naturvidenskabelige fag i deres ungdomsuddannelser. Man kan sige, at de elever, som fra starten har valgt at koncentrere sig om en naturvidenskabelig eller teknisk indsigt, har størst sandsynlighed for at komme til at videreføre forsknings- og udviklingsarbejdet. Det er dem, der vil skabe ny viden. Omvendt kan man sige, at de elever, som i deres ungdomsuddannelser har valgt at forme deres vidensprofil ved at kombinere højniveau fra forskellige fagområder har en tendens til søge mod jobfunktioner som fx rådgivning og administration. (Se tabel 7.7).

Tabel 7.7. Ønsket jobfunktion hos elever i matematisk gymnasium og htx. Særsilt opgørelse for ønske om arbejde med udvikling og produktion, forskning, rådgivning, undervisning, administration, handel og finansiering, sundhed og medier fordelt efter valg af højniveau-fag. Procent*.

	Ønsket jobfunktion:							
	Udvik- ling og produk- tion	Forsk- ning	Råd- giv- ning	Under- vis- ning	Admini- stra- tion	Handel og fi- nans	Sund- heds- arbej- de	Medier
Valg af høj- niveaufag:								
Kun naturviden- skabelige fag . . .	35	45	20	16	8	15	27	3
Kun humani- stiske fag	11	15	30	43	6	13	21	30
Kun samfunds- videnskabe- lige fag	-	-	20	40	20	40	40	-
Kombination af naturvidenskab og humaniora . . .	22	22	29	24	10	20	26	7
Kombination af naturvidenskab samfunds- videnskab	17	23	39	22	23	37	17	9
Kombination af humaniora og samfunds- videnskab	4	18	39	34	17	20	19	22
Kombination af alle tre områ- der	7	30	33	27	30	27	27	10
Signifikans- niveau**): P = . . .	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,3	0,0
Procentgrundlag: N = 2.252								

*) Procenttallene angiver, hvilken andel af elever med en given kombination af højniveaufag, der ønsker den pågældende jobfunktion.

**) Når der angives signifikansniveau for hver kolonne, skyldes det, at der reelt er tale om en ja/nej-tabel for hver kolonne.

Den ungdomsuddannelse, som de unge har valgt, ser ud til at påvirke dem i forbindelse med valg af jobfunktioner som udviklingsarbejde, undervisning, administration, handel og sundhedsarbejde.

Tabel 7.8. Ønsket jobfunktion hos elever i matematisk gymnasium og htx. Særskilt opgørelse for ønske om arbejde med udvikling og produktion, undervisning, administration, handel og finansiering og sundhed fordelt efter hvilken ungdomsuddannelse, de har valgt. Procent*.

	Ønsket jobfunktion:				
	Udvikling og produk- tion	Undervis- ning	Admini- stra- tion	Handel og fi- nans	Sund- heds- arbejde
Valg af ungdoms- uddannelse:					
Htx	59	10	8	14	6
Matematisk gymnasium	20	24	12	21	28
Signifikansniveau**): P =	0,0	0,0	4,0	0,4	0,0
Procentgrundlag: N = 2.260					

*) Procenttallene angiver, hvilken andel af elever fra en given ungdomsuddannelse, der ønsker den pågældende jobfunktion.

**) Når der angives signifikansniveau for hver kolonne, skyldes det, at der reelt er tale om en ja/nej-tabel for hver kolonne.

Her ser vi en klar tendens til, at de elever, der går htx-vejen satser mere på det produktive arbejde end eleverne fra det matematiske gymnasium. Det er først og fremmest htx-eleverne, der vil deltage i produktion og udviklingsarbejde. Gymnasieeleverne tager mere sigte på de øvrige områder. De satser mere på undervisning, handel, administration og sundhedsarbejde. (Se tabel 7.8)

Endelig er der kønsfaktoren. Også den spiller ind i forhold til de fleste af erhvervsvalgene. Det er først og fremmest drengene, der vil deltage i udviklingsarbejde og handel, mens det er pigerne, der vil undervise og lave sundhedsarbejde. (Se tabel 7.9)

Tabel 7.9. Ønsket jobfunktion hos elever i matematisk gymnasium og htx. Særskilt opgørelse for ønske om arbejde med udvikling og produktion, undervisning, administration, handel og finansiering, sundhed og politi og militær fordelt på køn. Procent*.

	Ønsket jobfunktion:					
	Udvikling og produktion	Undervisning	Administration	Handel og finans	Sundhedsarbejde	Politi og militær
Valg af ungdomsuddannelse:						
Dreng	34	16	14	26	12	6
Piger	13	30	8	12	42	2
Signifikansniveau**): P =	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Procentgrundlag: N = 2.257						

*) Procenttallene angiver, hvilken andel af elever af hvert køn, der ønsker den pågældende jobfunktion.

**) Når der angives signifikansniveau for hver kolonne, skyldes det, at der reelt er tale om en ja/nej-tabel for hver kolonne.

Livsstrategier og forudsætninger

Også i forbindelse med valget af jobfunktion har vi set, hvordan den sociale baggrund svækkes som en faktor af betydning for de unges valg. Til gengæld rykker faktorer som livsstrategier og personlige forudsætninger ind som faktorer af væsentlig betydning.

Specielt ser eroblingsstrategien og frelserstrategien ud til at dele de unge i to antagonistiske kulturer. På den ene side har vi de unge, som vil erobre verden og blive en del af det globale arbejdsmarked. De vil gøre det ved at indtage jobfunktioner, som har at gøre med enten produktion og udvikling eller handel og finansiering. På den anden side har vi de unge, som vil være med til at løse de problemer, som verden står over for eller gøre noget for andre mennesker. For dem virker det mere attraktivt at gå ind i forskning, arbejde med naturen eller sundhedsarbejde.

Igen må vi sige, at de personlige forudsætninger også har en betydning. Man skal tilsyneladende klare sig godt i ungdomsuddannelserne for at ville satse på forskningen og udviklingsarbejdet i den produktive sektor. Man skal også have valgt at koncentrere sig om de naturvidenskabelige fag fra starten. De unge, som er bredere orienteret, ser i højere grad deres fremtid inden for områder som rådgivning, administration og handel.

Køn og ungdomsuddannelse spiller imidlertid også ind. Det er især pigerne, der vil undervise og arbejde inden for sundhedsvæsenet. Drengene vil producere og handle.

Det afgørende spørgsmål bliver også her, om disse sammenhænge så faktisk holder, når de unge kommer ud på arbejdsmarkedet i løbet af de kommende fem til ti år. Vil det så være deres livsstrategier og personlige forudsætninger, der slår igennem, eller vil de blive indhentet af deres sociale baggrund?

KAPITEL 8

Konklusion

Udgangspunktet for denne undersøgelse har været en tese om, at unges uddannelsesvalg er styret af kultur frem for af rationalitet. Med udgangspunkt i den franske sociolog Pierre Bourdieu har vi forsøgt at konkretisere antagelsen om, at det er normer og værdier, der styrer den enkelte unge gennem uddannelseslabirinten frem for spørgsmålet om, hvad der bedst kan betale sig.

Disse normer og værdier har vi konkretiseret til at være vidensidealer og livsstrategier. Det viste sig, at der blandt de unge er en større tilslutning til det traditionelle humanistiske vidensideal om, at viden fremkommer som fortolkning, end der er til det traditionelle, naturvidenskabelige vidensideal om, at viden fremkommer gennem objektive målinger. Som livsstrategier fremstår fordybelsesstrategien som den mest udbredte blandt de unge. Derefter følger erobningsstrategien, og som den mindst udbredte kommer frelserstrategien.

Hvis vi skulle følge Bourdieus teori, skulle sådanne værdier være udtryk for sociale dispositioner. Vi har derfor undersøgt, om der er en sammenhæng mellem de unges sociale baggrund og deres værdier. Det viste sig, at vidensidealerne til en vis grad er påvirket af den sociale baggrund. Den sociale baggrund har endvidere betydning for to af de tre livsstrategier, nemlig fordybelsesstrategien og erobningsstrategien. Den sociale baggrund er altså med til at forme de unges ideer om, hvilke idealer viden skal opbygges efter, og hvad de vil med deres liv.

Forældrepåvirkningen mindskes

Det spørgsmål, som vi har forfulgt hele vejen igennem valgforløbet, er spørgsmålet om, i hvilken udstrækning de beskrevne værdier påvirker de unges valg. Hvad betyder værdierne, og hvad betyder andre faktorer for de valg, som de unge træffer eller vil træffe?

Der sker tilsyneladende et skred i påvirkningsfaktorerne efterhånden som valgprocessen bevæger sig fremad. De tidligste valg, nemlig valg af grundskole og ungdomsuddannelse, er helt klart påvirket af og måske styret af forældrene. Når vi kommer til de valg, der træffes i løbet af ungdomsuddannelserne, nemlig vidensvalgene, mindskes forældrenes indflydelse. Her får de unges interesser lov til at spille ind, specielt i forhold til valget af fag på mellemniveau.

Når vi kommer til de fremadrettede valg, nemlig valget af uddannelse og valget af jobfunktion, forsvinder forældrepåvirkningen stort set. Her er det i stedet to andre typer af påvirkninger, der vinder frem. På den ene side bliver valgene påvirket af de unges værdier, og på den anden side bliver de påvirket af deres personlige forudsætninger.

Værdierne

Det viser sig, at vidensidealene får betydning for de unges valg af uddannelse, når det drejer sig om de klassiske vidensområder. Det personlighedsudviklende vidensideal får de unge til at søge humaniora, mens det eksakte vidensideal får de unge til at søge naturvidenskab. Imidlertid har disse vidensideal ingen betydning for de mere anvendelsesorienterede vidensområder som pædagogik og teknik. For at forklare sådanne valg skal vi snarere have fat i livsstrategierne.

Når vi ser på livsstrategierne, er det især eroblingsstrategien og frelserstrategien, som skiller de unge. Erobringsstrategien fører de

unge til at ville uddanne sig inden for det tekniske område eller det samfundsvidenskabelige område. Den fører dem endvidere til et ønske om at komme til at arbejde med produktion og udvikling eller handel og finansiering. De unge, som vil rejse ud i verden og blive en del af det globale arbejdsmarked, mener tilsyneladende, at deres chancer for at forfølge denne strategi øges, hvis de får lært noget, der er anvendelsesorienteret.

Frelserstrategien fører de unge til at ville uddanne sig inden for sundhedsvidenskab og naturvidenskab, og den fører dem endvidere til et ønske om at komme til at arbejde med forskning, undervisning, natur og sundhed. Ønsket om at kunne løse problemer for det enkelte menneske eller for menneskeheden trækker altså de unge i retning af natur og naturvidenskab og mod sundhed og sundhedsvidenskab.

Den ene strategi går i retning af at producere og udvikle, mens den anden går i retning af at redde og løse problemer. Den ene strategi går i retning af at udnytte de muligheder, den globale verden giver, mens den anden går i retning af at minimere de problemer, der følger af denne udvikling. Der er god grund til at tale om to kulturer. Der er faktisk grund til at tale om antagonistiske kulturer.

Spørgsmålet, om hvad de unge vil med deres liv, er i bund og grund deres eget valg. Livsstrategier må være en personlig sag, men spørgsmålet om, hvordan disse livsstrategier kan forenes med de eksisterende uddannelsesmuligheder og det eksisterende arbejdsmarked, er et spørgsmål, der vedrører os alle. Er uddannelsessystemet og de enkelte uddannelser indrettet på en sådan måde, at de imødekommer de unges livsstrategier, og ønsker vi, at de skal kunne imødekomme disse strategier? Sådanne spørgsmål kunne nok være en generel debat værd.

De personlige forudsætninger

De unges valg er imidlertid også styret af deres personlige muligheder. De har nogle forudsætninger, som er med til at styre deres

ideer om, hvordan fremtiden skal forme sig. Her kommer de faglige forudsætninger ind i billedet. De faglige forudsætninger er både et spørgsmål om, hvordan man klarer sig, og et spørgsmål om, hvilke videnskabelige valg, man har truffet.

Hvis de unge generelt set oplever at klare sig godt i ungdomsuddannelsen, er der ret stor sandsynlighed for, at de søger mod en videregående uddannelse. Hvis deres gode resultater især koncentrerer sig omkring de naturvidenskabelige og tekniske fag, er der stor sandsynlighed for, at de søger mod disse områder i deres videregående uddannelse. Hvis de klarer sig godt i en bredere vifte af fag, er der sandsynlighed for, at de søger mod det samfundsvidenskabelige område. De elever, der generelt set klarer sig godt, satser på at komme til at arbejde med forskning, udviklingsarbejde og rådgivning.

De vidensvalg, som de unge træffer i løbet af deres ungdomsuddannelse, ser også ud til at få en betydning for deres senere valg. Der er en klar tendens til, at hvis eleverne har valgt at koncentrere sig om de tekniske og naturvidenskabelige fag, så søger de i deres uddannelsesvalg mod disse hovedområder og i deres jobfunktioner mod produktion, forskning og udvikling. Hvis eleverne har valgt at kombinere fag fra forskellige hovedområder, går interesserne mere mod samfundsvidenskab og sundhedsvidenskab og på længere sigt mod rådgivning, administration, sundhedsarbejde o.l.

Man kan sige, at hvis eleverne fra starten har valgt at koncentrere sig om naturvidenskab og teknik og er blevet gode til det, så vil de sandsynligvis blive inden for dette felt livet igennem. Hvis de er bredere orienteret, vil de søge andre former for jobfunktioner.

Også her må vi spørge, om de valgsystemer, der er udviklet i ungdomsuddannelserne er hensigtsmæssige. Er der i tilstrækkelig grad mulighed for, at de unge, som gerne vil koncentrere sig om et enkelt hovedområde, kan gøre det? Og er der mulighed for, at de elever, som gerne vil være bredere orienteret, kan realisere

dette. Er der for mange restriktioner på valgene? Burde de unge i endnu højere grad selv kunne sammensætte deres vidensprofil?

Endelig ser vi nogle grundlæggende kønsforskelle i de unges valg. Fra starten skiller de to køn sig ud fra hinanden med hensyn til vidensidealer. Det er først og fremmest drengene, der tilslutter sig det eksakte vidensideal, mens pigerne knytter sig til det personlighedsudviklende vidensideal. Det er drengene, der udvikler erobningsstrategien, mens pigerne udvikler frelserstrategien. Det er drengene, der søger de tekniske og naturvidenskabelige områder, mens det er pigerne, der søger mod humaniora og sundhedsvidenskab. Og endelig er det drengene, der søger mod udvikling og produktion, mens det er pigerne, der søger mod undervisning og sundhedsarbejdet. Det er måske ikke helt forkert at tale om to kønskulturer.

Reproduktion eller valg

Konklusionen på denne undersøgelse bliver altså, at de uddannelsesmæssige valg i løbet af ungdomsuddannelserne bliver mindre præget af forældrebaggrunden og mere præget af personlige strategier og personlige forudsætninger.

Det spørgsmål, som står tilbage, er, om det præsenterede resultat underbygger tesen om, at de unge med tiden bliver fri af forældrepåvirkningen og dermed i stand til at træffe deres egne valg på baggrund af, hvad de vil med deres liv, eller om forældrepåvirkningen indhenter dem, når de faktisk bliver konfronteret med det videregående uddannelsessystem og arbejdsmarkedet. Vil de unge, når det kommer til stykket, reproducere forældrenes uddannelsesbaggrund og jobfunktioner i en ny og tidssvarende udgave?

Det spørgsmål kan vi først svare på, når vi ser, hvad der sker med de unge i det videre forløb. Går det, som de ønskede, eller må de bøje sig for den sociale reproduktion? Hvordan bliver deres faktiske forløb?

Hvis vi skal tro Bourdieu, vil de unge blive rettet ind efter deres sociale baggrund, fordi uddannelsesinstitutionerne foretager en selektion efter de socialt bestemte dispositioner hos de unge. Hvis han har ret, vil de unges strategier ikke få mulighed for at slå igennem, fordi de kun virker, hvis de er i overensstemmelse med de unges grundlæggende habitus.

En anden mulighed er, at vi skal til at forstå de unges valg som udtryk for skabelsen af egen selvbiografi. Andre sociologer som fx Giddens og Beck peger på, at med modernitetens radikale gennemslag bliver det enkelte individ langt mere frit til selv at bestemme sit livsforløb. (Se Giddens, 1991; Beck et al., 1994). Hvis det er tilfældet vil vi se, at de unge faktisk forfølger deres livsstrategier og omsætter dem til virkelighed.

Den stadigt stigende vægt på det indholdsmæssige valg kunne tale for, at de unge får en mulighed for at frigøre sig fra deres sociale baggrund og selv skabe deres livsforløb. Valg af viden er noget langt mere personligt end valg af uddannelse. Skabelse af egen vidensprofil på baggrund af et stadigt forandrende og voksende univers af viden forudsætter en lang række af bevidste valg. Vi har i undersøgelsen set, at netop denne faktor er særdeles betydende for de valg, de unge forventer at træffe.

Denne undersøgelse kan ikke i sig selv give svaret på spørgsmålet om, hvorvidt de unge i stadig stigende grad er begyndt at skabe deres egen biografi ud fra deres personlige livsstrategier, men den kunne tyde på det. Først når vi får at vide, om eleverne faktisk får indfriet de livsstrategier, som de har udviklet, mens de var unge, kan vi svare på spørgsmålet om, hvorvidt de unge selv bestemmer.

Bilag 1

Undersøgelsens datagrundlag

Denne undersøgelse er gennemført som en spørgeskemaundersøgelse blandt elever i matematisk gymnasium og htx. Der er konstrueret et spørgeskema til hver af de to typer af ungdomsuddannelser. De væsentligste forskelle på de to skemaer vedrører således opstillingen af valgmuligheder med hensyn til fag på højt niveau og mellemniveau. De øvrige spørgsmål vedrørende valg og forudsætninger for valg er enslydende i de to skemaer. Undersøgelsen er gennemført som en klasserumsundersøgelse, dvs. at skemaerne er delt ud og samlet ind igen i den enkelte skoleklasse.

Stikprøvedesign

Stikprøven er dannet på baggrund af de nyeste oplysninger om antal elever på gymnasier og htx. Blandt gymnasierne blev der udvalgt 90 skoler og på htx-området 22 skoler. Stikprøvedesignet er en repræsentativ to-trinsudvælgelse. De 90 gymnasier blev udvalgt ved lodtrækning med en udvalgssandsynlighed proportionalt med antal elever på skolen. På de udvalgte skoler blev én matematisk klasse bagefter udvalgt tilfældigt ved simpel lodtrækning blandt alle klasserne på skolen under den bibetingelse, at fordelingen på 1.g., 2.g. og 3.g. samlet svarede til fordelingen i hele landet. Den samme procedure er gennemført på htx-området.

Skolerne fik at vide, hvilken klasse der var udvalgt. Deltaelsen blandt de udvalgte klasser var næsten 100 pct. Af de 90 gymnasier deltog 88, hvilket svarer til 98 pct. På htx-området deltog 21 skoler, hvilket svarer til 95 pct.

De to stikprøver på hhv. gymnasie- og htx-området er hver for sig umiddelbart repræsentative. I undersøgelsen deltog samlet 1870 gymnasieelever og 417 htx-elever. For hver gymnasieelev, der deltog, er der ca. 19 i populationen. Tilsvarende er der ca. 13 htx-elever i populationen for hver én, der deltog i undersøgelsen. I analyser og tabeller, hvor gymnasie- og htx-området rapporteres samlet, er der derfor blevet vægtet herfor, således at repræsentativiteten er bibeholdt.

Analyse af data

Til belysning af de unges værdier er der gennemført en faktoranalyse. Resultaterne af faktoranalysen er afleveret i bilag 2. Derefter er der for hver af responsfaktorerne, det eksakte vidensideal, det personlighedsudviklende vidensideal, fordybelsesstrategien, erobningsstrategien, frelserstrategien, valg af grundskole, valg af ungdomsuddannelse, valg af højniveaufag, valg af mellemniveaufag, valg af længde for videregående uddannelse, valg af hovedområde for videregående uddannelse og valg af jobfunktion gennemført bivariate analyser i relation til udvalgte grupper af baggrundsvariabler. Som baggrundsvariabler blev inddraget variabler vedrørende social baggrund, tidlige skolevalg, vidensidealer, livsstrategier, fagvalg i ungdomsuddannelsen, fagligt standpunkt og køn. (Se bilag 3).

De baggrundsfaktorer, som var signifikante i de bivariate analyser blev derefter inddraget i multivariate analyser i relation til hver baggrundsfaktor. (Se bilag 3). De mest betydende af de testede baggrundsfaktorer er afleveret i rapporten.

Bilag 2

Faktoranalysen

I spørgeskemaet indgik i alt 31 holdningsspørgsmål, som havde til formål at undersøge værdier hos de unge. Spørgsmålene var som udgangspunkt konstrueret sådan, at de kunne danne fem skalaer. Tre af disse skalaer havde karakter af strategier for de unges fremtidige indsats. De blev kaldt frelserstrategien, erobningsstrategien og fordybelsesstrategien. De to øvrige skalaer havde karakter af vidensopfattelser. De blev kaldt den eksakte vidensopfattelse og den personlighedsudviklende vidensopfattelse.

I relation til hver af disse skalaer er der gennemført en faktoranalyse (Kim & Mueller, 1978a, 1978b). Denne metode giver en mulighed for at få et overblik over, om de anførte holdninger udtrykker nogle grundlæggende faktorer. Ved at undersøge om variablene korrelerer indbyrdes og dermed må antages at korrelere med nogle grundlæggende faktorer, er det muligt at vurdere, hvilke holdningsvariabler det er rimeligt at gruppere omkring samme faktor.

Analysen viste, at de undersøgte holdningsvariabler dannede et mønster, som gjorde det rimeligt at antage, at der var tale om fem faktorer af den antagne karakter. Ved dannelsen af faktorerne blev maximum likelihood metoden benyttet. Ved bestemmelsen af antallet af faktorer inden for hver gruppe af holdningsvariabler blev proportionskriteriet benyttet.

Bilagstabel 2.1. Beregning af sammenhæng mellem seks udsagn vedrørende frelserstrategien og to grundlæggende faktorer*.

	faktor 1	faktor 2
Udsagn vedrørende frelserstrategien:		
16.b. Min uddannelse skal være til gavn for mig selv. Det er mig, der skal blive klogere og senere få et job. Jeg kan ikke tage hensyn til alle mulige andre.	-0,66	
16.e. Min uddannelse skal give mig et grundlag for at komme frem i verden, men resultatet af mit arbejde kan godt blive til gavn for andre.		0,56
16.h. Min uddannelse skal bruges til noget, der gavner andre end mig selv. Ellers har det ingen mening at læse i mange år.	0,67	
16.k. Jeg vil have et arbejde, hvor jeg kan være med til at gøre noget for andre mennesker. Det er vigtigere end løn og status.	0,75	
16.o. Jeg vil være med til at løse nogle af de store problemer, som verden står overfor. Det er vigtigere for mig end at fremme min egen karriere.	0,39	0,63
16.r. De tidligere generationer har skabt så mange problemer, at de unge nu må tage over. Derfor vil jeg uddanne mig, så jeg kan være med til at løse problemerne.		0,74

*) Koefficienten angiver sammenhængen mellem udsagn og grundlæggende faktor. Jo højere koefficient, jo større sammenhæng. En negativ koefficient betyder, at sammenhængen mellem udsagn og faktor er omvendt. Koefficienten ligger mellem -1 og 1.

Ved hjælp af det såkaldte rotationsprincip blev det undersøgt, hvordan disse faktorer kunne danne den stærkest mulige sammenhæng med hver af de involverede holdningsvariabler. Der blev

anvendt det ortogonale rotationsprincip, quartimax. Gennem dette princip sikres, at de enkelte variabler får størst mulig tilknytning til faktorerne. Grænsen, for om den enkelte holdningsvariabel har en tilstrækkelig stor sammenhæng med den grundlæggende faktor, er sat til en koefficient på 0.30.

Frelserstrategien blev søgt belyst gennem seks spørgsmål. Analysen viste, at besvarelsene af disse spørgsmål gjorde det rimeligt at antage, at der var tale om to grundlæggende faktorer, hvoraf faktor 1 var stærkere end faktor 2. Derfor blev faktor 1 valgt til den videre analyse. (se bilagstabel 2.1)

Frelserstrategiens faktor 1 ses at have en sammenhæng med fire af de seks udsagn. De unges tilslutning til disse fire udsagn er faldende, jo mere markante disse udsagn bliver i deres indhold (se bilagstabel 2.2.)

Bilagstabel 2.2. Procentandel af de unge, som udtrykker, at de er helt enige eller overvejende enige i spørgsmål vedrørende frelserstrategien.

	Procentandel enige
16.h. Min uddannelse skal bruges til noget, der gavner andre end mig selv. Ellers har det ingen mening at læse i mange år.	64,1
16.k. Jeg vil have et arbejde, hvor jeg kan være med til at gøre noget for andre mennesker. Det er vigtigere end løn og status.	53,4
16.o. Jeg vil være med til at løse nogle af de store problemer, som verden står overfor. Det er vigtigere for mig end at fremme min egen karriere.	36,5
16.b. Min uddannelse skal være til gavn for mig selv. Det er mig, der skal blive klogere og senere få et job. Jeg kan ikke tage hensyn til alle mulige andre. (Her tælles de personer, som er uenige i udsagnet)	23.3

På baggrund af de unges besvarelser på disse fire udsagn blev de fordelt på tre undergrupper. Disse undergrupper blev anvendt i de videre analyser. (Se bilagstabel 2.3)

Bilagstabel 2.3. De unges fordeling på tilslutning til frelserstrategien på baggrund af fire spørgsmål.*

	Antal personer	pct.
Lav: Enige i højst et udsagn	900	39,4
Mellem: Enige i to udsagn	655	28,6
Høj: Enige i mindst tre udsagn	629	27,5
Uoplyst	103	4,5
I alt	2287	100,0

* Da spørgsmål 16.b korrelerer negativt med den bagvedliggende faktor tælles her antal personer, der er uenige i udsagnet.

Fordybelsesstrategien blev søgt belyst gennem syv spørgsmål. Analysen viste, at besvarelserne af disse spørgsmål gjorde det rimeligt at antage, at der var tale om to grundlæggende faktorer, hvoraf faktor 1 var stærkere end faktor 2. Derfor blev faktor 1 valgt til den videre analyse. (Se bilagstabel 2.4).

Bilagstabel 2.4. Beregning af sammenhæng mellem syv udsagn vedrørende fordybelsesstrategien og to grundlæggende faktorer*.

	faktor 1	faktor 2
Udsagn vedrørende fordybelsesstrategien:		
16.c. Når man er ung skal man leve livet. Det der med at læse, det er ikke lige mig.		0,73
16.f. Egentlig har jeg ikke lyst til at læse, men et eller andet må jeg vel lære, hvis jeg skal tjene mine egne penge		0,74
16.i. Jeg vil lære noget så hurtigt som muligt, så jeg kan komme ud og tjene penge		0,66
16.l. Jeg kan godt lide at læse, men jeg vil ikke bruge mange år på at uddanne mig	-0,52	
16.m. Det eneste, der rigtig interesserer mig er at studere og blive klogere. Allerede helst vil jeg i mit fremtidige arbejde være med til at skabe ny viden.	0,71	
16.p. Jeg vil gerne have mulighed for at læse og tage en lang og grundig uddannelse.	0,71	
16.s. Mit arbejde må gerne være af en sådan karakter, at jeg kan blive ved med at læse og fordybe mig i et bestemt område	0,71	

*) Koefficienten angiver sammenhængen mellem udsagn og grundlæggende faktor. Jo højere koefficient, jo større sammenhæng. En negativ koefficient betyder, at sammenhængen mellem udsagn og faktor er omvendt. Koefficienten ligger mellem -1 og 1.

Fordybelsesstrategiens faktor 1 ses at have en sammenhæng med fire af de syv udsagn. De unges tilslutning til disse fire udsagn er faldende, jo mere markante disse udsagn bliver i deres indhold (se bilagstabel 2.5.)

Bilagstabel 2.5. Procentandel af de unge, som udtrykker, at de er helt enige eller overvejende enige i spørgsmål vedrørende fordybelsesstrategien.

	Procentandel enige
16.s. Mit arbejde må gerne være af en sådan karakter, at jeg kan blive ved med at læse og fordybe mig i et bestemt område	70,1
16.p. Jeg vil gerne have mulighed for at læse og tage en lang og grundig uddannelse	67,7
16.l Jeg kan godt lide at læse, men jeg vil ikke bruge mange år på at uddanne mig (Her tælles de personer, som er uenige i udsagnet)	59,4
16.m. Det eneste, der rigtig interesserer mig er at studere og blive klogere. Allermest vil jeg i mit fremtidige arbejde være med til at skabe ny viden	34,8

Bilagstabel 2.6. De unges fordeling på tilslutning til fordybelsesstrategien på baggrund af fire spørgsmål.*

	Antal personer	pct.
Lav: Enige i højst et udsagn	588	25,7
Mellem: Enige i to udsagn	595	26,0
Høj: Enige i mindst tre udsagn	1.042	45,6
Uoplyst	62	2,7
I alt	2287	100,0

*) Da spørgsmål 16.l korrelerer negativt med den grundlæggende faktor tælles her antal personer, der er uenige i udsagnet.

På baggrund af de unges besvarelser på disse fire udsagn blev de fordelt på tre undergrupper. Disse undergrupper blev anvendt i de videre analyser. (Se bilagstabel 2.6)

Bilagstabel 2.7. Beregning af sammenhæng mellem seks udsagn vedrørende erobningsstrategien og to grundlæggende faktorer*.

	faktor 1	faktor 2
Udsagn vedrørende erobningsstrategien:		
16.a. Jeg vil satse på at komme til at arbejde i nærheden af mit nuværende hjem. Her har jeg min familie og mine venner		0,83
16.d. Hvis jeg selv kan bestemme, vil jeg tage en uddannelse i nærheden af, hvor jeg bor nu. Der er ingen grund til at rejse for langt væk		0,86
16.g. Jeg kunne godt tænke mig at læse eller gå i skole i et andet land i en periode, men jeg vil hjem igen og bo i Danmark	0,46	
16.j. Jeg regner med at tage en del af min uddannelse i et andet land. Det er man nødt til, hvis man virkelig vil blive til noget	0,72	
16.n. Jeg regner med at en væsentlig del af mit arbejdsliv kommer til at foregå i udlandet. Man må rejse derhen, hvor jobbene er	0,78	
16.q. Jeg vil ikke være bundet til noget bestemt land. Man må være så fri, at man den ene dag kan arbejde i New York og den anden dag i Tokyo	0,72	

*) Koefficienten angiver sammenhængen mellem udsagn og bagvedliggende faktor. Jo højere koefficient, jo større sammenhæng. En negativ koefficient betyder, at sammenhængen mellem udsagn og faktor er omvendt. Koefficienten ligger mellem -1 og 1.

Erobringsstrategien blev søgt belyst gennem seks spørgsmål. Analysen viste, at besvarelserne af disse spørgsmål gjorde det rimeligt at antage, at der var tale om to grundlæggende faktorer, hvoraf faktor 1 var stærkere end faktor 2. Derfor blev faktor 1 valgt til den videre analyse. (se bilagstabel 2.7)

Erobringsstrategiens faktor 1 ses at have en sammenhæng med fire af de seks udsagn. De unges tilslutning til disse fire udsagn er faldende, jo mere markante disse udsagn bliver i deres indhold (se bilagstabel 2.8.)

Bilagstabel 2.8. Procentandel af de unge, som udtrykker, at de er helt enige eller overvejende enige i spørgsmål vedrørende erobningsstrategien.

	Procentandel enige
16.g. Jeg kunne godt tænke mig at læse eller gå i skole i et andet land i en periode, men jeg vil hjem igen og bo i Danmark	68,4
16.q. Jeg vil ikke være bundet til noget bestemt land. Man må være så fri, at man den ene dag kan arbejde i New York og den anden dag i Tokyo	45,2
16.n. Jeg regner med at en væsentlig del af mit arbejdsliv kommer til at foregå i udlandet. Man må rejse derhen, hvor jobbene er	36,8
16.j. Jeg regner med at tage en del af min uddannelse i et andet land. Det er man nødt til, hvis man virkelig vil blive til noget	31,4

På baggrund af de unges besvarelser på disse fire udsagn blev de fordelt på tre undergrupper. Disse undergrupper blev anvendt i de videre analyser. (Se bilagstabel 2.9)

Bilagstabel 2.9. De unges fordeling på tilslutning til erobningsstrategien på baggrund af fire spørgsmål.

	Antal personer	pct.
Lav: Enige i højst et udsagn	991	43,3
Mellem: Enige i to udsagn	585	25,6
Høj: Enige i mindst tre udsagn	662	28,9
Uoplyst	49	2,1
I alt	2.287	100,0

Den eksakte vidensforståelse blev søgt belyst gennem seks spørgsmål. Analysen viste, at besvarelserne af disse spørgsmål gjorde det rimeligt at antage, at der var tale om to grundlæggende faktorer, som viste sig at være lige stærke. Den faktor, som indeholdt de stærkeste udsagn til støtte for den eksakte vidensforståelse, nemlig faktor 2 blev derefter valgt til den videre analyse (se bilagstabel 2.10)

Den eksakte vidensopfattelses faktor 2 ses at have en sammenhæng med tre af de seks udsagn. De unges tilslutning til disse tre udsagn er faldende, jo mere markante disse udsagn bliver i deres indhold (se bilagstabel 2.11.)

Bilagstabel 2.10. Beregning af sammenhæng mellem seks udsagn vedrørende den eksakte vidensforståelse og to grundlæggende faktorer*.

	faktor 1	faktor 2
Udsagn vedrørende den eksakte vidensforståelse:		
35.a. Viden vil altid være præget af menneskers holdninger og værdier	0,67	
35.d. Viden er altid styret af menneskers teorier. Derfor må menneskers ideer være med til at præge den viden, de fremskaffer	0,67	
35.g. Når man udvikler viden, må man træffe nogle valg. Derfor bliver viden i et eller andet omfang præget af de mennesker, der frembringer den	0,71	
35.j. Man må prøve at gøre viden så uafhængig af menneskers værdier som overhovedet muligt. Ellers kan man ikke regne med den		0,69
35.m. Det må være sådan, at man når frem til det samme resultat, uanset hvem der frembringer viden		0,66
35.p. Det er kun den viden, der er frembragt gennem forsøg og objektive målinger, man kan regne med. Alt andet må karakteriseres som subjektive vurderinger		0,65

*) Koefficienten angiver sammenhængen mellem udsagn og grundlæggende faktor. Jo højere koefficient, jo større sammenhæng. En negativ koefficient betyder, at sammenhængen mellem udsagn og faktor er omvendt. Koefficienten ligger mellem -1 og 1.

Bilagstabel 2.11. Procentandel af de unge, som udtrykker, at de er helt enige eller overvejende enige i spørgsmål vedrørende den eksakte vidensforståelse.

	Procentandel enige
35.j. Man må prøve at gøre viden så uafhængig af menneskers værdier som overhovedet muligt. Ellers kan man ikke regne med den	56,2
35.p. Det er kun den viden, der er frembragt gennem forsøg og objektive målinger, man kan regne med. Alt andet må karakteriseres som subjektive vurderinger	42,6
35.m. Det må være sådan, at man når frem til det samme resultat, uanset hvem der frembringer viden	42,1

På baggrund af de unges besvarelser på disse tre udsagn blev de fordelt på tre undergrupper. Disse undergrupper blev anvendt i de videre analyser. (Se bilagstabel 2.12)

Bilagstabel 2.12. De unges fordeling på tilslutning til den eksakte vidensforståelse på baggrund af fire spørgsmål.

	Antal personer	pct.
Lav: Enige i højst et udsagn	1.126	49,2
Mellem: Enige i to udsagn	659	28,8
Høj: Enige i tre udsagn	314	13,7
Uoplyst	188	8,2
I alt	2.287	100,0

Bilagstabel 2.13. Beregning af sammenhæng mellem seks udsagn vedrørende den personlighedsudviklende vidensforståelse og to grundlæggende faktorer*.

	faktor 1	faktor 2
Udsagn vedrørende den personlighedsudviklende vidensforståelse:		
35.b. Viden kan ikke påvirke menneskers personligheder. Det er helt andre ting, der har betydning for personlighedsdannelsen	-0,65	0,31
35.e. Viden skal bruges til noget fornuftigt, men den kan nok ikke undgå at påvirke de mennesker, der arbejder med den	0,50	
35.h. Når man læser vil man i et eller andet omfang blive påvirket af det, man læser Det er nok med til at forme én som person	0,66	
35.k. Når man læser, må man samtidig fortolke. Man bliver som person meget påvirket af denne proces	0,60	0,32
35.n. Når man læser, udvikler man sig og bliver et andet menneske. Det er formålet med at uddanne sig		0,63
35.q. Jeg vil tage en uddannelse for på den måde at kunne arbejde med mig selv. Det er det vigtigste for mig		0,79

*) Koefficienten angiver sammenhængen mellem udsagn og grundlæggende faktor. Jo højere koefficient, jo større sammenhæng. En negativ koefficient betyder, at sammenhængen mellem udsagn og faktor er omvendt. Koefficienten ligger mellem -1 og 1.

Den personlighedsudviklende vidensforståelse blev søgt belyst gennem seks spørgsmål. Analysen viste, at besvarelsenerne af disse spørgsmål gjorde det rimeligt at antage, at der var tale om to

grundlæggende faktorer, som viste sig at være lige stærke. Den faktor, som indeholdt de stærkeste udsagn i forhold til den personlighedsudviklende vidensforståelse, nemlig faktor 2, blev valgt til den videre analyse. (Se bilagstabel 2.13).

Den personlighedsudviklende vidensforståelses faktor 2 ses at have en sammenhæng med fire af de seks udsagn. Da udsagn 35.b indholdsmæssigt strider mod faktorens samlede tendens uden at komme ud med et negativt fortegn, er dette udsagn blevet udelukket af faktoren. De resterende tre udsagn under faktor to er blevet fastholdt som de faktorer, der bidrager til forståelsen af den personlighedsudviklende vidensforståelse. De unges tilslutning til disse tre udsagn er faldende, jo mere markante disse udsagn bliver i deres indhold (se bilagstabel 2.14.)

Bilagstabel 2.14. Procentandel af de unge, som udtrykker, at de er helt enige eller overvejende enige i spørgsmål vedrørende den personlighedsudviklende vidensforståelse.

	Procentandel enige
35.k. Når man læser, må man samtidig fortolke. Man bliver som person meget påvirket af denne proces	77,9
35.n. Når man læser, udvikler man sig og bliver et andet menneske. Det er formålet med at uddanne sig	64,8
35.q. Jeg vil tage en uddannelse for på den måde at kunne arbejde med mig selv. Det er det vigtigste for mig	55,8

På baggrund af de unges besvarelser på disse tre udsagn blev de fordelt på tre undergrupper. Disse undergrupper blev anvendt i de videre analyser. (Se bilagstabel 2.15)

Bilagstabel 2.15. De unges fordeling på tilslutning til den personlighedsudviklende vidensforståelse på baggrund af tre spørgsmål.

	Antal personer	pct.
Lav: Enige i højst et udsagn	616	26,9
Mellem: Enige i to udsagn	805	35,2
Høj: Enige i tre udsagn	724	31,7
Uoplyst	142	6,2
I alt	2.287	100,0

Bilag 3

Kausalanalysen

Med henblik på at finde frem til hvilke baggrundsfaktorer, der påvirker sandsynligheden for, at de unge træffer et givet valg, er der for hver responsfaktor gennemført såvel bivariate som multivariate analyser.

For hver af undersøgelsens responsfaktorer er der gennemført bivariate analyser mellem responsfaktor og en række mulige baggrundsfaktorer. For hver baggrundsfaktor blev der foretaget en chi-square test som udtryk for sammenhængen mellem denne og den pågældende responsfaktor. Sandsynligheden for at finde en endnu stærkere sammenhæng blev i hvert tilfælde beregnet.

Blandt de baggrundsfaktorer, som havde en testsandsynlighed på 5 pct. eller mindre, blev der gennemført multivariate analyser, således at de mest betydende faktorer blev skilt ud. Også her blev der anvendt chi-square test og beregnet sandsynligheder for, at den givne faktor kunne undværes. Igen blev grænsen sat til 5 pct.

For hver responsfaktor ender analysen altså med en slutmodel over de mest betydende baggrundsfaktorer.

Det eksakte vidensideal

Til belysning af de unges grad af tilslutning til det eksakte vidensideal (høj, mellem eller lav) er der inddraget en række faktorer til belysning af forældrenes situation, elevernes køn og deres grundskolebaggrund. Det viste sig, at teststørrelserne for elevernes køn og moders ansættelse i privat eller offentlig sektor var de eneste teststørrelser, der faldt under testgrænsen på 5 pct. (Se bilagstabel 3.1).

Bilagstabel 3.1. Bivariate analyser over sammenhængen mellem grad af tilslutning til det eksakte vidensideal og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Køn	12,2	0,2
Fars socialgruppe	8,2	41,5
Mors socialgruppe	12,6	12,5
Far privat/offentligt ansat	2,9	82,3
Mor privat/offentligt ansat	18,1	0,6
Skole privat/offentlig	1,2	55,4
Ungdomsuddannelse (matgym/htx)	2,0	36,7
Klassetrin (1.,2. eller 3. år)	2,1	30,3

Herefter er de to faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for de unges grad af tilslutning til det eksakte vidensideal samlet i en model. Her viste det sig, at ingen af de to faktorer kunne undværes. (Se bilagstabel 3.2).

Bilagstabel 3.2. Slutmodel over de mest betydende faktorer for grad af tilslutning til det eksakte vidensideal.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Køn	13,1	0,14
Mor privat/offentligt ansat	14,8	2,19

Det personlighedsudviklende vidensideal

Til belysning af de unges grad af tilslutning til det personlighedsudviklende vidensideal (høj, mellem eller lav) er der inddraget en række faktorer til belysning af forældrenes situation, elevernes køn og deres grundskolebaggrund. Det viste sig, at teststørrelsen for faderens socialgruppe var den eneste teststørrelse, der faldt under testgrænsen på 5 pct. På denne baggrund er der ikke fore-

taget multivariate analyser i relation til de unges grad af tilslutning til det personlighedsudviklende vidensideal. (Se bilagstabel 3.3)

Bilagstabel 3.3. Bivariate analyser over sammenhængen mellem grad af tilslutning til det personlighedsudviklende vidensideal og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Køn	2,4	30,3
Fars socialgruppe	17,3	3,3
Mors socialgruppe	9,3	31,7
Far privat/offentligt ansat	1,8	93,3
Mor privat/offentligt ansat	4,8	56,9
Skole privat/offentlig	0,0	98,0
Ungdomsuddannelse (matgym/htx)	1,5	46,2
Klassetrin (1.,2. eller 3. år)	7,1	13,2

Fordybelsesstrategien

Til belysning af de unges grad af tilslutning til fordybelsesstrategien (høj, mellem eller lav) er der inddraget en række faktorer til belysning af forældrenes situation, elevernes køn og deres grundskolebaggrund. Det viste sig, at teststørrelserne for køn, faderens socialgruppe, moderens socialgruppe, faderens ansættelse i privat eller offentlig sektor og moderens ansættelse i privat eller offentlig sektor, faldt under testgrænsen på 5 pct. (Se bilagstabel 3.4).

Bilagstabel 3.4. Bivariate analyser over sammenhængen mellem grad af tilslutning til fordybelsesstrategien og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Køn	9,6	0,8
Fars socialgruppe	18,4	1,9
Mors socialgruppe	25,2	0,1
Far privat/offentligt ansat	19,5	0,3
Mor privat/offentligt ansat	31,3	0,0
Skole privat/offentlig	2,1	34,6
Ungdomsuddannelse (matgym/htx)	2,1	34,9
Klassetrin (1.,2. eller 3. år)	6,3	17,7

Herefter er de fem faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for de unges grad af tilslutning til fordybelsesstrategien, samlet i en model. Her viste det sig, at det kun var oplysninger om faderens sociale situation, der kunne undværes. Slutmodellen kom således til at indeholde køn, mors socialgruppe og mors ansættelse i privat eller offentlig sektor. (Se bilagstabel 3.5).

Bilagstabel 3.5. Slutmodel over mest betydende faktorer for grad af tilslutning til fordybelsesstrategien.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Køn	8,6	1,35
Mors socialgruppe	19,4	1,30
Mor privat eller offentligt ansat	21,6	0,14

Erobringsstrategien

Til belysning af de unges grad af tilslutning til erobningsstrategien (høj, mellem eller lav) er der inddraget en række faktorer til belysning af forældrenes situation, elevernes køn og deres grundsko-

lebaggrund. Det viste sig, at teststørrelserne for køn, faderens socialgruppe, faderens ansættelse i privat eller offentlig sektor og elevens baggrund i privat eller offentlig skole faldt under testgrænsen på 5 pct. (Se bilagstabel 3.6).

Herefter er de fire faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for de unges grad af tilslutning til erobningsstrategien, samlet i en model. Her viste det sig, at når de øvrige faktorer var med i modellen, kunne fars ansættelse i privat eller offentlig sektor undværes. Slutmodellen kom således til at indeholde de resterende tre faktorer, hvoraf køn og valg af grundskole var de stærkeste. (Se bilagstabel 3.7).

Bilagstabel 3.6. Bivariate analyser over sammenhængen mellem grad af tilslutning til erobningsstrategien og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Køn	14,5	0,1
Fars socialgruppe	26,5	0,1
Mors socialgruppe	12,6	12,7
Far privat/offentligt ansat	12,9	4,4
Mor privat/offentligt ansat	7,3	29,2
Skole privat/offentlig	14,4	0,1
Ungdomsuddannelse (matgym/htx)	0,2	90,3
Klassetrin (1.,2. eller 3. år)	6,5	16,2

Bilagstabel 3.7. Slutmodel over mest betydende faktorer for grad af tilslutning til erobningsstrategien.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Køn	14,4	0,07
Fars socialgruppe	21,7	0,56
Grundskole (privat eller offentlig)	12,4	0,20

Frelserstrategien

Til belysning af unges grad af tilslutning til frelserstrategien (høj, mellem eller lav) er der inddraget en række faktorer til belysning af forældrenes situation, elevernes køn og deres grundskolebaggrund. Det viste sig, at teststørrelserne for køn og valg af ungdomsuddannelse faldt under testgrænsen på 5 pct. (Se bilagstabel 3.8).

Bilagstabel 3.8. Bivariate analyser over sammenhængen mellem grad af tilslutning til frelserstrategien og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Køn	128,5	0,0
Fars socialgruppe	10,6	22,7
Mors socialgruppe	5,1	74,3
Far privat/offentligt ansat	11,3	7,8
Mor privat/offentligt ansat	11,3	8,0
Skole privat/offentlig	0,9	65,2
Ungdomsuddannelse (matgym/htx)	21,6	0,0
Klassetrin (1.,2. eller 3. år)	4,9	30,2

Herefter er de to faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for de unges grad af tilslutning til frelserstrategien samlet i en model. Her viste det sig, at når de to faktorer var med i modellen, kunne valg af ungdomsuddannelse undværes. Slutmodellen kom således kun til at indeholde køn. (Se bilagstabel 3.9).

Bilagstabel 3.9. Slutmodel over mest betydende faktorer for grad af tilslutning til frelserstrategien.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Køn	128,5	0,00

Valg af grundskole

Til belysning af de unges valg af grundskole (privat eller offentlig) er der inddraget en række faktorer til belysning af forældrenes situation og elevernes køn. Det viste sig, at teststørrelsen for elevernes køn ligger over testgrænsen, mens de faktorer, som siger noget om forældrenes situation, hver for sig har en betydning. (Se bilagstabel 3.10).

Bilagstabel 3.10. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af grundskole og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Køn	0,0	85,3
Fars socialgruppe	14,8	0,5
Mors socialgruppe	20,4	0,0
Far privat/offentligt ansat	34,6	0,0
Mor privat/offentligt ansat	17,1	0,1

Herefter er de fire faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for valg af grundskole, samlet i en model. Her viste det sig, at når de øvrige faktorer var med i modellen, kunne fars socialgruppe undværes. Slutmodellen kom således til at indeholde de resterende tre faktorer, hvoraf mors socialgruppe og fars ansættelse i privat eller offentlig sektor var de stærkeste. (Se bilagstabel 3.11).

Bilagstabel 3.11. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af grundskole.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Mors socialgruppe	20,4	0,04
Far privat/offentligt ansat	19,4	0,02
Mor privat/offentligt ansat	9,6	2,26

Valg af ungdomsuddannelse

Til belysning af de unges valg af ungdomsuddannelse (matematisk gymnasium eller htx) er der inddraget en række faktorer til belysning af forældrenes situation, elevernes grundskolebaggrund og elevernes køn. Det viste sig, at teststørrelsen for elevernes grundskolebaggrund ligger over testgrænsen, mens køn og de faktorer, som siger noget om forældrenes situation, hver for sig har en betydning. (Se bilagstabel 3.12).

Bilagstabel 3.12. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af ungdomsuddannelse og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Grundskole (privat eller offentlig)	0,1	82,2
Fars socialgruppe	19,6	0,1
Mors socialgruppe	30,4	0,0
Køn	150,8	0,0
Far privat/offentligt ansat	8,2	4,1
Mor privat/offentligt ansat	10,8	1,4

Herefter er de fem faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for valg af ungdomsuddannelse, samlet i en model. Her viste det sig, at når de øvrige faktorer var med i modellen, kunne såvel fars som mors ansættelse i privat eller offentlig sektor undværes. Slutmodellen kom således til at indeholde de resterende tre faktorer, hvoraf køn og mors socialgruppe var de stærkeste. (Se bilagstabel 3.13).

Bilagstabel 3.13. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af ungdomsuddannelse.

Baggrunds faktor	Chi-square	P (pct.)
Fars socialgruppe	18,5	0,10
Mors socialgruppe	30,3	0,01
Køn	138,2	0,01

Valg af højniveaufag

Til belysning af de unges valg af højniveaufag er der inddraget en række faktorer til belysning af de unges vidensidealer, forældrenes situation, elevernes grundskolebaggrund, valg af ungdomsuddannelse, klassetrin og køn. Det viste sig, at teststørrelsen for de to vidensidealer og mors socialgruppe ligger over testgrænsen, mens de øvrige faktorer hver for sig har en betydning. (Se bilagstabel 3.14).

Bilagstabel 3.14. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af højniveaufag og en række baggrunds faktorer.

Baggrunds faktor	Chi-square	P (pct.)
Det eksakte vidensideal	19,8	7,0
Det personlighedsudviklende vidensideal	20,2	6,3
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	111,2	0,0
Valg af grundskole (privat/offentlig)	15,4	1,8
Fars socialgruppe	59,3	0,0
Mors socialgruppe	31,7	13,4
Køn	45,9	0,0
Klassetrin (1., 2. eller 3. år)	44,3	0,0
Far privat/offentligt ansat	29,0	4,8
Mor privat/offentligt ansat	37,8	0,4

Herefter er de syv faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for valg af højniveaufag, samlet i en model. Her viste det sig, at kun klassetrin og fars ansættelse i privat eller offentlig sektor kunne undværes. (Se bilagstabel 3.15).

Bilagstabel 3.15. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af højniveaufag.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Fars socialgruppe	63,1	0,0
Køn	38,1	0,0
Mor privat eller offentligt ansat	74,1	0,0
Valg af grundskole (privat eller offentlig)	23,7	0,1
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym eller htx) . .	41,2	0,0

Valg af mellemniveaufag

Til belysning af de unges valg af mellemniveaufag er der inddraget en række faktorer til belysning af de unges vidensidealer, forældrenes situation, elevernes grundskolebaggrund, valg af ungdomsuddannelse, klassetrin og køn. Det viste sig, at kun teststørrelserne for køn og valg af ungdomsuddannelse ligger under testgrænsen. (Se bilagstabel 3.16).

Bilagstabel 3.16. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af mellemniveaufag og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Det eksakte vidensideal	20,0	45,9
Det personlighedsudviklende vidensideal	19,6	48,2
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	249,9	0,0
Valg af grundskole (privat/offentlig)	14,8	14,1
Fars socialgruppe	33,6	75,3
Mors socialgruppe	32,1	81,0
Køn	185,0	0,0
Klassetrin (1., 2. eller 3. år)	26,4	15,2
Far privat/offentligt ansat	42,5	6,4
Mor privat/offentligt ansat	22,3	84,4

Herefter er to faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for valget af mellemniveaufag, samlet i én model. Det viste sig, at ingen af de to faktorer kunne undværes (Se bilagstabel 3.17).

Bilagstabel 3.17. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af mellemniveaufag.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Køn	122,5	0,0
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	174,2	0,0

Valg af uddannelsens længde

Til belysning af de unges valg af uddannelseslængde er der indtaget en række faktorer til belysning af de unges vidensidealer, livsstrategier, forældrenes situation, elevernes grundskolebaggrund, valg af ungdomsuddannelse, klassetrin, standpunkt og køn.

Det viste sig, at teststørrelserne for faktorer vedrørende det eksakte vidensideal, for rådgivning fra jævnaldrende og skole, valg af grundskole og forældrenes ansættelse i privat og offentlig sektor ligger over testgrænsen. Alle de øvrige faktorer har hver for sig en betydning for, hvor lang en uddannelse de unge sigter imod. (Se bilagstabel 3.18).

For at kunne analysere de mange faktors betydning for valg af uddannelseslængde, blev denne delt i to. I den første analyse blev der arbejdet med en responsfaktor, som undersøgte, om de unge ønskede en uddannelse på 5 år eller mere eller på under 5 år. Hver af de 15 faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for valg af uddannelseslængde blev samlet i en model. Her viste det sig, at når erobningsstrategien, fordybelsesstrategien, det generelle standpunkt, valg af højniveaufag, valg af ungdomsuddannelse, fars socialgruppe og køn var med i modellen, kunne de øvrige faktorer undværes. Fordybelsesstrategien og det generelle standpunkt var de mest betydende faktorer i forhold til, om de unge satsede på en uddannelse på over eller under fem år. (Se bilagstabel 3.19).

Bilagstabel 3.18. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af uddannelseslængde og en række baggrunds faktorer.

Baggrunds faktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringstrategien	39,7	0,0
Frelserstrategien	18,0	2,1
Fordybelsesstrategien	412,0	0,0
Det eksakte vidensideal	9,9	27,3
Det personlighedsudviklende vidensideal	17,8	2,3
Generelt standpunkt	172,3	0,0
Fagspecifikt standpunkt	90,6	0,0
Faglærerrelationer	47,5	1,2
Rådgivning af forældre	12,0	1,7
Rådgivning af jævnaldrende	1,7	78,8
Rådgivning af skole	3,8	43,4
Valg af højniveaufag	98,1	0,0
Valg af mellemniveaufag	78,3	0,0
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	37,8	0,0
Valg af grundskole (privat/offentlig)	5,2	27,1
Fars socialgruppe	44,2	0,0
Mors socialgruppe	45,5	0,5
Køn	52,3	0,0
Klassetrin (1., 2. eller 3. år)	18,8	1,6
Far privat/offentligt ansat	6,2	90,6
Mor privat/offentligt ansat	13,7	32,0

I den anden analyse blev der arbejdet med en responsfaktor, som skelnede mellem, om de unge havde truffet deres valg eller ikke havde truffet deres valg. Hver af de 15 faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for valg af uddannelseslængde blev samlet i en model. Her viste det sig, at når fordybelsesstrategien, fagspecifikt standpunkt, rådgivning af forældre, valg af mellemniveaufag og klassetrin var med i modellen, kunne de øvrige faktorer undværes. Fordybelsesstrategien, det fagspecifikke standpunkt og rådgivning fra forældre var de mest betydende faktorer i forhold til, om de unge kunne beslutte sig for uddannelsens længde eller ej. (Se bilagstabel 3.20).

Bilagstabel 3.19. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af uddannelseslængde (over eller under fem år).

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategien	11,3	0,35
Fordybelsesstrategien	317,4	0,01
Generelt standpunkt	31,5	0,01
Valg af højniveaufag	20,8	0,20
Valg af ungdomsuddannelse	7,5	0,62
Fars socialgruppe	14,8	0,49
Køn	9,0	0,27

Bilagstabel 3.20. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af uddannelseslængde (valgt eller ikke valgt).

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Fordybelsesstrategien	45,1	0,01
Fagspecifikt standpunkt	21,5	0,31
Rådgivning af forældre	6,7	0,98
Valg af mellemniveaufag	18,9	4,16
Klassetrin	6,4	3,43

Valg af uddannelsens indhold

Til belysning af de unges valg af uddannelsesindhold er der inddraget en række faktorer til belysning af de unges vidensidealer, livsstrategier, forældrenes situation, elevernes grundskolebaggrund, valg af ungdomsuddannelse, klassetrin, standpunkt og køn. Det viste sig, at teststørrelserne for faktorer vedrørende rådgivning af eleverne, valg af grundskole og moders sociale situation ligger over testgrænsen. Alle de øvrige faktorer har hver for sig en betydning for, hvilket uddannelsesindhold, de unge sigter imod. (Se bilagstabel 3.21).

Bilagstabel 3.21. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af uddannelsesindhold og en række baggrunds faktorer.

Baggrunds faktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategien	98,6	0,0
Frelserstrategien	159,0	0,0
Fordybelsesstrategien	196,6	0,0
Det eksakte vidensideal	26,0	2,6
Det personlighedsudviklende vidensideal	33,0	0,3
Generelt standpunkt	75,3	0,0
Fagspecifikt standpunkt	236,6	0,0
Faglærrelationer	243,1	0,0
Rådgivning af forældre	13,0	7,2
Rådgivning af jævnaldrende	8,9	25,7
Rådgivning af skole	9,7	20,6
Valg af højniveaufag	570,7	0,0
Valg af mellemniveaufag	327,6	0,0
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	316,0	0,0
Valg af grundskole (privat/offentlig)	4,6	71,4
Fars socialgruppe	50,8	0,5
Mors socialgruppe	38,7	8,6
Køn	315,4	0,0
Klassetrin (1., 2. eller 3. år)	36,9	0,1
Far privat/offentligt ansat	37,1	1,7
Mor privat/offentligt ansat	26,5	18,6

Bilagstabel 3.22. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af en humanistisk uddannelse.

Baggrunds faktor	Chi-square	P (pct.)
Fagspecifikt standpunkt	15,3	3,27
Valg af højniveaufag	49,4	0,01
Valg af mellemniveaufag	62,5	0,01
Valg af ungdomsuddannelse	6,6	1,01
Køn	7,4	0,64

For at kunne analysere de mange faktorerers betydning for uddannelsens indhold, blev denne delt i en række analyser. Der blev således gennemført en multivariat analyse for hvert hovedområde inden for uddannelsessystemet. I den første analyse blev der arbejdet med en responsfaktor, som undersøgte de unges valg eller ikke valg af humanistiske uddannelser. Hver af de 15 faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for valg af uddannelsesindholdet, blev samlet i en model. Her viste det sig, at når det fagspecifikke standpunkt, valg af højniveaufag, valg af mellemniveaufag, valg af ungdomsuddannelse og køn var med i modellen, kunne de øvrige faktorer undværes. Fagvalgene var de mest betydende faktorer i forhold til, om de unge satsede på en humanistisk uddannelse. (Se bilagstabel 3.22).

Bilagstabel 3.23. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af en samfundsvidenskabelig uddannelse.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Freiserstrategien	11,9	0,27
Det eksakte vidensideal	12,0	0,25
Det personlighedsdannende vidensideal	10,4	0,56
Fagspecifikt standpunkt	28,9	0,02
Valg af højniveaufag	107,87	0,01
Valg af mellemniveaufag	60,9	0,01
Valg af ungdomsuddannelse	17,2	0,01

I den anden analyse blev der arbejdet med en responsfaktor, som undersøgte de unges valg eller ikke valg af samfundsvidenskabelige uddannelser. Hver af de 15 faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for valg af uddannelsesindholdet, blev samlet i en model. Her viste det sig, at når freiserstrategien, det eksakte vidensideal, det personlighedsudviklende vidensideal, det fagspecifikke standpunkt, valg af højniveaufag, valg af mellemniveaufag og valg af ungdomsuddannelse var med i modellen, kun-

ne de øvrige faktorer undværes. Fagvalgene og den valgte ungdomsuddannelse var de mest betydende faktorer i forhold til, om de unge satsede på en samfundsvidenskabelig uddannelse. (Se bilagstabel 3.23).

I den tredje analyse blev der arbejdet med en responsfaktor, som undersøgte de unges valg eller ikke valg af sundhedsvidenskabelige uddannelser. Hver af de 15 faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for valg af uddannelsesindholdet blev samlet i en model. Her viste det sig, at når frelserstrategien, valg af højniveaufag, valg af mellemniveaufag, valg af ungdomsuddannelse og køn var med i modellen, kunne de øvrige faktorer undværes. Frelserstrategien, valg af højniveaufag og køn var de mest betydende faktorer i forhold til, om de unge satsede på en sundhedsvidenskabelig uddannelse. (Se bilagstabel 3.24).

Bilagstabel 3.24. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af en sundhedsvidenskabelig uddannelse.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Frelserstrategien	30,2	0,01
Valg af højniveaufag	34,2	0,01
Valg af mellemniveaufag	32,3	0,04
Valg af ungdomsuddannelse	12,5	0,04
Køn	84,6	0,01

I den fjerde analyse blev der arbejdet med en responsfaktor, som undersøgte de unges valg eller ikke valg af tekniske uddannelser. Hver af de 15 faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for valg af uddannelsesindholdet, blev samlet i en model. Her viste det sig, at når frelserstrategien, valg af højniveaufag, fagspecifikt standpunkt, valg af ungdomsuddannelse, køn og fars ansættelse i privat eller offentlig sektor var med i modellen, kunne de øvrige faktorer undværes. Frelserstrategien, valg af ung-

domsuddannelse og køn var de mest betydende faktorer i forhold til, om de unge satsede på en teknisk uddannelse. (Se bilagstabel 3.25).

Bilagstabel 3.25. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af en teknisk uddannelse.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Frelserstrategien	21,4	0,01
Valg af højniveaufag	23,5	0,06
Fagspecifikt standpunkt	17,5	1,47
Valg af ungdomsuddannelse	131,4	0,01
Køn	48,5	0,01
Far privat eller offentligt ansat	9,3	2,54

I den femte analyse blev der arbejdet med en responsfaktor, som undersøgte de unges valg eller ikke valg af naturvidenskabelige uddannelser. Hver af de 15 faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for valg af uddannelsesindholdet blev samlet i en model. Her viste det sig, at når frelserstrategien, fordybelsesstrategien, faglærerrelationer, valg af højniveaufag, valg af ungdomsuddannelse og køn var med i modellen, kunne de øvrige faktorer undværes. Fordybelsesstrategien og valg af højniveaufag var de mest betydende faktorer i forhold til, om de unge satsede på en naturvidenskabelig uddannelse. (Se bilagstabel 3.26).

Bilagstabel 3.26. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af en naturvidenskabelig uddannelse.

Baggrunds faktor	Chi-square	P (pct.)
Frelserstrategien	12,1	0,24
Fordybelsesstrategien	48,9	0,01
Faglærerrelationer	18,4	1,02
Valg af højniveaufag	47,8	0,01
Valg af ungdomsuddannelse	13,06	0,03
Køn	8,9	0,28

I den sjette analyse blev der arbejdet med en responsfaktor, som undersøgte de unges valg eller ikke valg af pædagogiske uddannelser. Hver af de 15 faktorer, som i den bivariate analyse var af betydning for valg af uddannelsesindholdet, blev samlet i en model. Her viste det sig, at når erobningsstrategien, frelserstrategien, fordybelsesstrategien, det generelle standpunkt, det fagspecifikke standpunkt, valg af mellemniveaufag, valg af ungdomsuddannelse og køn var med i modellen, kunne de øvrige faktorer undværes. De tre strategier viste sig at være de mest betydende faktorer i relation til valg af de pædagogiske uddannelser. (Se bilagstabel 3.27).

Bilagstabel 3.27. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af en pædagogisk uddannelse.

Baggrunds faktor	Chi-square	P (pct.)
Erobningsstrategien	31,2	0,01
Frelserstrategien	15,6	0,04
Fordybelsesstrategien	19,0	0,01
Generelt standpunkt	10,3	1,57
Fagspecifikt standpunkt	14,6	4,17
Valg af mellemniveaufag	18,6	4,64
Valg af ungdomsuddannelse	10,5	0,12
Køn	5,2	2,24

Valg af erhvervsfunktion

De unges valg af erhvervsfunktion er set i relation til ti forskellige typer af job. Hver af disse erhvervsfunktioner er analyseret for sig. I relation til hver af de ti jobfunktioner er der gennemført såvel bivariate som multivariate analyser. Som mulige baggrundsfaktorer er inddraget faktorer til belysning af de unges vidensidealer, livsstrategier, forældrenes situation, elevernes grundskolebaggrund, valg af ungdomsuddannelse, klassetrin, standpunkt og køn.

Ved analysen af faktorer af betydning for valget af udvikling og produktion som erhvervsfunktion viste det sig, at teststørrelserne for faktorer vedrørende fordybelsesstrategien, det personlighedsudviklende vidensideal, det generelle standpunkt, de forskellige gruppers rådgivning, valg af grundskole, forældres socialgruppe og klassetrin ligger over testgrænsen. Alle de øvrige faktorer har hver for sig en betydning for, om de unge sigter mod produktion og udvikling som erhvervsfunktion. (Se bilagstabel 3.28).

Herefter er de 11 faktorer, som i de bivariate analyser var af betydning for valg af produktion og udvikling som jobfunktion, samlet i en model. Her viste det sig, at når erobringsstrategi, frelserstrategi, faglærerrelation, valg af højniveaufag, valg af mellemniveaufag, valg af ungdomsuddannelse og køn var med i modellen, kunne de øvrige faktorer undværes. De vigtigste faktorer var valg af ungdomsuddannelse, højniveaufag og køn. (Se bilagstabel 3.29).

Bilagstabel 3.28. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af udvikling og produktion som erhvervsfunktion og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategien	15,8	0,0
Frelserstrategien	35,8	0,0
Fordybelsesstrategien	1,5	46,4
Det eksakte vidensideal	7,8	2,0
Det personlighedsudviklende vidensideal	87,4	64,6
Generelt standpunkt	0,7	85,7
Fagspecifikt standpunkt	20,7	0,4
Faglærerrelationer	28,1	0,0
Rådgivning af forældre	1,7	19,3
Rådgivning af jævnaldrende	0,4	53,3
Rådgivning af skole	3,7	5,5
Valg af højniveaufag	90,5	0,0
Valg af mellemniveaufag	62,4	0,0
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	207,4	0,0
Valg af grundskole (privat/offentlig)	1,5	22,1
Fars socialgruppe	2,0	74,5
Mors socialgruppe	9,2	5,7
Køn	129,8	0,0
Klassetrin (1., 2. eller 3. år)	5,2	7,5
Far privat/offentligt ansat	11,2	1,1
Mor privat/offentligt ansat	3,4	3,3

Bilagstabel 3.29. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af udvikling og produktion som jobfunktion.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategi	13,4	0,12
Frelserstrategien	10,0	0,67
Faglærerrelationer	15,7	2,83
Valg af højniveaufag	34,8	0,01
Valg af mellemniveaufag	30,9	0,06
Valg af ungdomsuddannelse	84,8	0,01
Køn	43,3	0,01

Ved analysen af faktorer af betydning for valget af forskning i privat eller offentlig regi som erhvervsfunktion viste det sig, at teststørrelserne for faktorer vedrørende erobningsstrategien, det personlighedsudviklende vidensideal, valg af grundskole og ungdomsuddannelse og forældrenes sociale situation ligger over testgrænsen. Alle de øvrige faktorer har hver for sig en betydning for, om de unge sigter mod forskning i privat eller offentlig regi som erhvervsfunktion. (Se bilagstabel 3.30).

Bilagstabel 3.30. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af forskning i privat eller offentlig regi som erhvervsfunktion og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategi	1,4	49,6
Frelserstrategi	10,8	0,5
Fordybelsesstrategi	166,0	0,0
Det eksakte vidensideal	9,7	0,8
Det personlighedsudviklende vidensideal	0,5	78,1
Generelt standpunkt	70,2	0,0
Fagspecifikt standpunkt	59,6	0,0
Faglærerrelationer	55,1	0,0
Rådgivning af forældre	12,0	0,1
Rådgivning af jævnaldrende	0,3	58,2
Rådgivning af skole	7,9	0,5
Valg af højniveaufag	137,8	0,0
Valg af mellemniveaufag	44,4	0,0
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	1,1	30,5
Valg af grundskole (privat/offentlig)	0,1	81,5
Fars socialgruppe	5,7	22,2
Mors socialgruppe	5,2	26,6
Køn	6,5	1,1
Klassetrin (1., 2. eller 3. år)	8,7	1,3
Far privat/offentligt ansat	4,8	18,3
Mor privat/offentligt ansat	0,6	89,5

Herefter er de 12 faktorer, som i de bivariate analyser var af betydning for valg af forskning i privat eller offentlig regi som jobfunktion, samlet i en model. Her viste det sig, at når frelserstrategi, fordybelsesstrategien, det generelle standpunkt, faglærerrelation, rådgivning fra forældrene, valg af højniveaufag, valg af mellemniveaufag og klassetrin var med i modellen, kunne de øvrige faktorer undværes. De vigtigste faktorer var fordybelsesstrategien det generelle standpunkt, rådgivning fra forældre og valg af højniveaufag. (Se bilagstabel 3.31).

Bilagstabel 3.31. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af forskning i privat eller offentlig regi som jobfunktion.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Frelserstrategien	8,9	1,17
Fordybelsesstrategien	90,1	0,01
Generelt standpunkt	22,0	0,01
Faglærerrelationer	22,2	0,23
Rådgivning af forældre	15,5	0,01
Valg af højniveaufag	61,4	0,01
Valg af mellemniveaufag	21,9	1,59
Klassetrin	14,2	0,08

Ved analysen af faktorer af betydning for valget af rådgivning som erhvervsfunktion viste det sig, at teststørrelserne for faktorer vedrørende frelserstrategien, fordybelsesstrategien, rådgivning fra forældre og skole, valg af grundskole, klassetrin og forældrenes sociale situation ligger over testgrænsen. Alle de øvrige faktorer har hver for sig en betydning for, om de unge sigter mod rådgivning som erhvervsfunktion. (Se bilagstabel 3.32).

Bilagstabel 3.32. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af rådgivning som erhvervsfunktion og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategi	10,2	0,6
Frelserstrategi	5,7	5,7
Fordybelsesstrategi	3,1	21,4
Det eksakte vidensideal	14,6	0,1
Det personlighedsudviklende vidensideal	9,9	0,7
Generelt standpunkt	12,5	0,6
Fagspecifikt standpunkt	38,0	0,0
Faglærerrelationer	21,3	0,3
Rådgivning af forældre	0,1	72,6
Rådgivning af jævnaldrende	8,0	0,5
Rådgivning af skole	1,9	16,7
Valg af højniveaufag	50,7	0,0
Valg af mellemniveaufag	70,6	0,0
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	13,2	0,0
Valg af grundskole (privat/offentlig)	56,2	45,4
Fars socialgruppe	2,8	59,2
Mors socialgruppe	7,9	9,6
Køn	31,0	0,0
Klassetrin (1., 2. eller 3. år)	4,6	9,8
Far privat/offentligt ansat	7,8	5,1
Mor privat/offentligt ansat	6,3	10,0

Herefter er de 11 faktorer, som i de bivariate analyser var af betydning for valg af rådgivning som jobfunktion, samlet i en model. Her viste det sig, at når erobningsstrategien, det eksakte vidensideal, det generelle standpunkt, valg af højniveaufag, valg af mellemniveaufag og køn var med i modellen, kunne de øvrige faktorer undværes. De vigtigste faktorer var valg af fag og køn. (Se bilagstabel 3.33).

Bilagstabel 3.33. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af rådgivning som jobfunktion.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategien	5,7	5,75
Eksakt vidensideal	8,6	1,38
Generelt standpunkt	12,4	0,60
Valg af højniveaufag	43,6	0,01
Valg af mellemniveaufag	42,9	0,01
Køn	16,2	0,01

Ved analysen af faktorer af betydning for valget af undervisning som erhvervsfunktion viste det sig, at teststørrelserne for faktorer vedrørende vidensidealene, det fagspecifikke standpunkt, rådgivning fra de forskellige grupper, valg af grundskole, klassetrin og forældrenes sociale situation ligger over testgrænsen. Alle de øvrige faktorer har hver for sig en betydning for, om de unge sigter mod undervisning som erhvervsfunktion. (Se bilagstabel 3.34).

Herefter er de ti faktorer, som i de bivariate analyser var af betydning for valg af undervisning som jobfunktion, samlet i en model. Her viste det sig, at når de tre livsstrategier, fagvalgene, valg af ungdomsuddannelse og køn var med i modellen, kunne de øvrige faktorer undværes. De vigtigste faktorer var eroblingsstrategien og frelserstrategien. (Se bilagstabel 3.35).

Bilagstabel 3.34. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af undervisning som erhvervsfunktion og en række baggrunds-faktorer.

Baggrunds faktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategi	29,6	0,0
Frelserstrategi	58,4	0,0
Fordybelsesstrategi	20,4	0,0
Det eksakte vidensideal	0,6	75,7
Det personlighedsudviklende vidensideal	0,1	93,0
Generelt standpunkt	8,0	4,6
Fagspecifikt standpunkt	12,1	9,9
Faglærerrelationer	15,3	3,3
Rådgivning af forældre	0,4	50,4
Rådgivning af jævnaldrende	0,3	57,9
Rådgivning af skole	0,0	88,3
Valg af højniveaufag	46,0	0,0
Valg af mellemniveaufag	42,5	0,0
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	26,4	0,0
Valg af grundskole (privat/offentlig)	2,5	11,5
Fars socialgruppe	9,5	4,9
Mors socialgruppe	1,0	92,4
Køn	59,9	0,0
Klassetrin (1., 2. eller 3. år)	0,9	64,1
Far privat/offentligt ansat	2,2	53,5
Mor privat/offentligt ansat	5,5	13,8

Bilagstabel 3.35. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af undervisning som jobfunktion.

Baggrunds faktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategien	21,7	0,01
Frelserstrategien	33,7	0,01
Fordybelsesstrategien	8,0	1,86
Valg af højniveaufag	25,8	0,02
Valg af mellemniveaufag	20,2	2,70
Valg af ungdomsuddannelse	5,0	2,46
Køn	10,7	0,10

Ved analysen af faktorer af betydning for valget af administration som erhvervsfunktion viste det sig, at teststørrelserne for faktorer vedrørende fordybelsesstrategien, det eksakte vidensideal, rådgivning fra de forskellige grupper, valg af grundskole og forældrenes ansættelse i privat eller offentlig sektor ligger over testgrænsen. Alle de øvrige faktorer har hver for sig en betydning for, om de unge sigter mod administration som erhvervsfunktion. (Se bilagstabel 3.36).

Bilagstabel 3.36. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af administration som erhvervsfunktion og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategi	6,8	3,4
Frelserstrategi	37,4	0,0
Fordybelsesstrategi	4,8	9,1
Det eksakte vidensideal	4,3	11,9
Det personlighedsudviklende vidensideal	13,2	0,1
Generelt standpunkt	13,7	0,3
Fagspecifikt standpunkt	25,4	0,1
Faglærerrelationer	24,0	0,1
Rådgivning af forældre	1,0	30,6
Rådgivning af jævnaldrende	1,0	32,7
Rådgivning af skole	1,0	32,4
Valg af højniveaufag	59,4	0,0
Valg af mellemniveaufag	58,6	0,0
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	4,2	4,0
Valg af grundskole (privat/offentlig)	0,0	87,6
Fars socialgruppe	21,6	0,0
Mors socialgruppe	10,5	3,3
Køn	16,4	0,0
Klassetrin (1., 2. eller 3. år)	22,5	0,0
Far privat/offentligt ansat	4,7	19,6
Mor privat/offentligt ansat	2,4	50,0

Herefter er de 13 faktorer, som i de bivariate analyser var af betydning for valg af administration som jobfunktion, samlet i en model. Her viste det sig, at når frelserstrategien, det personlighedsudviklende vidensideal, fagvalgene, køn og klassetrin var med i modellen, kunne de øvrige faktorer undværes. De vigtigste faktorer var frelserstrategien og valg af højniveaufag. (Se bilagstabel 3.37).

Bilagstabel 3.37. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af administration som jobfunktion.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Frelserstrategien	20,2	0,01
Det personlighedsudviklende vidensideal	10,3	0,57
Valg af højniveaufag	39,0	0,01
Valg af mellemniveaufag	33,5	0,02
Køn	6,6	1,02
Klassetrin	16,3	0,03

Ved analysen af faktorer af betydning for valget af handel og finansiering som erhvervsfunktion viste det sig, at teststørrelserne for faktorer vedrørende vidensidealene, det generelle standpunkt, rådgivning af forældre og jævnaldrende, valg af grundskole og mors socialgruppe ligger over testgrænsen. Alle de øvrige faktorer har hver for sig en betydning for, om de unge sigter mod handel og finansiering som erhvervsfunktion. (Se bilagstabel 3.38).

Herefter er de 14 faktorer, som i de bivariate analyser var af betydning for valg af handel og finansiering som jobfunktion, samlet i en model. Her viste det sig, at når de tre livsstrategier, fagvalgene, valg af ungdomsuddannelse, klassetrin og køn var med i modellen, kunne de øvrige faktorer undværes. De vigtigste faktorer var frelserstrategien, køn, valg af ungdomsuddannelse og fagvalgene. (Se bilagstabel 3.39).

Bilagstabel 3.38. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af handel og finansiering som erhvervsfunktion og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategi	25,3	0,0
Frelserstrategi	107,8	0,0
Fordybelsesstrategi	10,1	0,6
Det eksakte vidensideal	0,4	80,7
Det personlighedsudviklende vidensideal	1,8	40,5
Generelt standpunkt	1,0	81,0
Fagspecifikt standpunkt	20,3	0,5
Faglærerrelationer	21,6	0,3
Rådgivning af forældre	1,1	30,4
Rådgivning af jævnaldrende	1,3	26,0
Rådgivning af skole	3,9	4,8
Valg af højniveaufag	65,7	0,0
Valg af mellemniveaufag	146,0	0,0
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	8,2	0,4
Valg af grundskole (privat/offentlig)	0,1	71,9
Fars socialgruppe	25,2	0,0
Mors socialgruppe	5,7	22,2
Køn	63,7	0,0
Klassetrin (1., 2. eller 3. år)	18,5	0,0
Far privat/offentligt ansat	10,9	1,2
Mor privat/offentligt ansat	8,7	3,4

Bilagstabel 3.39. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af handel og finansiering som jobfunktion.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategien	16,1	0,03
Frelserstrategien	20,2	0,01
Fordybelsesstrategien	14,0	0,09
Valg af højniveaufag	35,2	0,01
Valg af mellemniveaufag	90,7	0,01
Valg af ungdomsuddannelse	22,1	0,01
Køn	28,4	0,01
Klassetrin	6,3	4,22

Ved analysen af faktorer af betydning for valget af arbejde med naturen som erhvervsfunktion viste det sig, at teststørrelserne for faktorer vedrørende erobningsstrategien, fordybelsesstrategien, det personlighedsudviklende vidensideal, det fagspecifikke standpunkt, faglærerrelationerne, rådgivning fra de forskellige grupper, valg af mellemniveaufag, skolevalgene, mors socialgruppe, køn, klassetrin og forældrenes ansættelse i privat eller offentlig sektor ligger over testgrænsen. Alle de øvrige faktorer har hver for sig en betydning for, om de unge sigter mod arbejde med naturen som erhvervsfunktion. (Se bilagstabel 3.40).

Bilagstabel 3.40. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af arbejde med naturen som erhvervsfunktion og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Erobningsstrategi	4,3	11,6
Frelserstrategi	13,0	0,1
Fordybelsesstrategi	0,2	91,9
Det eksakte vidensideal	18,4	0,0
Det personlighedsudviklende vidensideal	2,0	36,3
Generelt standpunkt	11,5	0,9
Fagspecifikt standpunkt	11,3	12,7
Faglærerrelationer	12,4	8,9
Rådgivning af forældre	0,0	91,8
Rådgivning af jævnaldrende	0,5	49,0
Rådgivning af skole	0,3	56,2
Valg af højniveaufag	19,0	0,4
Valg af mellemniveaufag	13,5	19,9
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	0,0	83,8
Valg af grundskole (privat/offentlig)	3,5	6,0
Fars socialgruppe	16,1	0,3
Mors socialgruppe	9,1	5,8
Køn	2,2	14,1
Klassetrin (1., 2. eller 3. år)	2,6	27,8
Far privat/offentligt ansat	6,0	11,4
Mor privat/offentligt ansat	5,1	16,2

Herefter er de fem faktorer, som i de bivariate analyser var af betydning for valg af arbejde med naturen som jobfunktion, samlet i en model. Her viste det sig, at de fire faktorer, nemlig frelserstrategien, valg af højniveaufag, eksakt vidensideal, fars socialgruppe kom med i slutmodellen over betydende faktorer. Af disse var det eksakte vidensideal og frelserstrategien de mest betydningsfulde. (Se bilagstabel 3.41).

Bilagstabel 3.41. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af arbejde med naturen som jobfunktion.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Frelserstrategien	10,9	0,43
Valg af højniveaufag	14,2	2,79
Det eksakte vidensideal	13,8	0,10
Fars socialgruppe	13,9	0,77

Ved analysen af faktorer af betydning for valget af sundhedsarbejde som erhvervsfunktion viste det sig, at teststørrelserne for faktorer vedrørende erobringsstrategien, fordybelsesstrategien, de to vidensidealer, det generelle standpunkt, rådgivning fra jævnaldrende og skole, valg af grundskole, klassetrin og forældrenes sociale situation ligger over testgrænsen. Alle de øvrige faktorer har hver for sig en betydning for, om de unge sigter mod sundhedsarbejde som erhvervsfunktion. (Se bilagstabel 3.42).

Bilagstabel 3.42. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af sundhedsarbejde som erhvervsfunktion og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategi	2,5	28,7
Frelserstrategi	106,9	0,0
Fordybelsesstrategi	4,1	12,8
Det eksakte vidensideal	5,7	5,8
Det personlighedsudviklende vidensideal	0,8	65,6
Generelt standpunkt	2,4	48,5
Fagspecifikt standpunkt	17,9	1,3
Faglærerrelationer	18,3	1,1
Rådgivning af forældre	11,8	0,1
Rådgivning af jævnaldrende	1,1	28,4
Rådgivning af skole	1,6	21,1
Valg af højniveaufag	13,0	4,3
Valg af mellemniveaufag	45,4	0,0
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	64,3	0,0
Valg af grundskole (privat/offentlig)	0,0	83,3
Fars socialgruppe	4,3	36,8
Mors socialgruppe	1,3	85,6
Køn	259,1	0,0
Klassetrin (1., 2. eller 3. år)	3,3	19,1
Far privat/offentligt ansat	5,8	12,2
Mor privat/offentligt ansat	6,9	7,4

Herefter er de otte faktorer, som i de bivariate analyser var af betydning for valg af sundhedsarbejde som jobfunktion, samlet i en model. Her viste det sig, at de seks faktorer, nemlig frelserstrategien, valg af højniveaufag, valg af mellemniveaufag, rådgivning fra forældre, valg af ungdomsuddannelse og køn kom med i slutmodellen over betydende faktorer. Af disse var frelserstrategien, valg af ungdomsuddannelse og køn de mest betydningsfulde. (Se bilagstabel 3.43).

Bilagstabel 3.43. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af sundhedsarbejde som jobfunktion.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Frelserstrategien	43,3	0,01
Valg af højniveaufag	25,3	0,03
Valg af mellemniveaufag	32,1	0,04
Rådgivning fra forældre	3,9	4,85
Valg af ungdomsuddannelse	31,0	0,01
Køn	145,4	0,01

Bilagstabel 3.44. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af medarbejde som erhvervsfunktion og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategi	4,6	10,2
Frelserstrategi	1,2	53,9
Fordybelsesstrategi	8,1	1,7
Det eksakte vidensideal	2,2	32,7
Det personlighedsudviklende vidensideal	2,8	24,2
Generelt standpunkt	0,9	81,9
Fagspecifikt standpunkt	16,1	2,4
Faglærerrelationer	11,1	13,4
Rådgivning af forældre	1,0	32,2
Rådgivning af jævnaldrende	1,8	17,9
Rådgivning af skole	3,3	6,8
Valg af højniveaufag	110,9	0,0
Valg af mellemniveaufag	75,4	0,0
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	13,2	0,0
Valg af grundskole (privat/offentlig)	0,5	46,0
Fars socialgruppe	6,1	18,9
Mors socialgruppe	8,3	7,9
Køn	0,6	45,3
Klassetrin (1., 2. eller 3. år)	6,5	3,8
Far privat/offentligt ansat	13,6	0,4
Mor privat/offentligt ansat	5,6	13,2

Ved analysen af faktorer af betydning for valget af mediearbejde som erhvervsfunktion viste det sig, at teststørrelserne for faktorer vedrørende erobringsstrategien, frelserstrategien, de to vidensidealer, det generelle standpunkt, faglærerrelationer, rådgivning fra de forskellige grupper, valg af grundskole, forældrenes socialgruppe, mors ansættelse i privat eller offentlig sektor og køn ligger over testgrænsen. Alle de øvrige faktorer har hver for sig en betydning for, om de unge sigter mod mediearbejde som erhvervsfunktion. (Se bilagstabel 3.44).

Herefter er de syv faktorer, som i de bivariate analyser var af betydning for valg af mediearbejde som jobfunktion samlet i en model. Her viste det sig, at de tre faktorer, nemlig valg af højniveaufag, valg af mellemniveaufag og fars ansættelse i privat eller offentlig sektor kom med i slutmodellen over betydende faktorer. Af disse var det fagvalgene, der var de mest betydningsfulde. (Se bilagstabel 3.45).

Bilagstabel 3.45. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af mediearbejde som jobfunktion.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Valg af højniveaufag	74,3	0,01
Valg af mellemniveaufag	55,3	0,01
Far privat eller offentligt ansat	9,8	2,01

Ved analysen af faktorer af betydning for valget af politi eller militær som erhvervsfunktion viste det sig, at kun teststørrelserne for faktorer vedrørende fordybelsesstrategi, valg af højniveaufag og køn har teststørrelser på under 5 pct. (Se bilagstabel 3.46).

Bilagstabel 3.46. Bivariate analyser over sammenhængen mellem valg af politi og militær som erhvervsfunktion og en række baggrundsfaktorer.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Erobringsstrategi	4,9	8,5
Frelserstrategi	0,6	74,2
Fordybelsesstrategi	14,3	0,1
Det eksakte vidensideal	1,6	44,8
Det personlighedsudviklende vidensideal	5,0	8,0
Generelt standpunkt	3,1	37,7
Fagspecifikt standpunkt	1,1	99,2
Faglærerrelationer	6,4	49,9
Rådgivning af forældre	0,5	49,3
Rådgivning af jævnaldrende	0,3	60,5
Rådgivning af skole	0,0	83,2
Valg af højniveaufag	14,5	2,5
Valg af mellemniveaufag	13,1	21,8
Valg af ungdomsuddannelse (mat-gym/htx)	0,6	43,0
Valg af grundskole (privat/offentlig)	0,1	75,2
Fars socialgruppe	5,5	23,7
Mors socialgruppe	1,4	84,6
Køn	20,4	0,0
Klassetrin (1., 2. eller 3. år)	0,4	83,1
Far privat/offentligt ansat	5,1	16,5
Mor privat/offentligt ansat	1,7	63,5

Herefter er de tre faktorer, som i de bivariate analyser var af betydning for valg af mediearbejde som jobfunktion, samlet i en model. Her viste det sig, at kun én faktor, nemlig valg af højniveaufag, kunne undværes i slutmodellen over betydende faktorer. (Se bilagstabel 3.47).

Bilagstabel 3.47. Slutmodel over mest betydende faktorer for valg af politi og militær som jobfunktion.

Baggrundsfaktor	Chi-square	P (pct.)
Fordybelsesstrategi	14,7	0,06
Køn	20,7	0,01

Litteratur

Andersen, D. (1997)

Uddannelsesvalg efter 9. klasse. København: Socialforskningsinstituttet 97:3.

Beck, U., Giddens A., & Lash S. (1994)

Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order. Cambridge: Polity Press.

Boudon, R. (1973)

Education, Opportunity, and Social Inequality. Changing Prospects in Western Society. New York: John Wiley and Sons.

Bourdieu, P. (1972/1995)

Outline of a Theory of Practice. Cambridge: University Press.

Bourdieu, P. (1977)

Reproduction in Education, Society and Culture. London: Sage Publication.

Bourdieu, P. (1979)

The Inheritors. French Students and Their Relation to Culture. Chicago: The University Press.

Bourdieu, P. (1993)

The Field of Cultural Production. Cambridge: Polity Press.

Giddens, A. (1991)

Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age. Cambridge: Polity Press.

Hansen, E.J. (1984)

Socialgrupper i Danmark. København: Socialforskningsinstituttet.

Jacobsen, B. (1981)

De højere uddannelser mellem teknologi og humanisme. København: Rhodos.

Kim, J.-O. & Mueller, C. W. (1978a)

Introduction to Factor Analysis. What It Is and How To Do It. London: Sage Publications.

Kim, J.-O. & Mueller, C. W. (1978b)

Factor Analysis. Statistical Methods and Practical Issues. London: Sage Publications.

Ringer, F. K. (1992):

Fields of Knowledge. French Academic Culture in Comparative Perspective, 1890-1920. Cambridge: Cambridge University Press.

Snow, C. P. (1964)

The Two Cultures: And A Second Look. An Expanded Version of the Two Cultures and the Scientific Revolution. Cambridge: University Press.

Undervisningsministeriet (1997)

Nyhedsbrev, nr. 6, april 1997.

Zeuner, L. (1988)

Kulturelle processer i ungdomsuddannelserne. København: Nyt fra samfundsvidenskaberne.

Zeuner, L. (1994)

Den moderne tidsalder og de unge. København: Socialforskningsinstituttet og Det Tværministerielle Børneudvalg.